

**MUHAMMEDOĞLU SABİR'IN “KERKÜK'ÜN
MÜNTEHAB HORYATLARI” ADLI ESERİNDEN
HAREKETLE STANDART TÜRKİYE TÜRKÇESİ
İLE KERKÜK AĞZI KARŞILAŞTIRMALI
SES VE ŞEKİL BİLGİSİ**

Zainab Adnan RİDHA

**Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN
2019**

Her Hakkı Saklıdır.

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

Zainab Adnan RİDHA

**MUHAMMEDOĞLU SABIR'IN “KERKÜK'ÜN MÜNTEHAB
HORYATLARI” ADLI ESERİNDEN HAREKETLE STANDART
TÜRKİYE TÜRKÇESİ İLE KERKÜK AĞZI KARŞILAŞTIRMALI
SES VE ŞEKİL BİLGİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN**

ERZURUM-2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN danışmanlığında, Zainab ADNAN RIDHA tarafından hazırlanan bu çalışma 16/12/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **Türk Dili ve Edebiyatı** Ana Bilim Dalı **Türk Dili** Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Kâzım İmza :
KÖKTEKİN
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Muharrem İmza :
DAŞDEMİR
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yusuf Ziya İmza :
SÜMBÜLLÜ

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 16/12/2019

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Rifat KÜTÜK

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “MUHAMMEDOĞLU SABİR'İN “KERKÜK'ÜN MÜNTEHAB HORYATLARI” ADLI ESERİNDEN HAREKETLE STANDART TÜRKİYE TÜRKÇESİ İLE KERKÜK AĞZI KARŞILAŞTIRMALI SES VE ŞEKİL BİLGİSİ” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.] basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım.

16.12.2019

Zainab Adnan RİDHA

İSTİSNAİ DURUMLAR

☐ **Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)***

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin* lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ **Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)***

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin* lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre tezde yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ **Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar) ***

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin* gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

* İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.

TAE-F83 /30.01.2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ	IX
ÖN SÖZ.....	X
GİRİŞ	11
I. IRAK'TA TÜRKMEN VARLIĞI, YERLEŞİM BÖLGELERİ VE NÜFUS	
ORANLARI.....	11
II. IRAK TÜRKMENLERİNDE BASIN	13
III. IRAK TÜRKMENLERİNİN TÜRKÇESİ VE EDEBİ GELİŞİMİ.....	14
IV. KERKÜK HOYRATLARI.....	15
V. HOYRAT ÇAĞIRMA GELENEKLERİ.....	18
VI. TANINMIŞ HOYRAT ÇAĞIRANLAR.....	19
VII. BÜYÜK HAFIZ MOLLA MEHMETOĞLU SABİR.....	22
VIII. KERKÜK'ÜN MÜNTEHAB HOYRATLARI ESERİ.....	22

BİRİNCİ BÖLÜM

SES BİLGİSİ

1.1. SES BİLGİSİ	24
1.1.1. IRAK TÜRKMENLERİNİN KULLANDIKLARI ALFABE:	1
1.1.2. ÜNLÜLER	1
1.1.2.1. Ünlülerin Kalınlık - İncelik Açısından Uyumu.....	1
1.1.2.2. Ünlülerin Düzlük Yuvarlaklık Uyumu.....	2
1.1.2.3. Ünlü Değişmeleri	3
1.1.2.4. Ünlü Düşmesi.....	4
1.1.2.5. Ünlü Birleşmesi.....	5
1.1.2.6. Ünlü Türemesi.....	5
1.1.3. ÜNSÜZLER.....	5
1.1.3.1. Ünsüz Değişmeleri	6

1.1.3.2. Ünsüz İkizleşmesi	8
1.1.3.3. Ünsüz Düşmesi.....	9
1.1.3.4. Ünsüz Türemesi.....	11
1.1.3.5. Ünsüz Yer Değiştirmesi	11
1.1.3.6. Sözcük ve Hece Sonunda b, c, d, g, ğ	12
1.1.3.7. Sedalılaşıma.....	13
1.1.3.8. Benzeşme (Asimilasyon) Olayı.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ

2.1. ŞEKİL BİLGİSİ	15
2.1.1. YAPIM EKLERİ.....	15
2.1.1.1. Addan Ad Yapan Ekler	16
2.1.1.2. Addan Fiil Yapan Ekler.....	17
2.1.1.3. Fiilden Ad Yapan Ekler.....	18
2.1.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler	19
2.1.2. ÇEKİM EKLERİ	20
2.1.2.1. İsimler.....	21
2.1.2.1.1. İsim Çekim Ekleri	21
2.1.2.1.1.1. Çokluk Eki.....	21
2.1.2.1.1.2. İyelik Ekleri	22
2.1.2.1.1.3. İsmi Hâl Ekleri.....	23
2.1.2.1.1.3.1. Yalın Hâli	23
2.1.2.1.1.3.2. İlgi Durumu (Genetif).....	23
2.1.2.1.1.3.3. Yükleme Durumu (Akkuzatif)	24
2.1.2.1.1.3.4. Yönelme Durumu	24
2.1.2.1.1.3.5. Bulunma Durumu (Lokatif).....	24
2.1.2.1.1.3.6. Ayrılma Durumu (Ablatif)	25
2.1.2.1.1.3.7. Vasıta Durumu (İnstrumental).....	25
2.1.2.1.1.3.8. Eşitlik Durumu (Ekvatif).....	25
2.1.2.1.1.3.9. Yön Gösterme Durumu (Datif)	26
2.1.2.1.1.4. Soru Eki	26

2.1.2.2. Zamirler	26
2.1.2.2.1. Kişi Zamirleri	26
2.1.2.2.2. Dönüşlülük Zamirleri	27
2.1.2.2.3. İşaret Zamirleri	27
2.1.2.2.4. Soru Zamirleri	28
2.1.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri	28
2.1.2.3. Sıfatlar	29
2.1.2.3.1. Niteleme Sıfatları.....	29
2.1.2.3.2. Belirtme Sıfatları	29
2.1.2.3.2.1. İşaret Sıfatları	29
2.1.2.3.2.2. Sayı Sıfatları	30
2.1.2.3.2.3. Soru Sıfatları.....	30
2.1.2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları.....	30
2.1.2.4. Zarflar	30
2.1.2.4.1. Yer ve Yön Zarfları	31
2.1.2.4.2. Zaman Zarfları	31
2.1.2.4.3. Niteleme ve Durum Zarfları	31
2.1.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları	31
2.1.2.5. Edatlar	32
2.1.2.5.1. Ünlem Edatları.....	32
2.1.2.5.2. Soru Edatları	32
2.1.2.5.3. Sıralama Edatları	32
2.1.2.5.4. Denkleştirme Edatları	32
2.1.2.5.5. Karşılaştırma Edatları	33
2.1.2.5.6. Cümle Başı Edatları.....	33
2.1.2.5.7. Sonuç ve Açıklama Edatları	33
2.1.2.5.8. Sona Gelen Edatlar	33
2.1.2.5.9. Son Çekim Edatları.....	33
2.1.2.6. Fiil Çekimi.....	34
2.1.2.6.1. Fiil Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri	34
2.1.2.6.1.1. Şahıs Zamiri Kaynaklı Şahıs Ekleri	34
2.1.2.6.1.2. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri	34

2.1.2.6.2. Fiil Çekiminde Zaman.....	34
2.1.2.6.2.1. Basit Kipler.....	34
2.1.2.6.2.1.1. Şimdiki Zaman	34
2.1.2.6.2.1.2. Geniş Zaman.....	35
2.1.2.6.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman.....	36
2.1.2.6.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	37
2.1.2.6.2.1.5. Gelecek Zaman	37
2.1.2.6.2.1.6. Emir Kipi	38
2.1.2.6.2.1.7. Şart Kipi.....	39
2.1.2.6.2.1.8. İstek Kipi	39
2.1.2.6.2.1.9. Gerekliklik Kipi.....	39
2.1.2.6.2.2. Birleşik Kipler	40
2.1.2.6.2.2.1. Hikâye.....	40
2.1.2.6.2.2.1.1. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	40
2.1.2.6.2.2.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi	40
2.1.2.6.2.2.1.3. İstek Kipi Hikâyesi	41
2.1.2.6.2.2.1.4. Dilek-Şart Hikâyesi	42
2.1.2.6.2.2.2. Rivayet.....	42
2.1.2.6.2.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti	42
2.1.2.6.2.2.3. Şart.....	43
2.1.2.6.2.2.3.1. Şimdiki Zamanın Şartı.....	43
2.1.2.6.2.2.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Şartı	43
2.1.2.6.3. Fiilimsiler	44
2.1.2.6.3.1. Zarf-Fiiller	44
2.1.2.6.3.2. Sıfat-Fiiller	45
2.1.2.6.3.3. İsim-Fiiller	46
2.1.2.6.2.3. Tasvir Eylemleri.....	46
2.1.2.6.2.3.1. Yeterlik Fiili	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HOYRATLAR.....	47
-----------------------	-----------

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK.....	201
--------------------	------------

SONUÇ.....	211
-------------------	------------

KAYNAKÇA	213
-----------------------	------------

ÖZ GEÇMİŞ.....	216
-----------------------	------------

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MUHAMMEDOĞLU SABİR'İN KERKÜK'ÜN MÜNTEHAB HORYATLARI
ADLI ESERİNDEN HAREKETLE STANDART TÜRKİYE TÜRKÇESİ İLE
KERKÜK AĞZI KARŞILAŞTIRMALI SES VE ŞEKİL BİLGİSİ**

Zainab Adnan RİDHA

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN

2019, 216 sayfa

**Jüri: Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN
Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR
Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ**

Kerkük Hoyratlarının derlendiği en eski eser olan Kerküklü Büyük Hafız Molla Mehmedoğlu Sabır tarafından kaleme alınan Kerkük'ün Muntehab Horyatları kitabını dört bölümde inceledik.

Giriş kısmında Irak Türkmenlerinin tarihçesi, edebiyatları ve hoyrat geleneklerinden bahsederken, Muhammedoğlu Sabır'ın hayatı ve Kerkük'ün Muntehab Horyatları eseriyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Birinci bölümde Kerkük'ün Muntehab Horyatları kitabından hareketle ses bilgisi incelemesi yapılmıştır.

İkinci bölümde Kerkük'ün Muntehab Horyatlarından örnekler verilerek şekil bilgisi incelemesi yapılmıştır.

Üçüncü bölümde üç ciltten oluşan Arap harfleriyle yazılmış 1233 hoyratın yer aldığı eserin çeviri yazısı yer almıştır.

Dördüncü bölümde Kerkük'ün Muntehab Horyatları eserinde geçen yabancı kelimelerin Türkçe anlamları verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kerkük, Kerkük'ün Muntehab Horyatları, ses bilgisi, şekil bilgisi, Irak Türkmenleri.

ABSTRACT

MASTER 'S THESIS

**BASED ON THE WORK OF MUHAMMEDOĞLU SABİR'S KİRKUK'S
CHOOSEN POETRY (HORYAT), THE COMPARISON OF STANDARD
TURKEY'S TURKISH AND KIRKUK ACCENT WITH COMPARITIVE
SOUND AND FORM INFORMATION**

Zainab Adnan RİDHA

Advisor: Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN

2019, 216 pages

Jury: Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN

Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR

Assoc. Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

We have examined the book, which is the oldest work about the hoyrats of Kirkuk that was written by the great Hafız Molla Muhammedoğlu Sabır, has been completed in four chapters.

In the opening chapter, the hisstory of Iraqi Turkmens, their literature and chosen hoyrats of Kirkuk have been explained. Some information about Muhammedoğlu Sabir's life has been given.

In the first chapter, the knowledge of phonetics has been made from Kirkuk's choosen poetry "hoyratlar" book.

In the second chapter, morphology examination has been done by giving examples from Kirkuk's choosen poetry "hoyrat" book.

In the third chapter, translation three volumes of 1233 hoyrats that written in Arabic letters has been done.

In the fourth chapter, Turkish meanings of foreign words in Kirkuk's Choosen Hoyrats book have been given.

Keywords: Kirkuk, Choosen Poetry "Horyat" of Kirkuk, phonetics, morphology, İraqi Turkmen.

KISALTMALAR DİZİNİ

Ar.	: Arapça
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
STT	: Standart Türkiye Türkçe
TDK	: Türk Dil Kurumu
TT	: Türkiye Türkçesi
Yun.	: Yunanca

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

Kullanılan çeviri yazı harfleri:

ا	a, e, ê,	ق	ķ
ب	b	ك	k
پ	p	ل	l
ت	t	م	m
ج	c	ن	n
چ	ç	ه	h
ح	ħ	و	v, o, ö, u, ü
خ	ḫ	ي	ı (ı ve i arası)
			, i, ı, y
د	d		
ز	z		
س	s		
ش	ş		
غ	ğ		
ف	f		

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, Büyük Hafız Molla Muhammedoğlu Sabır'ın Kerkük'ün Müntehab Horyatları adlı eserini inceledik. Eserin, Kerkük 2007'de yapılan baskısı esas alınmıştır.

Bu eser üzerine daha önce yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Yapılan bu çalışma eser üzerindeki ilk inceleme olup bir dil bilgisi çalışmasıdır. Bu eser, toplam 1233 dörtlük şeklindeki Arapça alfabe ile yazılan hoyratlardan oluşmaktadır. Bu çalışmamız giriş, metin, ses ve şekil bilgisi incelemesi ve sözlükten oluşmaktadır. Giriş bölümünde Irak Türkmenlerinin Irak'taki varlığı, tarihçesi, edebiyatları, hoyrat geleneği, tanınmış hoyrat çağrıcıları, eserin yazarı Büyük Hafız Molla Mehmetoğlu Sabır'ın hayatı ve Kerkük'ün Munteheb Hoyratları eseri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde metnin ses bilgisi incelemesi metinden örnekler vererek yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde metnin şekil bilgisi incelemesi yapılmıştır. Üçüncü bölümde metnin çevirisi yer almıştır. Toplam 1233 Dörtlüklerden oluşan hoyratlar numaralandırılarak verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Kerkük'ün Müntehab Horyatları eserinde geçen yabancı kelimelerin Türkçe karşılığı yazılarak sözlük oluşturulmuştur.

Bu çalışmamada bilgileriyle bana yol gösteren, emeğini ve desteğini benden esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Kazım KÖKTEKİN' hocama teşekkürü bir borç bilir ve saygılarımı sunarım. Ayrıca bu serüvenimde beni eğiten hocalarıma ve beni her zaman destekleyen aileme şükranlarımı sunarım.

Erzurum-2019

Zainab Adnan RİDHA

GİRİŞ

I. IRAK'TA TÜRKMEN VARLIĞI, YERLEŞİM BÖLGELERİ VE NÜFUS ORANLARI

Irak kurulduğu günden bu yana Ortadoğu'nun en dikkat çeken ülkelerinden birisi olmuştur. Stratejik coğrafi konumu ve zengin doğal kaynaklarının yanı sıra farklı etnik kesimlerin bulunması Irak'ta özgün bir siyasi düzenin gelişmesine neden olmuştur. Irak karmaşık bir etnik yapıya sahiptir. Bu farklılık ülkede pek çok sıkıntı ve sorunlara neden olmuştur. Bu etnik kesimlerin kimisi göç ederek oraya yerleşmiş kimisi de yüz yıllardır orada yaşamış fakat zamanla dil değişimleri olmuştur. Araplar, Türkmenler ve Kürtler ülkedeki en önemli etnik unsurlardır (Erkmen, 2010: 109).

Irak; Selçuklular, Osmanlılar ve diğer pek çok Türk devletleri dönemlerinde Türklerin göç ettiği önemli yerlerden biriydi. Osmanlı döneminde toplam 384 yıl Osmanlı idaresinde kaldıktan sonra 1918'de İngiltere'ye bırakılmış, daha sonra 1926'da ki Ankara anlaşmasıyla Türk hâkimiyetinden tamamen çıkmış ve buradaki Türkler azınlık bir kesim olarak kalmışlardır (Özkan, 2009: 91).

Bu topraklarda yaşayan Türklere Türkmen adı verilmiştir. Bu adlandırma hakkında ise çok farklı görüşler ortaya atılmıştır, tarihçiler Türkmen kelimesinin anlamı hakkında aynı görüşte olmadıkları için değişik teoriler ortaya çıkmıştır. Çoğu tarihçiler Türkmenlerin Türk'ten ayrı bir soy olmadığı; sadece Oğuzların Müslüman boylarına Türkmen denildiğini savunmuştur. Türkmenlerin de Türk boylarından birine mensup oldukları konusunda birleşmişlerdir. 1959 yılında Irak'taki Türkleri Türkiye'den koparmak ve kan bağıını ayırmak amacıyla devlet tarafından Türkmen denilmesine karar verilmiştir (Yılmaz, 2006: 128). Buradan görüyoruz ki o tarihten beri bu topraklardaki Türkler hakkında asimilasyon ve yok etme çabaları başlamış ve ne yazık ki günümüze kadar devam etmiştir.

Bu topraklarda, 1918'den beri Türk katliamı ve soykırımı yapılmaktadır. Özellikle 1980'den sonra asimile etme çabaları artmış; Türkmence konuşmak yasaklanmış, Türkmence eserlerin basılması engellenmiş ve çok sayıda Türkmen aile göçe zorlanmıştır. Irak'taki Türklerin uğradıkları zulüm ve asimile etme çalışmaları ne yazık

ki tarihin kaydettiği acı olaylardır. Türkmenler hakkında çok sayıda kıyım, katliam ve insanlık dışı uygulamalar yapılmıştır.

1924 ve 1959'daki Kerkük katliamı, 1946'daki Gavurbağı katliamı ve 1991'de Altunköprü katliamları yapılmıştır (Doğan, 2018: 6). Sadece bu kadarla kalmayıp pek çok Türkmen aydın öldürülmüş veya sebepsizce tutuklanıp cezaevinde işkencelere maruz kalmıştır. 2003 yılından sonra ise Türkmen yerleşim bölgeleri çoğu kez hedef alınarak çok sayıda sivil Türkmen hayatını kaybetmiştir.

Türkmenler bütün bu zulümlere rağmen dik durmayı ve direnmeyi başarmış, bu zor hayat koşullarında çok sayıda şair, yazar, edebiyatçı ve bilim insanı yetişmiştir.

Osmanlı hâkimiyetinde olduğu dönemde Irak Türkleri arasında çok sayıda şair yetişti. Başta Fuzuli olmak üzere, Nesimi ve Bağdatlı Ruhi en önemli şairlerimizdendir. Bu topraklardaki Türk dili ve edebiyatı gelişimi ise Anadolu'dan etkilenecek oluşmuş böylece burada kullanılan yazı diline Osmanlı Türkçesi denilmiştir.

Irak'taki Türk varlığına gelecek olursak, Irak'ta 1976 yılında yapılan istatistiklere göre nüfus 11.505.000 olarak açıklanmış, 1988 de ise 18.100.000 olarak belirtilmiştir. Bu verilere göre Irak'taki etnik yapıların nüfus oranları: Hristiyanlara %3, Türkler %16, Kürtler %18, Araplar %63 olarak açıklanmıştır. Bu verilere göre 1988'de Irak'taki Türk nüfusu 2.880.000 olarak gösterilmektedir. 2000 yılında ise Planlama Bakanlığı tarafından Irak'ın nüfusu 20.000.000 olarak açıklanmıştır. Buna göre oradaki Türk nüfusu 3.200.000 civarındadır. Irak'taki güncel Türk nüfusu ise 5.000.000 civarı olarak tahmin edilmektedir (Yılmaz, 2006: 129).

Irak'ta Türkmenler yoğun olarak kuzey ve orta bölgeler arasında kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan bir şerit hâlindeki bölgede yaşamaktadırlar. Türkmenler, Musul, Erbil, Kerkük, Diyale ve Selahattin ilinin sınır köyleri ile Bağdat'ın birkaç mahallesinde yayılmış olarak yaşamlarına devam ediyorlar.

Musul, Irak'ta Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı illerden biridir. Musul'un merkezinde çok sayıda Türkmen'in yoğunlaştığı mahaller bulunmakta; bunun yanı sıra Irak'ın en büyük ilçesi olan Telafer'in tamamı Türkmenlerden oluşmaktadır ve yaklaşık nüfusu 550.000 civarındadır (Doğan, 2018: 3). Ama ne yazık ki son terör olaylarından sonra oradaki Türkmenler evlerini, işlerini bırakıp Irak'ın başka illerine ve Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldılardır.

Kerkük ise Irak Türkmenlerinin en önemli sembol şehridir. Irak'ın kuzey ve orta bölgelerinin arasında yer almaktadır ve Türkmenlerin en yoğun yaşadığı ildir. Çeşitli yollarla gerek güneyden Araplar gerekse kuzeyden Kürtler getirilip şehrin demografik yapısı bozulmadan önce 1960 yılında Kerkük'ün %95'ı Türkmenlerden oluşmaktaydı. Bugün ise Kerkük'te 1.000.000 civarı Türkmen nüfusu vardır. Diyale ilinin bazı ilçelerinde ise çoğunluk olarak Türkmenler yaşamaktadır (Doğan, 2018: 3).

Selahattin ili eskiden bir Türkmen yerleşim yeri idi. Ancak Baas rejiminin uyguladığı asimilasyon politikalarıyla Araplaştırılmıştır. Günümüzde Selahattin'e bağlı Tuzhurmatu'da Türkmenler yoğun biçimde yaşamaktadır.

Bağdat'ta Türkmenlerin hüküm sürdüğü yıllarda Türkmenler yoğun olarak yaşamaktaydı. Büyük ölçüde baskıya maruz kalan Türkmenler göçe zorlanmış ve bugün Bağdat'ta 20.000 civarı Türkmen olduğu belirtilmektedir (Doğan, 2018: 4).

Erbil, 1990 yılında şehir merkezinin en kalabalık kesimi Türkmenlerden oluşmuş ve yapılan demografik yapıyı bozma çabaları sonucu bugün yaklaşık 400.000 civarı Türkmen nüfusu barındırmaktadır (Doğan, 2018: 4).

Kerkük Irak Türkmenlerinin merkez şehri ve sembolü olması nedeniyle çoğu zaman Irak'taki Türklerden bahsedilirken Kerkük Türkleri ifadesi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra bazı araştırmacılar Musul Türkleri veya El cezire Türkleri ya da Türkmenleri deyimlerini kullanmıştır. Bu kavramlar Irak'taki bütün Türkleri kapsamadığından, Irak Türkleri veya Irak Türkmenleri kavramlarını kullanmak daha doğru olacaktır.

II. IRAK TÜRKMENLERİNDE BASIN

Irak Türkmenlerinde Baas rejimi dönemine kadar Türkçe ve Arapça gazete ve dergiler yayınlanmıştır. Zevra gazetesi bunlardan biri idi. Irak'ta çıkan ilk anayasa ise Türkçe ve Arapça olarak iki dilde yayınlanmıştır (Özkan, 2019: 92). O dönemde çok sayıda kitap ve dergi Osmanlı Türkçesiyle basılmış ve halk tarafından okunabilmiştir. Ancak Baas rejimiyle beraber Türkmenlerin bu hakları ellerinden alınmış, Türkmen Türkçesi ile yayın yapma, gazete, dergi ve kitap basma hatta Türkmen Türkçesi konuşma yasakları getirilmiştir. Böylelikle Türkmenler ana dilleriyle konuşma ve okuma hakkından mahrum bırakılmış, bu kısıtlamalara rağmen Türkmenler gizli şekillerde edebi çalışmalarını ve eserlerini muhafaza edip, dillerini yok olmaktan korumuşlardır. 2003

yılından sonra Türkçe eğitim veren okullar, Türkçe yayın yapan televizyon kanalları ve çok sayıda Türkçe gazete, dergi ve kitap basılmaya başlandı.

III. IRAK TÜRKMENLERİNİN TÜRKÇESİ VE EDEBİ GELİŞİMİ

Irak'ta Türkmenler tarafından konuşulan Türkçe, Azeri Türkçesi ve Türkiye'nin güneydoğu illeri Türkçesinden etkilenmiştir. Dergiler, gazeteler ve kitaplar uzun yıllar Arap harfleriyle basılmıştır. 2003 yılından sonra okullarda Türkiye Türkçesiyle dersler verilmeye başlandı. Irak Türklerinin uzun yıllar Türkiye'den bağlarının koparılmaya çalışılmasına rağmen edebi alanda gelişme göstermeye devam etmiştir.

1918 yılına kadar Irak'ta Türkmen edebiyatı Türk ve Azeri edebiyatıyla paralel bir şekilde ilerlemiş, ancak bu tarihten sonra Irak Türkleri Anadolu'dan koparılmış ve böylece bu topraklardaki edebiyat kendi halinde ilerlemeye devam etmiştir. Nesimi, Fuzuli, Ahdi, Bağdatlı Ruhi ve Garibi bu topraklarda yetişen önemli kişilerdir. 1314-1370 yılları arasında yaşayan Nesimi'nin, Irak'ta yetişen ilk Türkmen şairi olduğu söylenmektedir. Kaynaklarda Nesimi'nin yaşadığı dönemden önce bu topraklarda yaşayan başka bir şaire rastlanmamıştır (Gülbüz, 2015).

Oğuzlar, 1055 yılından sonra Türkistan'dan gelerek bugünkü Irak topraklarına yerleşmişlerdir. Bu dönemde orada kurulan Selçuklu imparatorluğunun 200 yıl süren egemenliği boyunca dilin Türkmen Türkçesi olduğu kesindir. Bağdat'ta yazılan Divan ü Lügat-it Türk bu dönemin en önemli eseri idi. Daha sonra 1337 yılında Celayirliler Devleti kurulduktan sonra da Türkmenler kendi dillerini muhafaza etmiş; bunun en önemli kanıtı ise Dede Korkut destanının Irak Türkmenlerinin ağızıyla yazılmış olmasıdır. Daha sonra Irak'a egemen olan Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safeviler döneminde de Türkmen Türkçesi resmi dil olarak kullanılmaya devam etmiştir. Osmanlı'nın hâkimiyetinden sonra ise Edebiyat dili Osmanlı Türkçesi etkisi altına girerken, konuşma dili Azerbaycan ve Türkiye'nin Güneydoğusundan etkilenmiştir (Gülbüz, 2015).

Fuzuli, Fazli, Hazani, Zamiri, Alemi, Zaidi, Ruhi, Safi Abdullah, Kabil, Mihri, Esad, Hicri Dede vb. Irak Türkmenlerinin yetiştirdiği önemli divan şairleridir. Reşit Ali Dakuklu, İzzettin Badi, Hasan Görem, Ali Marufoğlu, Salah Nevres, Abdullatif Benderoğlu, Seyfettin Biravcı, Mustafa Ziya, Rıza Çolakoğlu ve Hüsam Hasret hece ve

serbest vezinle yazan şairlerimizdendir. Irak Türkmenlerinin ilk serbest şiir örneğinin 1950 yılında yazıldığı belirtiliyor (Gülbüz, 2015).

Şiirler Irak Türkmenleri arasında çoğu zaman bir tartışma ve fikir ayrılığına neden olmuş, kimi şairler Türkiye’deki serbest şiir akımına uyarak bazen güzel eserler çıkarırken kimi zaman kötü bir kopya örneği vermiştir. Bazı şairler ise kendi şiir geleneğini devam ettirmeyi uygun görmüşlerdir. Kendi şiir geleneğine sahip yazar ve şairler arasında yer alan Ata Terzibaşı, serbest şiiri sert bir dille eleştirmiş; serbest şiirin çoğu kişi tarafından yazılabilen kolay bir şiir türü olduğunu savunmuştur. Gerçek şiirin ise yoğun bir çaba ve yetenek gerektirdiğinden bahsetmiştir. Serbest şiir yazarları kendilerini şöyle ifade etmiştir. Her çağın belli bir geleneği vardır ve zamanla bunlar gelişerek değişmelidir. Bütün bu tartışmalara rağmen Türkmenlerin şiir geleneği her iki biçimde de ilerlemeye devam etmiştir (Türk Dünyası El Kitabı, 1992: 590).

Irak Türkmen edebiyatı aynı zamanda çok zengin bir Anonim Halk Edebiyatı geleneğine sahiptir. Hoyrat ve mani, atasözleri ve deyimler, tapmaca (bilmece), leyle (ninni), halk hikâyeleri ve masallar bu türün en önemli örnekleridir. Bunların yanında meddahlık geleneği Irak Türkmenleri arasında çok yaygın biçimde küçük halk tiyatrolarında oynanmıştır. Ancak Kerkük’teki meddahlık geleneği Türkiye’dekinden biraz farklıydı. Daha çok Karagöz oyunu gibi bir temaya sahipti. Bu oyunda halk arasında bilinen komik olaylar ve fıkralar argo ve müstehcen kelimeler içererek anlatılırdı (Türk Dünyası El Kitabı, 1992: 595).

IV. KERKÜK HOYRATLARI

Anonim Halk Edebiyatının en önemli türü hoyrattır. Kimi yazarlar hoyrat kimi horyat, koyrat, koryat gibi kelimeler kullanmıştır. Duygu ve düşünceleri aktaran genellikle dört bazen daha fazla kanattan oluşan bir nazım şeklidir (Korkmaz,2007: 259).

Telaffuzu aynı, anlamı ayrı sözcükleri ustaca kullanarak oluşturulmuş cinaslı hoyratlar Türkiye’de ayaklı mani olarak adlandırılır; çoğunlukla yedili hece vezniyle yazılır, birinci kanat ise bazen 3 veya 4 hecelidir. Cinassız hoyratlar ise biraz zayıf olarak addedilmektedir.

Irak Türkmenleri hoyrat kelimesini kullanırken, Türkiye’de “ayaklı mani, koşma, atma ve hoyrat” sözcükleri kullanılmıştır (Terzibaşı, 1970: 51).

Hoyratlar genellikle aşk, övme, yerme, yakınma, ayrılık ve ölüm gibi konuları anlatmaktadır. Eski zamanlarda bahar aylarında insanlar toplanıp def, dümbelek, saz, davul, zurna ve kaşık gibi müzik aletleri eşliğinde belli makam ve usullerle hoyratlar çağırarak eğlenirlerdi. Düğünlerde, mevlitlerde hatta ölü için ağıtlarda hoyratlar söylenirdi (Korkmaz, 2007: 259).

Hoyratlar, bazen de kahvehane ve eğlence mekânlarında halk tarafından hece ve kafiyesine dikkat ve özen göstermeden söylenmiştir.

Askerlik ve kervan seferleri gibi nedenlerden dolayı başka ülkelere giden Türkmenler oralardan farklı hoyrat geleneklerini kendi üsluplarına uygun olarak uyarlamış, benliğini ve yerli özelliğini koruyabilmiştir. Kerkük hoyratları da bu vesile ile başka topraklara yayılmış ve tanınma sahası genişlemiştir.

Hoyrat kelimesinin nasıl türediğine gelecek olursak, kimi yazarlar eskiden Kerkük gençleri sarhoş olup etrafta maniler düzerek, çağırarak dolaşmış, dolayısıyla "hor yad" serseri çağrış olarak anılınca bu tarz manilere zamanla halk arasında "hoyrat" denilmeye başlanmıştır. Kimisi ise birkaç sözcük oyunu ile "kuru yad" veya "hovarda" kelimesiyle bağlantı kurup hoyrat kelimesini açıklamaya çalışmıştır. Ancak bu iddiaların hiçbir bilimsel açıklaması olmadığı gibi, halk tarafından basitçe uydurulmuş açıklamalardır.

Irak'ın tanınmış dil bilimcisi Tefik Vehbi hoyrat kelimesini koryat olarak ele almış sözlüğün Uygurca "kor", Türk lehçelerinde "hor" ve İran dillerinde "har" olarak geçtiğini, "ova, aşağı, alçak, değersiz" anlamlarında kullanıldığını, Arapça ek alarak "koryat, horyat" kelimelerinin oluşmuş olduğunu ifade eder (Terzibaşı, 1970: 64).

Dr. Faruk Sümer hoyrat kelimesi ile ilgili olarak on dördüncü yüzyılda Moğol boyları arasında başta gelen "Oyrat" boyunun büyük bir kısmı Irak'a yerleşmiş, bundan kaynaklı olarak hoyrat kelimesinin meydana çıktığını ifade etmiştir.

Vehbi Cem Aşkun, Horyat sözcüğünün anlamını halk arasında çirkinin huyu ve "kötünün sıfatı" olarak belirtmiştir. Kilisli Muallim Rıfat da kelimenin anlamını aynı biçimde "kaba, nadan, hissiz, güzellikten anlamayan adam olarak nitelendirir. Şemsettin Sami hoyrat kelimesinin "kaba, eli bir şeye yakışmayan, köylü" anlamına geldiğini belirtmiştir. Böylelikle hoyrat kelimesinin Türkler arasında eskiden beri kullanılmıştır.

Sözcük, Türk yazılı edebiyatının en eski kaynaklarından biri olan Dede Korkut hikâyelerinde “hoyrat, horyat” biçimlerinde geçmiştir (Terzibaşı, 1970: 67).

Hoyrat kelimesi toplumun bir ihtiyacı olarak ortaya çıkmış, başta farklı anlamlarda kullanılmış olsa da zamanla dörtlük şeklinde söylenen manilere verilen isim olmuştur.

Mani kelimesi çoğu Türkler tarafından hoyrat yerine kullanılmış, ancak Irak Türkmenlerinde hoyrat ve mani iki ayrı kavram olarak kullanılmıştır. Bu ikisini birbirinden ayırt etmek çok da kolay değildir. Genellikle birinci ve ikinci kanat tekrarlanırsa hoyrat, tekrarlanmazsa mani olduğu belirtilir. Kimileri ise cinaslı olanlara hoyrat olmayanlara mani demektedir. Ancak cinaslı maniler de yok değildir.

Hoyrat ve manilerde geçen başta aşkın değişmeceli ve gerçek duyguları, acı, keder, ayrılık, gurbet, vatan sevgisi, vefa ve mertlik gibi genel konularla beraber farklı konular da işlenmiştir, Leyle, tapmaca ve sızlamak bunların başında yer almaktadır. Leyle, annelerin çocuklarını uyutmak için söyledikleri bir tür mani, şimdiki deyimle ninnidir. Sızlamak, Kerkük civarında dörtlükler şeklinde söylenen ölünün ardından duyulan acıyı anlatan ağıt şeklindeki hoyratlardır. Tapmacalar (bulmacalar), genellikle dörtlük ve beyit biçimde söylenen bir halk folklorudur (Terzibaşı, 1970: 105).

Irak Türkmenleri bu topraklarda uğradıkları zulümler neticesinde göç etmiş ve başka diyarlarda yaşamaya mecbur bırakılmıştır. Yaşadıkları olumsuz olayları hoyratlarla en güzel biçimde dışa vurmuşlardır. Bu yüzden ki hoyratlarda yurt sevgisi, vatan hasreti ve milli duygular çok işlenenmiş, gurbet ellerde Kerkük’e duyulan hasret en güzel biçimlerde yansıtılmıştır. Şairler, hoyratlarda topraklarını, Kerkük’ü hiçbir zaman düşmana bırakmayacaklarını ne pahasına olursa olsun kimseye kaptırmayacaklarını, bu yolda ölümü göze aldıklarını haykırmışlardır.

Hoyrat ve mani biçiminin Türk edebiyatından başka bir halk edebiyatında görüldüğü söylenemez. Bu tarz nazım biçimi Türk Halk Edebiyatına özgü bir biçimdir. Irak Türkmenleri edebiyatında hoyrat ve mani, kullanım alanı en geniş nazım şekilleridir. Halk edebiyatının temel taşı sayılır, halk şairleri eskiden beri şiirlerini genellikle ya yedi heceli mani ya da sekiz ve on heceli dörtlükler şeklinde vermektedirler. Osmanlı Türklerinde bu nazım biçimine Tuyug kelimesi kullanılmış, ancak bu nazım şekli Osmanlı edebi şiirinde kullanılmazken halk edebiyatında önemli bir yere sahipti. Fuat

Köpürlü de mani biçiminin en eski nazım şekli olduğunu belirtmiştir (Terzibaşı, 1970: 119).

Mani ve hoyrat geleneği dünyanın hiçbir yerinde Irak Türkmenlerinde gördüğü kadar ilgi görmemiştir. Bu tarz nazım biçimi en çok Irak Türkmen şehir ve kasabalarında görülmüş, Tuyug biçimi de Fuat Köpürlü'nün söylemine göre ilk olarak Irak Türkmenleri arasında yayılmış ve mani biçimine dönüşmüştür (Terzibaşı, 1970: 120).

V. HOYRAT ÇAĞIRMA GELENEKLERİ

Hoyrat ve maniler belirli yer ve zamanlarda örneğin eğlencelerde, düğünlerde, yas törenlerinde, kahvehanelerde ve piknik alanlarında söylenmektedir.

Eğlenceler genellikle düğünden önce damat tarafının düzenlediği törenlerdir. Akşam saatlerinde başlayıp sabaha kadar hoyrat, mani ve besteler söyleyerek yenilir içilirdi. Daha çok yaz aylarında düzenlenen bu eğlenceler hoyrat çağrıcılarının kendilerini tanııtma etkinlikleri idi. Bugün de Kerkük ve civarında bu tür geleneksel törenler devam etmektedir.

Pikniklerde, bahar aylarında halk toplanıp bağ, bostan ve ırmakların olduğu serin yerlere haftanın belirli günlerinde gidip, uzun saatlerce hoyratlar ve maniler çağırarak eğlenirlerdi. Bunun yansıra Kerkük'te kadınlar çarşamba günleri mesire alanlarında toplanıp “çerşembesürü” adı vèrilen eğlence etkinliğı düzenleyip, karşılıklı hoyrat ve maniler düzüldü (Terzibaşı, 1970: 219).

Mevlitlerde ise menkıbe ve methiyelerle birlikte dini içerikli hoyratlar da seslendirilirdi.

Kahvehanelerde, belli çalgı ve müzik aletleri eşliğinde özel makam ve üsluplarla çağrıcılar tarafından hoyratlar söylenirdi. Kasetçalarlar çıktıktan sonra bu tür mekânlarda kayıtlı hoyrat kasetleri çalmaya başlandı, kahvehanelerdeki canlı hoyrat çağırma geleneğı de azalmış oldu.

Yas törenlerinde, ölünün ardından üç gün boyunca kadınların katıldığı matem töreni düzenlenir. Bu törenlerde ölünün özelliklerini, yaşlı veya genç olmasına bağılı olarak hüznülı hoyratlar “sazlayan” adı verilen kadınlar tarafından söylenirdi (Terzibaşı, 1970: 225).

Harmanlarda, harmana çıkan halk işini görürken, hoyratlar çağırarak kendi aralarında eğlenirlerdi.

Hoyratların bahsettiğimiz belli yer ve zamanlar ile farklı makam ve ezgilerle çağırma geleneği de vardır. Hoyrat çağırma geleneği ara ara duraksamalar yaşasa da hiçbir zaman bu gelenekten vazgeçilmemiştir. Hastalık salgınları, birinci dünya savaşı, radyo ve televizyonların yayılmasından sonra eski canlılığını biraz kaybetmiştir. Daha sonra radyo ve televizyonlara çıkmaya başlayan usta hoyrat çağırıcıları bu geleneğin daha çok insana ulaşmasını sağlamıştır. Kerkük'te Türkmence yayın yapan kanallarda, Bağdat, Bakü ve Ankara radyolarında dünyaya duyurulmaya başlanmıştır (Terzibaşı, 1970: 232).

Karşılıklı hoyrat çağırma geleneği en önemli hoyrat söyleme çeşididir. Bu gelenekte iki kişinin birbirinin hoyratına karşılık vererek cevaplamasıdır. Bu tarz çağırma geleneğinde kişiler arasında gerginlik yaşanırken, bazen yaralama olaylarına kadar varabilir. Saatlerce insanların keyif ve heyecanla dinledikleri bu eğlencelere türkü ve şarkılar eşlik etmiştir.

Bazı hoyratlar ise belli olaylara dayanmaktadır. Kimi hoyratlar bazı olaylar üzerine yazılmış, bazıları da yaşanan olaylara uydurulmuştur. Eski Türk masallarından olan “Arzu ile Kamber” masalının halk arasında manili bir şekilde anlatılması ve halkın gözünde canlandırılması sağlanır.

VI. TANINMIŞ HOYRAT ÇAĞIRANLAR

Irak Türkmenleri arasında özellikle Kerkük'te çok sayıda hoyrat çağırıcısı yetişmiştir.

1. Molla Veli: Kerkük'te bilinen en eski makam ve hoyrat çağırıcılarındandır. 19. Yüzyılın başında yaşamış olan sanatçımız dümbelek ve def eşliğinde dini hoyratlar da çağırmıştır. Sanatçının hayatına dair bilgilere birkaç kaynakta çok az bilgiye rastlanmıştır. Asıl adının Abdurrahman olduğu, 1246 hicri yılında Kerkük'e bağlı Kifri ilçesinde öldüğü, “Şeyh'ül Kurras” adlı ilmi eserde geçmiştir.

2. Şaltağ: Kerküklü olan sanatçımız daha çok karşılıklı hoyrat yarışmalarıyla tanınmış, bu yüzden bir yarışmada hoyrat çağırıcısını öldürüp Bağdat'a kaçmış, orada vali Nazım Paşa'nın himayesine sığınmıştır. Hoyrat tarzını benimsemiş olan sanatçı Bağdat'ın

en önemli makam okuyucusu sayılmaktadır. Sanatçının kendi buluşu olan “Tiflis makamı” adını verdiği makam tarzını her zaman Türkçe olduğu bilinen bir manzumeye okuduğu bilinmektedir. Bu makamı Iraklı Arap okuyucular hâlâ Türkçe sözlerle okumaktadırlar (Terzibaşı, 1970: 277).

Şaltağ adıyla tanınan sanatçının asıl adı Rahmetullah, Babasının Sultan Ağa, dedesinin de Halil olduğu bilinmektedir. Kerkük’e bağlı Kifri ilçesinde yaşadığı söylenmektedir. Makam bilgilerini Molla Veli ve birkaç kişiden almış, çok sayıda kişiye de makam bilgisini öğretmiş, Musullu Mola Osman, Ahmet Zeydan Rumi ve Halil Rebaz bunların başında gelmektedir. Şaltağ, kölesi tarafından yaralanarak hastaneye kaldırılmış, doktorların tavsiyesi üzerine istirahat etmesi önerilmiş, kahvehanede otururken yüksek perdeden hoyrat çağırmaya başlayınca henüz iyileşmeyen yaraları açılmış, bu olayın ölümüne neden olduğu söylenmektedir (Terzibaşı, 1970: 278).

3. Molla Osman Hırpan: On dokuzuncu asrın ilk yarısında yaşamış, Kadiri tarikatına mensup olan, makam ve dini havalar söyleyen tanınmış bir okuyucuydu. Molla Osman’ın kendisinde yardım isteyen bir yoksulu geri çevirmesi üzerine ömür boyu vicdan azabı çekmiş, yardım ettiği herkes o günün üzüntüsünü unutturmamış aksine hastalanarak ölümüne sebep olmuştur.

4. Heme Pire: Sanatçı Molla Veli ile uzun yıllar birlikte kalmış, on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru hayatını kaybetmiş, son yıllarında Kerkük’teki evinde bir yandan makam dersleri verirken öte yandan hoyrat usullerini öğretmekteydi. Çok sayıda makam okuyucu ve hoyrat çağrıcısı yetiştirmiş, bildiklerini genç nesillere aktarmıştır.

5. Muçıla: Asıl adı Mustafa olan sanatçımız, Kerkük’ün tanınmış en eski hoyrat çağrıcılarından. Adam öldürmek suçundan 1860 yılında idam edildiği bazı kaynaklarda belirtilmektedir.

6. Malalla: Kerkük’ün en eski sanatkârlarındandır. Kendi adıyla anılan hoyrat usulleriyle tanınmış, hatta bu usulü bulan da kendisidir. Kerkük’e bağlı Tuzhurmatu ilçesinde on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır (Terzibaşı, 1970: 283).

Şerif: “Ağam ağam ağam” sözleriyle başlayan eski bir usulün ustasıdır. Bu usul “şerife” adıyla anılmaktadır. Sanatçımız Malalla ile aynı dönemlerde yaşamıştır.

7. Yetim Mehmed: Kerkük'te “Yetimi” adı verilen usulün sahibidir. Birçok usta sanatçının da hocalığını yapmıştır.

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından birinci dünya savaşına kadar yaşamış en ünlü hoyrat çağrıcıları şunlardır:

8. Memeli: Kerkük'e bağlı Tuzhurmatu ilçesinden olup, Kifri'de yaşadığından oralı sayılmaktadır. Kendine has ve öz adıyla meşhur usulün ustasıdır. Malalla usulünün başarılı çağrıcısıdır. On dokuzuncu yüzyılın sonunda Kifri'de ölmüştür.

9. Darmankaha: Hakkında pek fazla bilginin olmadığı, on dokuzuncu yüzyılın sonunda ölen “Darmankaha” usulünün usta bir çağrıcısıdır.

10. Keçel Ömer Kassap: Hoyrat tarzının “kesük ve pest dellihesen” usullerinin önde gelen çağrıcısıydı.

11. Mehmed İde: “İdel usulünün sahibi olan Mehmed İde, hayatını saman aleviyle kazanmış, kendisinden mal alanlara ide usulüyle hoyrat çağırmıştır. Oğlu Sabır da kendisi gibi iyi bir hoyrat çağrıcısıymış.

12. Ehmed Dayı: Kerkük'ün Şaturlu mahallesinde yaşamış, kendi adıyla ünlü hoyrat makamına sahiptir. On dokuzuncu asrın sonuna doğru hayatını kaybetmiştir.

13. Kaşaoğlu Fransız: Şaturlu semtinde bağcılıkla geçinen bu usta çağrıcı, “ümergele” usulünün çağının en başta gelen sanatçısıdır. On beş dakika uzatarak çağırdığı hoyratla meşhur olmuş, bu usulle çağıran başka biri yetişmemiştir. 1910 yılları civarında hayatını kaybetmiştir (Terzibaşı, 1970: 289).

İkinci Dünya Savaşı sırasında yetişen çağrıcıları şöyle sıralayabiliriz:

14. Salih Havala: Kerkük kaleli olup, “kesük usulünün usta çağrıcısıydı. Annesinin adının Havva olmasından ötürü kendisine Havaloğlu lakabını takmıştır. Sağlam ve gür bir sese sahip olan sanatçı 1995 yılı civarında hayatını kaybetmiştir.

15. Mehmet İlik: İkinci Dünya Savaşından sonra hayatını kaybeden sanatçı, sesinin güzelliğiyle tanınmıştır. Birçok usullerle çağıran sanatçı daha çok kesük, delliheseni, yetimi ve iskenderi usülleriyle öne çıkmıştır. Bakkallık yaparak geçimini sağlayan sanatçının asıl adı Mehmet Ali'dir.

16. Mahmud Degirmençi: İkinci Dünya Savaşı sonrasında da bir süre yaşamış olan sanatçı, özellikle kesük usulüyle tanınmış, tezgâhında bez dokurken hoyrat çağırmıştır.

17. Topal Raza: Yetim Rıza olarak da bilinen sanatçı, Tuzhurmatu ilçesinde doğmuş, birçok usulle hoyratlar çağırmıştır. Demircilikle uğraşan Raza 955 yılında seksen beş yaşında hayatını kaybetmiştir (Terzibaşı, 1970): 294.

VII. BÜYÜK HAFIZ MOLLA MEHMETOĞLU SABIR

Temel eser olarak ele alıp incelediğimiz Kerkük'ün Müntehab Hoyratları adlı eserin derleyicisi Büyük Hafız Molla Mehmetoğlu Sabır, Kerkük'ün yetiştirdiği büyük değerlerden biridir. 1892 yılında Kerkük kalesinde dünyaya gelen Sabır, ilk eğitimini babasından almıştır. Daha sonra Molla Taha Abbas, Molla Nasih ve Molla Taha Alemdar gibi Kerkük'te büyük üstatların elinden geçmiştir. Hoşsohbet, nüktedan ve cana yakın kişiliğiyle birçok edebiyatçı ve şair dostu olmuştur. Zengin bir kütüphaneye sahip olan Sabır, çok sayıda esere imza atmıştır. 14 Temmuz 1959 Kerkük katliamı sırasında tutuklanıp cezaevinde işkencelere maruz bırakıldıktan sonra sağlığı bozulmuş, 10 Haziran 1961 yılında hayatını kaybetmiştir.

Dervişlik (1951), Gülşen-i Ulema (1951), Kerkük'ün Müntehab Hoyratları 3 cilt (1951, 1953, 1954), Müşaare (1953), Şehristani Kimdir (1962) adıyla basılan kitapları dışında, yirmi bir ciltten oluşan Lalezar-ı Kerbelâ ve İslâm'da Nevruz gibi basılmayan eserleri de mevcuttur. Büyük değer Molla Sabır, dört cilt olarak planladığı Kerkük Şuarası adlı çalışmasını tamamlamış, basmaya ömrü yetmemiştir. Bu eserle ilgili birkaç yıpranmış müsvedde ve bir not defteri bulunmuştur. Defterde kitabın içeriğine ait notlar ve şairler listesine rastlanmıştır (Terzioğlu, 2018).

VIII. KERKÜK'ÜN MÜNTEHAB HOYRATLARI ESERİ

Bu eser Büyük Hafız Molla Mehmetoğlu Sabır tarafından Kerkük'te halk ağzında söylenen hoyratların derlemesinden oluşmaktadır. Yazarın ömrü yetmediği için eserin ancak üç cildini tamamlayabilmiştir. Kerkük hoyratlarını kaybolma ve unutulma tehlikelerine karşı yazdığını belirtmiştir. Halk ağzından derlenen bu eser Kerkük'te basılan ilk yazılı hoyrat çalışmasıdır. Önceki yıllarda hoyratlar yalnızca gazete ve

dergilerde kısıtlı biçimde yazılı olarak yer almıştır. Bu eser 1951, 1953 ve 1957 yıllarında Arap harfleriyle üç cilt olarak basılmış, ilk cilt A harfiyle başlayan 344 hoyratın yer aldığı 48 sayfadan oluşmaktadır, İkinci cilt 80 sayfa 425 hoyrattan oluşmaktadır. Üçüncü cilt B harfiyle başlayan 94 sayfadır ve 477 hoyrattan oluşmaktadır.

Yazar Ata Terzibaşı eserin düzensiz olduğunu, bozuk vezin ve kafiyeli hoyratlardan oluştuğunu, cinaslı ve cinassız hoyratların ayrı ayrı listelenmediğini, hoyratlarda geçen sözcüklerin Türkçe anlamlarını yazmadığı için ve gerçek Kerkük hoyratlarından uzak olduğunu söyleyerek sert bir dille eleştirmiştir (Terzibaşı, 1970: 56).

Irak Türkmenleri, edebiyatları, hoyratları, manileri, kültürleriyle ve tarihleriyle her zaman dikkat çeken bir topluluk olmuşlardır. Irak Türkmen edebiyatının bir kültür mirası sayılan Kerkük hoyratlarını, bu çalışmamızda ele alarak Kerkük ağız özelliklerini, Standart Türkiye Türkçesi ile ses ve şekil özellikleri bakımından karşılaştırarak ortaya koymaya çalıştık.

Kerkük Hoyratları, Irak Türkmen ağızlarını en iyi yansıtan edebiyat türü olduğu için Türkmenlerin en önemli kültür eseri addedilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SES BİLGİSİ

1.1. SES BİLGİSİ

Değişik tarihî olaylara sahne olan Irak, farklı zamanlarla buraya yerleşen Türkmenlerin ağız özelliklerini etkilemiştir. Bilindiği gibi Batı Türkçesi, Osmanlı Türkçesi (Batı Oğuzca) ve Azeri Türkçesi (Doğu Oğuzca) diye ikiye ayrılır. Osmanlı ve Azeri sahaları arasındaki ayrılıklar hem konuşma dilinde hem de yazı dilinde görülmüştür. Ancak bu ayrılıklar esas itibarıyla sadece konuşma dilinde kalmıştır.

Irak Türkmenlerinin konuştukları ağız, Türkçenin Azeri sahası (doğu sahası) içine girmektedir. Azeri sahası dil coğrafyası bakımından, Doğu Anadolu, Güney Kafkasya, Kafkas Azerbaycan'ı, İran Azerbaycan'ı, Kerkük ve Suriye Türkleri bölgelerini kapsar. Folklor değeri bakımından Türkçenin çok zengin ve çeşitli malzemesini taşıyan ağızlardan biri Azeri ağızlarıdır. Kerkük bölgesinin hoyrat ve manileri, Kafkas ve Kuzey Anadolu'nun halk hikâyeleri hepimizce tanındıktır. Bugün Kerkük ağzı dediğimiz ağız bütün Irak'ta Türkmenlerin konuştuğu ağızları kapsamaktadır. Irak'ta konuşulan bütün Türk ağızları genel olarak aynı çizgide olmasına rağmen Irak Türkçesinde kimi ağız ayrılıkları ortaya çıkar. Bu ayrılıklar bazen aynı il, ilçe, bucak ve ayrı iki mahallede bile göze çarpmaktadır. Bu da değişik zamanlarda bu bölgelere göç edip yerleşen Türk boylarının ağız ayrılıklarından ileri gelmiştir (Bayatlı, 1996: 329).

Kerkük ağzında dikkat çeken özelliklerden biri kelimelerin asıl biçimini muhafaza etmesidir. Türkiye Türkçesinde bazı sözcüklerde harf değişikliği meydana gelirken Kerkük ağzı bu değişikliklerden kaçınmış, kelimeleri asıl şekilleriyle kullanmaya devam etmiştir.

Yakutum **incidenem** (746) (incidanem (dane Far.)>incitanem)

“tep- > tep- ” kelimesi Kerkük ağzında p'li şeklini korurken, Türkiye Türkçesinde “tep- > tek- ” şeklinde değişmiştir.

Felek bir **tepme** çaldı (46) (tekme)

Çalışmamızda Kerkük ağzında k'lerin Korunduğu görülmüştür: kölge (gölge), köçtü (göçtü) sözcüklerinde ratladığımız gibi.

Uzun boy **kölge** salan (156) (gölge)

Evleri **köçtü** çöle (244) (göç-tü)

Kerkük ağzında g'lerin korunduğu dikkat çekmektedir. Döger, döğüş sözcüklerinde olduğu gibi.

Kalbim **döger** bir düğün (941) (döver)

Köskinde yengi **dögüp** (854) (dövmüş)

Kerkük ağzında ğ'ler genellikle g olarak telaffuz edilmektedir ki bu da Kerkük ağzının bu telaffuzu korduğu demektir. Hoyratlarımızda eğer> eger, ciğer> ciger kelimelerinde görülmektedir.

Can **cigerim** yıhmasın (1141) (ciğerim)

Göz coşar **ciger** kaynar (341) (ciğer)

Yan **cigerim** bağda yar (835) (ciğerim)

Eger menî istersêv (12) (eğer)

Eger sütü pek ise (511) (eğer)

Buradaki “gögerçin” sözcüğü Türkiye Türkçesinde “güvercin” olarak geçmektedir. Ancak Kerkük ağzındaki biçim kelimenin asıl biçimidir.

Mahallem **gügerçini** (530)

Kerkük ağzında Arapça'nın etkisiyle oluşmuş, “h” harfi bazı kelimelerde “h” olarak bazılarında “h” okunmuştur.

Yani kelimelerin asıl biçimleri muhafaza edilmiştir.

Eski tas eski **hamam** (534) (hamam)

Kerkük ağzında konuşu kelimesi asıl şeklini korumuştur..

Konşidan kız sevenler (1165) (komşu)

1.1.1. IRAK TÜRKMENLERİNİN KULLANDIKLARI ALFABE

Irak Türkmenleri, gelenek ve göreneklerine çok yakın olduğu için İslamiyet'i gönüllü olarak sekizinci yüzyıl sonlarından itibaren kabul etmeye başlamıştır. Dolayısıyla bu yeni dini daha yakından tanımak amacıyla kendi öz alfabesini bırakarak Kur'anı-Kerim alfabesini yani Arapça alfabesini olduğu gibi kullanmaya başladı. Buna ek olarak dilimizde hiç yeri olmayan ve karşılıklarını ancak sesli harflerle verebildiğimiz, sözcüklerin telaffuz açısından daha düzgün okunması için Arapçada kullanılan hareketler de zamanla bazı Türkçe metinlerde kullanılmıştır. Ayrıca kullanılan Arap alfabesine, Farsçadan dört harf daha eklenerek alfabedeki harflerin sayısı otuz ikiye yükselmiştir. Ancak bir de kendi dilimizin ses uyumuna göre "-k sesi iki sesli harf arasında kalınca bu yumuşayarak "g" ye döner. İkinci bir ses ise nazal n veya sağır k ya da kaf-i nuniye dedikleri ve günümüzde çok dar bölgelerde kalan k biçiminde yazılıp, kimi sözcüklerin belirli yerlerinde "n" şeklinde okunan "ñ" sesidir. Üçüncü ses ise kapalı e'dir. Böylece yazı dilinde kullanılan harf sayısı otuz beşe yükselmiştir (Bayatlı, 1996: 330).

1.1.2. ÜNLÜLER

Yalın veya eklerle uzatılmış bir kelimenin bütün sesleri kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık yönlerinden ilk hecenin seslisine uyarlar. Şu var ki ilk hecesinde yuvarlak bir sesli bulunan her kelimenin ikinci veya daha sonraki bir hecesinde bir geniş düz ünlü bulunabilir ve ondan sonraki hecelerin sesleri de düz olurlar (Banguoğlu, 1985: 84).

Irak Türkmen Türkçesinde önemli hususiyetlerden biri de ünlü uyumunun muhafaza edilmesidir. Hatta burada başka dillerden geçen birçok yabancı sözcük de ünlü uyumu kuralına uyar. Bununla beraber Irak Türkmen ağızlarında ünlü uyumu kurallarının bozulması da görülmüştür. Ünlü uyumunun bozulması "kalınlaşma", yani ince ünlülerden sonra kalın ünlü gelmesiyle oluşur (Irak Türkmen Lehçesi, 2004: 6). Kerkük ağızında kullanılan ünlüler şu şekildedir: a, e, ê, ı, i, î (ı ve i arası bir ses) o, ö, u, ü.

1.1.2.1. Ünlülerin Kalınlık - İncelik Açısından Uyum

Bilindiği gibi büyük ünlü uyumuna göre: Standart Türkiye Türkçesinde bir sözcüğün ilk hecesinde kalın bir ünlü bulunursa, bundan sonra gelen bütün hecelerin de

kalın ünlülerle; ince bir ünlü bulunursa, sonraki hecelerinde ince ünlülerle sürüp gitmesi gerekir. Bu kural gereğince Irak Türkmen ağızlarında kalınlık-incelik uyumu tamdır (Beyatlı, 1996: 340).

Ayrıca yabancı kelimelerin birçoğu da Türkçeleştirilerek bu kurala uydurulmuştur. Uyumun olmadığı kelimelerde ise ekler kelimenin son hecesindeki ünlüye göre uyuma girer (Ör. Kardeşlerimizden, kitabımızdan gibi).

Kalınlık-incelik uyumu Türkçenin en eski dönemlerinden beri kullanılmaktadır ve neredeyse bütün lehçelerde bu uyum tamdır. İstisnası çok az bir yasa olduğu için büyük ünlü uyumu diye adlandırılmaktadır (Efendioğlu ve İşcan, 2010: 138).

Ataş düştü külleme (11) (< Far. âteş)

Kırılса **badam** yohtu (22) (< Far. badem)

Bir **dene** begim (921) (< Far. Dâne)

Gözleriv **hestesiyem** (104) (< Far. haste)

Yarıma **heber** verin (493) (< Ar. haber)

Bayaz başa beladı (288) (< Ar. Beyaz)

1.1.2.2. Ünlülerin Düzlük Yuvarlaklık Uyumu

STT’de kelimeler içindeki ünlüler, kalınlık-incelik uyumunun yanında düzlük yuvarlaklık yönünden de bir bütünlük içinde benzerlik gösterirler. Öyle ki Türkçe kelimeler düz ünlüyle başlıyorsa düz ünlüyle; eğer ki yuvarlak ünlüyle başlıyorsa ya düz-geniş ya da dar-yuvarlak ünlüyle devam etmek zorundadırlar.

Birkaç istisna dışında STT’deki bütün kelimeler bu kurala uyar, yabancı kelimelerin yine birçoğu bu kurala uydurularak Türkçeleştirilmiştir. Düzlük yuvarlaklık uyumu Türkçenin bütün devirlerinde ve bütün lehçelerinde kullanılmadığı için kullanım alanı kalınlık incelik uyumuna göre daha azdır (Efendioğlu ve İşcan, 2010: 138).

Kerkük ağzında konuşma dilinde genellikle vardır. Ancak bazı sözcükler art damak ve dudak ünsüzlerinin etkisiyle ayrılık göstermektedirler. Bu uyum Kerkük ağzında tam değildir (Bayatlı, 1996: 341).

Altun üzüg begendi yar (97) (altın)

Altun üzüg mende var (105) (altın)

Özi kef safada (113) (özü)

Men **yalguz** sevmemişem (131) (yalnız)

Yahun düşme kereldi (648) (yakın)

Türkiye Türkçesindeki bazı kelimeler düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymazken, Kerkük ağzında uyduğu görülmüştür. Metnimizde **Ķarpız** (karpuz) kelimesinde görülmüştür.

Bir **Ķarpız** kırdım Ķaldı (894) (karpuz)

1.1.2.3. Ünlü Değişmeleri

Türkiye Türkçesinde genellikle l, p, r ünsüzlerinin bulunduğu kelimelerde görülmektedir.

Kerkük ağzında oluşan ünlü değişmeleri ise şöyledir:

1.1.2.3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

a>e

Ķerenfil cunbut edip (1091) (Karanfil)

Ķere Ķaş ala gözler (801) (Kara)

Kimsenin başa **Ķeder** (589) (< Ar. Ķadar)

Çıhtım **ĝem** yuvasından (324) (< Ar. ĝam)

ı>i

Bin **il** yansam ay demem (484) (yıl)

Ahtarı **ilan** tekĶin (734) (yılan)

1.1.2.3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

e>a

2. **Ataş** düştü külleme (11) (<Far. ateş)

Yar girip **bayaz** gelĶi (1130) (< Ar. beyaz)

i>ı

Nenev **zalım** neyliyam (159) (< Ar. zâlim)

1.1.2.3.3. Geniş Ünlülerin Daralması

e>i

Kınarı sarı neynim (784) (< Far. kenar)

1.1.2.3.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

i>e

Endim hasa çayına (113) (indim)

1.1.2.3.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

ı>u

Öz~~i~~v ay halıv **yulduz** (738) (yıldız)

İnce bel **şüş**e gerdan (439) (< Far. şışe)

1.1.2.3.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

ü>i

İki **gev**il bir olsa (259) (gönül)

ö>e

İki **gev**il bir olsa (259) (gönül)

1.1.2.4. Ünlü Düşmesi

Türlü ses etkileri altında kelimenin bünyesinde bulunan ünlülerden bazıları düşer. Ünlü düşmesi olayı daha çok iç seslerde görülür. Ön ses ve son ses durumlarında ünlü düşmesi olayına az rastlanır (Korkmaz, 2003: 227)

Ünlü düşmesi demek kelimenin bir hecesinin kaybolması anlamına gelir. Böylelikle o hecedeki ünsüzler öteki hecelere mal olur. Yani bu olayla kelime kısaltmaya uğrar. Düşen ünlü bazen beraberindeki ünsüzlerden bir kısmını alarak kaynaşmaya uğrayabilir(Vural, Böler, 2011: 108).

Kerkük ağzında ister yabancı, ister Türkçe sözcüklerde olsun ünlü düşmesi görülmektedir.

1.1.2.4.1. Ön Seste

u->Ø-

Gözlerim **yuh** görmez (365) (uyku)

1.1.2.4.2. İç Seste

-ı->Ø-

Ölmesem **allam** seni (157) (alırım)

Al girme **allam** seni (69) (alırım)

-a->Ø-

Burda béli mi büktü (395) (burada)

1.1.2.5. Ünlü Birleşmesi

Ünlü birleşmesi Kerkük ağzında birkaç sözcükte görülmektedir.

Fakir oğlan **neylesin** (248)

Neylesin çaylar mene (260)

Horyattaki “neylesin” sözcüğünde olduğu gibi. “Neylesin” sözcüğü Türkiye Türkçesinde “ne eylesin?” olarak geçmektedir.

1.1.2.6. Ünlü Türemesi

Ses özelliklerine veya birbirleri ile birleşme şartlarına bağlı bazı nedenlerle kelimenin ön, iç ve sonuna ünlü getirilmesine ünlü türemesi denir (Vural ve Böler, 2011: 102).

Kerkük ağzında ünlü türemesi sadece şu biçimde görülmektedir:

Başta (u) türemesi: Bu durum yalnız ussu sözcüğünde görülür. Bu sözcük yazı dilinde, “su” olarak geçmektedir.

Ussu septim oda sönsün (129)

Septiğim **ussu** da yandı (129)

1.1.3. ÜNSÜZLER

Irak Türkmenlerinin yazı dilinde kullandıkları ünsüzler şunlardır: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, ħ, h, j, k, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z.

1.1.3.1. Ünsüz Değişmeleri

Yazı dilinde Irak Türkmen Türkçesinde ünsüz değişimleri şunlardır:

b->m- değişmesi: Dilimizde eskiden beri sözcük başındaki “b”lerin aslı olduğunu, ancak bazı asimilasyon nedenleri ile b’yle başlayan sözcüklerin m’ye döndüğünü Eski Türkçe döneminden beri görmekteyiz. Bu değişim Eski Anadolu Türkçesinde de görülmektedir. Bu değişiklik Osmanlı sahasında b, Azerbaycan sahasında ise m olarak yerleşmiştir Irak Türkmenlerinin ağızları da Azeri ağızı sahasına girdiği için m’yi seçmiştir.

Men sene çoh inandım (252)

Menim bu ac gözlerim (257)

Derdi **meni** öldürü (255)

Ancak "men" sözcüğü Türkiye Türkçesinde “ben” olarak geçmektedir.

b->p- değişmesi:

İnce bel altun **piçağ** (995) (bıçak)

p->b- değişmesi:

Bu **bazar** uzun **bazar** (1052) (Pazar)

Bu **bazar** ne bazardı (1055) (Pazar)

Tüt **bişer** özi düşer (659) (pişer)

Beş **barmağ**ıv bir degi (590) (parmağın)

t->d- değişmesi: Çalışmamızda rastladığımız bu değişme Kerkük hoyratlarında şöyle geçmektedir.

Bir **daş** attım kuşlara (919) (taş)

(Kabrım) **daşına** felek (40) (taşına)

Daş yandı dağ kereldı (261) (daş)

-k>-h değişmesi: Irak Türkmen ağızlarında çoğunlukla iç ve son seste k>h değişmesine rastlanmaktadır:

Gözi **toḥ** acım demez (6) (tok)

Kimsem **yoh** yar yanında (76) (yok)

-k->-h- değişmesi:

Ara duvar **yıhılsın** (32) (yıkılsın)

-k->-ğ değişmesi:

Can **sağlığ** işten geli (729) (sağlık)

Yemeğ içmeğ lezeti (729) (yemek, içmek)

Çoğ **savuğtı** bu kışlar (1142) (soğuktur)

Uçurttum kara **tavuğ** (119) (tavuk)

Kondu Erbil'e **yavuğ** (119) (yavuk)

Dönmedi başı **savuğ** (119) (soğuk)

-g->-y değişmesi:

El **begi** oba hınnan (127)

Özi **begler begidi** (66)

Birdene **begim** (921)

Beg buyurur kul işler (1049)

y->-g değişmesi:

Ne dedim küstiv **gene** (805)

Bugün ayın **girmisi** (1151)

-ç->-ş- değişmesi: Kerkük ağzında ç>ş değişmesi bu sözcükte görölmektedir.

Nişin mene kiş dediv (878) (niçin)

ş->-ç değişmesi:

Bu değişme Kerkük ağzında şaşmak> çaşmak sözcüğünde görölmektedir.

Görenin 'aklı **çaşar**(888)

Saki öziv **çaşırtma** (373)

Bu horyatlarda geçen "çaşar" kelimesi Günümüz Türkiye Türkçesinde "şaşar" olarak geçmektedir.

-ñ->-v- değişmesi: Hoyratlardaki “gevil” kelimesi Türkiye Türkçesinde “gönül” olarak geçmektedir.

Talasma deli **gevim** (999)

Gemli **gevilim** tara sen (35)

Gevil getmeyen yere (56)

-l->-r- değişmesi: Kerkük ağzında bu değişme birkaç kelime dışında görülmemektedir. “Ceyran” kelimesi Türkiye Türkçesinde “ceylan” olarak geçmektedir.

Gözleri **ceyran** yeri (979)

Ceyran yuhulu dostum (160)

Ceyran gider bu dağdan (1075)

-m->-n- değişmesi: Bu değişme Kerkük ağzında “indi” kelimesinde görülmektedir. Bu kelime Türkiye Türkçesinde “şimdi” olarak geçmektedir.

Ay çıktı batar **indi** (266) (şimdi)

-ñ->-g- değişmesi: Bu değişme metnimizde sadece öğ kelimesinde görülmüştür. Örnekler şunlardır:

Gün **öğünde** dolaşma (12)

Kes **ögin** al ensesin (435)

Ögime çatı geldi (126)

Göz **öginde** oğ iter (212)

1.1.3.2. Ünsüz İkizleşmesi

İkizleşme, bir kelime bünyesindeki bir ünsüzün iki defa artarda söylenmesidir (Vural ve Böler, 2011: 106)

Kerkük ağzında ünsüz ikizleşmesi çok görülmektedir. Irak Türkmen ağızların en önemli özelliklerinden biri sayılır. Metnimizdeki hoyratlarda şöyle geçmektedir.

ikki göziv (547) (iki)

İkki telden (732)

Delli koyup dost adım (222) (deli)

Talasma **delli** gevim (999)

1.1.3.3. Ünsüz Düşmesi

Irak Türkmen ağızlarında ünsüzlerin düşmesi de türemesi kadar geniş bir şekilde görülür. Kerküklü yazar Ata Terzibaşı şivelerde sessiz düşmesine az da olsa dikkat etmiştir, bazı sözcüklerde ünsüz düşmesini göstermiştir. Kerkük ağzında ünsüz düşmesi ister Türkçe, isterse yabancı sözcüklerde olsun şu biçimde görülür:

Ortada Ünsüz Düşmesi: Irak Türkmen ağızlarında ortada ünsüz düşmesi çok görülmüştür.

-f-> -Ø- cüft>cüt

Bir **cüt** şamama seçtim (293)

-k->-Ø-

Düken sözcüğü Türkiye Türkçesinde dükkân olarak geçmektedir. Dükkân>düken.

Sinem attar **dükani** (71)

Leyla **dükan** kuruptu (266)

-l-> -Ø-

Bu ses olayı Kerkük ağzında “kalk>kaḥ” şeklinde metnimizde de görülmüştür.

Ahmedim **kaḥ** gideğin (16)

Kaḥ gideğ dost köyüne (209)

-n-> -Ø-

Irak Türkmen ağızlarında belli kelimelerde ortada “n” sesinin düştüğü görülmüştür. Metnimizde “sonra>sora” sözcüğünde görülmektedir.

Ölennen üç gün **sora** (416)

Soradan oldu pişman (682)

Öldüğten yüz il **sora** (845)

-y-> -Ø-

söyleşi>seleşi.

Seleşi sözün bilmez (147)

Seleşirem seleşmez (278)

Buradaki “seleş” kelimesi Türkiye Türkçesinde “söyleşi” olarak geçmektedir.

Söz başında sessiz düşmesi: Irak Türkmen ağızlarında sözün başında y, h, s seslerinin düştüğü görülür.

y-> Ø-

Kerkük ağzında, sözcük başında bulunan “y” ünsüzü genellikle düşmektedir, il, ilan, , gibi.

Bin **il** yansam ay demem (484)

İlandı eger yolın (545)

n-> Ø-

Bu olaya metnimizdeki Irak Türkmen ağızları hoyratlarında “niçin>nişi” kelimesinde rastlanmaktadır.

Nişi mene kiş dediv (878)

Nişi dudağıv kandı (876)

Söz sonundaa ünsüz düşmesi:

-r-> -Ø

Kerkük ağzında sondaki “n” genellikle düşmektedir.

Yel **geli** yuvav yıhar (1100)

Sel **geli** basa meni (3)

-l-> -Ø

Bu düşmeye metnimizde Irak Türkmen ağızlarında kullanılan “değil>degi” sözcüğünde rastlanmaktadır.

İrağ **degi** (725)

Bir **degi** (889)

1.1.3.4. Ünsüz Türemesi

Kelime ön, iç ve son seslerinde, kelimenin aslında olmayan bir ünsüzün türemesine ünsüz türemesi denir (Vural ve Böler, 2011: 104).

Sonda “n” türemesi: Teg (gibi) > tekin

Kaldım dış görmüş **tekin** (860)

Bağıva girmiş **tekin** (860)

1.1.3.5. Ünsüz Yer Değiştirmesi

Bir söz içindeki iki ses biriminin göçüşmesi, yer değiştirmesidir. Nöbetleşme veya öğelerin sıralanışındaki değişiklik olarak ta tanımlanır. Göçüşme Türkçede daha çok ç, s, d, t, z, ş, v, f, n, y gibi diş ve dudak özelliklerle de r, l akıcı ünsüzleri taşıyan kelimelerde görülür: ör.(lanet> nalet, bulgur> burgul) (Yıkılmaz-2018: 344).

Bu olay Kerkük ağızında bazı sözcüklerde geçer. “torpağ, yarpağ, çarpaz, üskek, köşkü, kiprik” bu sözcükler Türkiye Türkçesinde şu şekilde “toprak, yaprak, çapraz, yüksek, göğsü, kirpik” görülmektedir.

Yüz il **torpağta** yatsam (1098) (toprakta)

O bağı **torpağıyam** (601) (toprağıyım)

Ağaçta **yarpağıyam** (601) (yaprağıyım)

Torpağı Kerbaladı (1145) (toprağı)

Sinem **çarpaz** dağlıdı (47) (çapraz)

Üskek damda göp göze (37) (yüksek)

Yarın **köskü** üstüne (674) (göğsü)

Bu kaç bu göz bu **kiprik** (1084) (kirpik)

1.1.3.6. Sözcük ve Hece Sonunda b, c, d, g, ğ

Bugün Irak Türkmenleri tarafından basılan Türkçe iki dergi ve bir gazetede her ne kadar sözcük ve hece sonlarında b, c, d, g, ğ sesleri kullanılıyorsa da bu durum Arapçanın etkisinden ileri gelmektedir.

-b sesi: Bu olayın meydana geldiği sözcüklerin çoğu dikkat edilirse hep yabancı (Arapça) sözcüklerdir.

Hetim oldu **kitab** sana (64)

Qabede **mihrab** sana (64)

-c sesi: Genellikle Türkiye Türkçesinde sözcük sonunda bulunmayan -c sesi Kerkük ağzında kimi sözcüklerde vardır. Aşağıda verilen horyatta “ac< aç ve ağacta<ağaçta” kelimesinde görüldüğü gibi.

Menim bu **ac** gözlerim (257)

Ağacta bara bahmaz (404)

-d sesi: Türkiye Türkçesinde sözcük sonunda bulunmayan bu ses, Kerkük ağzında kimi sözcüklerde görülür. Metnimizde geçen hoyrattaki Bağdad>Bağdat kelimesinde görüldüğü gibi.

Kim görüptü **Bağdad**’ı (998)

Her seherden **Bağdadı** (998)

Kerkük ağzında sözcük sonundaki -d sesi ile biten kelimeler Arapça ve Farsçadan dilimize girmiş ve bu sözcükler orijinal yazım şekillerini muhafaza etmişlerdir.

-g sesi: Türkiye Türkçesinde hece ve sözcük sonlarında bulunmayan bu ses, Kerkük ağzında sıkça görülmektedir.

Bu dağ **deger** bu dağa (1085)

Badama **deger** (866)

Atma badama **deger** (868)

Üze **deger** (154)

-ğ sesi: Kerkük ağzında bazı sözcüklerin sonunda ğ sesi vardır. Ancak yazı dilinde ise bu ses genellikle -k sesine dönüşmektedir. Demek oluyor ki yazı dilindeki -k sesi Kerkük ağzında -ğ olmaktadır.

Yemeğ içmeğ lezeti (729)

1.1.3.7. Sedalılaşıma

Türkiye Türkçesinde kelime sonunda b, c, d, g sesleri bulunmaz. Bu seslerin yerine p, ç, t, k bulunur. Ancak bu sesler. İki ünlü arasında kaldıklarında veya bir akıcı ünsüz ile ünlü arasında kaldıklarında genellikle tonlulaşırlar. Türkiye Türkçesinde bu kural birden fazla heceli kelimelerde genellikle uygulanırken, tek heceli kelimelerde bazı örnekler dışında görülmez. Ör. (ipi, sapı, topu, atı, eti, sütü) gibi. TT’de bazı tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk hecesinin sonundaki p, ç, t, k seslerinin ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında tonlulaştığı görülmektedir. Bu kelimelerin birçoğu ET’de, Türkmen Türkçesinde ve bazı Türk lehçelerinde de bulunmaktadır (Tokatlı, 2003: 143).

Kerkük ağzında ise sözcük sonunda bulunan –ç, -k, -p, -k ünsüzlerinin yazı dilinde de olduğu gibi iki ünlü arasına düşünce sedalılaştığı görülür. Bununla birlikte aynı durumda olan kimi sözcükler bu özelliği göstermezler örnek olarak: avrak, çomak, kurt, sözcükleri eğer ek olarak bir ünlü alırlarsa, bu sözcükler kurala göre şu biçimde telaffuz edilmeleri ve yazılmaları gerekir: avrağı, çomağı, kurdu; yani (k) (g)ye ve t, d’ye dönüşür. Ancak Kerkük ağzında bu biçimde telaffuz olunmazlar. Çünkü bunlara benzeyen sözcükler, ünlü alınca kendilerini korurlar ve aynı durumda kalırlar.

Ƙoyun vèrmem **ƙurta** men (898)

1.1.3.8. Benzeşme (Asimilasyon) Olayı

Yan yana gelen iki ünsüzün boğumlanma nitelikleri bakımından bir uyum içine girmesine ünsüz benzeşmesi denir. Bu benzeşme ya tonluluk- tonsuzluk bakımından ya da çıkış yerleri bakımından ünsüzlerin birbirine uyması şeklinde olur(Vural, Böler, 2011: 136).

Benzeşme olayında önce bir sesin reddedilmesi, sonra onun yerine başka bir sesin getirilmesi söz konusudur. Benzeşmenin sebeplerini bilmek için dili meydana getiren seslerin bütün özelliklerini eksiksiz olarak bilinmesi gerekir. Seslerin tek başlarına veya kelime, kelime grubu, cümle içindeki akustik, psikolojik değerleri farklı olabilir; bunların tespiti teknolojiden yararlanarak yapılabilir (Coşkun,2007: 353).

Kerkük ağzında ise benzeşme olayı en çok şu ünsüzlerin arasında ve sözcüklerde görülür.

ls > ss arasında: Kerkük ağzında genellikle ls>ss değişimi görülmektedir. Kalsın>ķassın

ķassın yoldaşım ğerip (313)

İster vèrane **ķassın** (857)

nd > nn arasında: ilerleyici, yakın ve tam benzeşmedir. Ağızlarda zamir n'sinin çıkma hali ekinin getirilmesi sırasında görülür. Metnimizdeki hoyratta geçen "başından>başınnan"ve "senden>sennen" kelimelerinde olduğu gibi.

Başınnan getmez duman (923)

Men **sennen** ayrılanı (1012)

Men **sennen** ayrılmazdım (1140)

Bu **cannan** (1060)

ķız **oğlannan** utanı (783)

nl>nn arasında: Bu benzeşmeye Kerkük ağzında sıkça rastlanmaktadır. Metnimizde dinlemez>dinnemez, anlamaz>annamazkelimesinde görülür.

O yar **dinnemez** sÖzüm (1185)

Annamaz ağzın açar (426)

rl>ll arasında: Metnimizdeki hoyratta geçen benzerler>benziller sözcüğünde olduğu gibi.

Benziller aya bular (112)

zs>ss arasında: Metnimizde geçen vèrmezsen>vèrressèv kelimesinde olduğu gibi.

Vèrressèv vel veledi (284)

st>ss arasında: İncelediğimiz metnimizde istersen>issen sözcüğünde olduğu gibi.

Ne **issen** adımnan (370)

İKİNCİ BÖLÜM

2. ŞEKİL BİLGİSİ

2.1. ŞEKİL BİLGİSİ

2.1.1. YAPIM EKLERİ

Ekler tek başına herhangi bir anlam taşımayan, ama bir kelimeyle birleştiği zaman o kelimenin anlamını veya cümle içindeki sözcüklerin görevlerini değiştiren bir veya birkaç harften oluşan sesler ve hecelerdir.

Türkçede bütün eklerin (sonekler) de aslında tek veya çok heceli kelimeler olup bir belirtme öbeği, bir kullanım örneği içinde birlikte bulundukları kelimeyle kaynaşıp bir yapıklık niteliğini kazanmış oldukları tahmin olunuyor(Banguoğlu, 2015: 147).

Yapım ekleri eklendiği sözcüğün anlamını değiştiren bir ek çeşididir. Ad ya da fiil kök ve gövdelerinden yeni ad ya da fiil gövdeleri yapan eklerdir. Türkçede kökler ile ekler arasında birleşme ölçüleri kurallı ve sistemli olduğu için adlara gelen ekler fiillere fiillere gelen ekler adlara gelmez. Aralarında şekilce bazı benzerlikler görülse bile bunlar görevce ayrı sınıflarda yer alan eklerdir. Bazı yapım ekleri, zamanla eklendikleri kökle kaynaşarak kelimenin ayrılmaz bir parçası durumuna gelmişlerdir. Bu kaynaşma dolayısıyla o kelimelerin kök yapıları da kullanıştan düşmüş gövdeler birer kök niteliği kazanmıştır (Korkmaz, 2009: 21).

Eklendiği kelimenin anlamını ve çeşidini değiştirir. Kerkük ağzında, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi dört tür yapım eki kullanılmaktadır.

1. Addan ad yapan ekler
2. Addan fil yapan ekler
3. Fiilden ad yapan ekler
4. Fiilden fiil yapan ekler

Bunlar sözcüklere eklenince anlamını ve biçimlerini değiştirirler.

2.1.1.1. Addan Ad Yapan Ekler

İsimden isim yapma ekleri isim kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan yapım ekleridir. Bu ekler isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve fiilden yapılmış isim gövdelerine eklentidir. Yani isimden isim yapma ekleri isimden isim yapma eklerinden ve fiilden isim yapma eklerinden sonra gelebilirler. İsimden yapılmış isimlerin manaları yapılmış oldukları isimlere genellikle çok yakından bağlıdır ve onlarla ilgili yer, meslek, topluluk, vasıf, bağlılık, aitlik vs. gibi nesneler ifade ederler. Bu isimlerin sayıları sayılmayacak kadar çok fakat çeşidi azdır. Yani işlek olan isimden isim yapma ekleri pek fazla değildir. Fakat bu eklerin kullanım sahası geniştir. Bu bakımdan birçoğu çekim eklerine benzerler. Neredeyse bütün isimlerin sonuna gelerek onlardan yeni isimler yaparlar (Ergin, 2009: 154).

Kerkük ağzında addan ad yapan ekler şunlardır:

+an: Aşağıda verilen hoyrattaki “oğul+an” kelimesinde olduğu gibi.

Uzun boylu dal **oğlan** (158) (oğul+an)

Zilfim elden sal **oğlan** (158) (oğul+an)

Bu pek işlek sayılmayan bir ektir.

+çı (+çi, +çu, +çü): Bu ek en çok meslek ve alışkanlık adları yapar.

Özin **yabancı** bilmez (550) (yaban+cı)

Avcı maralıv olum (114) (av+cı)

Yolcu yuhıva kurban (1115) (yol+cu)

Yalancı bir güzelsen (650) (yalan+cı)

+lı

Bir yarım var **Bağdatlı** (918) (bağdat+lı)

Sözü şekerden **dathı** (918) (dat+lı)

Bin piyade bin **atlı** (918) (at+lı)

Bah bu **dertli** kimdi (965) (dert+li)

Yol keser bir **davarlı** (930) (davar+lı)

Bir **yaralı** kuş idim (878) (yara+lı)

Uzun **boylu** dal oğlan (158) (boy+lu)

+sız: Bu ek olumsuz sıfat yapma ekidir. Yukarıda geçen –lı ekinin olumsuzudur. Kerkük ağzında çok kullanılmıştır.

Bir **talihsiz** bendeyem (1217) (talih+sız)

Yuvasız bayguş kimin (1217) (yuva+sız)

Kimsesiz ağasızlar (60) (kimse+sız, ağa+sız+lar)

Yarsız yaram sağalmaz (868) (yar+sız)

Yar be vefa men **arsız** (905) (ar+sız)

Sen Öziv **vafesızsav** (22) (vefa+sız+sa+v)

İmansız ensin gora (51) (iman+sız)

+daş: Bağlılık ve ortaklık ekidir. “Yol+daş” kelimesinde olduğu gibi.

Gevlim **yoldaş** istir (165) (yol+daş)

Alçağa **yoldaş** olma (450) (yol+daş)

+sul: “Yok+sul”.

Yohsuli polat kimin (453) (yoh+sul+i)

+lık: Soyut adlar, yer adı, alet adları ve topluluk adları yapar. “güzel+lık”.

Ne sennen bu **güzellik** (828) (güzel+lık)

2.1.1.2. Addan Fiil Yapan Ekler

İsim kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve fiilden yapılmış isim gövdelerine eklenirler. Yani isimden fiil yapma ekleri isimden isim yapma eklerinden ve fiilden isim yapma eklerinden sonra gelebilirler. Fakat bu ekler gövdelerden fiil yapmakta çok az kullanılır, genellikle köklerden fiil yaparlar. İsimden fiil yapma ekleri genellikle isim köklerinden, az sayıda fiilden yapılmış isim gövdelerinden, çok az miktarda da isimden yapılmış isim gövdelerinden fiil yapan eklerdir. Yani isimden fiil yapma ekleri fiilden isim yapma eklerinden sonra az, isimden isim yapma eklerinden sonra ise çok az kullanılır. Sayıları da pek fazla değildir (Ergin, 2009: 179).

Kerkük ağzında addan fiil yapan ekler şunlardır:

+a-:

Sarhoşam yere **döşe** (377) (dös+e-)

Kaş **oynadı** göz süzer (605) (oyun+a-dı)

+ar-: Renklerle ilgili bir ektir “Ağ+ar-“.

Saç sakalın **ağarıp** (360) (ağ+ar-ıp)

+al-: En işlek addan fiil yapma ektir.

Ahşam oldu **karaldı** (364) (kara+l-dı)

Bu gül benzim **saraldı** (364) (sarı+al-dı)

Dünya mene **daraldı** (364) (dar+al-dı)

Ne **sağalmaz** yarasan (35) (sağ+al-maz)

+la-:

Can çigerim **dağlamış** (44) (dağ+la-mış)

Oh vurdu **yaraladı** (200) (yara+la-dı-v)

Sen **terle** men sileyim (103) (ter+le-)

2.1.1.3. Fiilden Ad Yapan Ekler

Fiilden isim yapma ekleri fiil kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler fiil köklerine, isimden yapılmış fiil gövdelerine ve fiilden yapılmış fiil gövdelerine eklenirler. Yani fiilden isim yapma ekleri isimden fiil yapma eklerinden ve fiilden fiil yapma eklerinden sonra gelebilirler. Bu şekilde kullanış ta gayet yaygındır. Fiilden isim yapma ekleri ile yapılan isimler çok çeşitli olup adetleri sayılmayacak kadar da çoklar. Türkçede isimlerin büyük bir kısmını fiilden yapılmış isimler teşkil eder. Türkçede eskiden beri fiilden isim yapmaya büyük bir eğilim görülür. Bunun neticesinde fiilden isim yapan eklerin sayısı hayli fazladır. Yapım ekleri içinde sayısı en fazla olan ekler fiilden isim yapma ekleridir. İçlerinde neredeyse çekim ekleri kadar işlekliliği olan ekler de vardır. Tabi derece, derece işlekliliği daha az olan ekler vardır ve birkaç kelimedede görülen ekler de vardır.

İsimler nesneleri yani dünyadaki bütün canlı, cansız varlıkları, kavramları, eşyayı, durumları, olayları vs. karşılayan kelimelerdir. Fiilden isim yapma ekleri de birleştikleri fiillerle ilgili olarak bütün bu çeşit çeşit nesneleri karşılayan kelimeler meydana getirmek üzere çeşitli fonksiyonlara sahiptirler. Bir kısmında bu fonksiyonlar belirlidir. Böyle olanlarda bir ek hep aynı çeşit isim yapar. Diğer bir kısmında ise her ekin belirli bir fonksiyonu yoktur. Bir ek farklı fiillerden değişik nesneleri karşılayan çeşitli isimler yapar. Kullanış sahasında farklı fonksiyonlarla görülür (Ergin, 2009: 184).

Irak Türkmen ağızlarında fiilden ad yapan ekler şunlardır:

-a: Çok işlek bir ek değildir. “Yar-a+” sözcüğünde olduğu gibi.

Sinemde var bir **yara** (938) (yar-a+)

-ca: “Eglen-ce” kelimesinde olduğu gibi.

Yonca var **eglence** var (235) (eglen-ce+)

-ag: Sıfat ve ad türeten çok işlek bir ektir. “ayrıl-ıg”.

Ayrılığ belim büken (301) (ayrıl-ıg)

Konağıvam günorta (1205) (kon-ağ+ı+y+am)

kırıg kaşuğa döndü (400) (kır-ıg)

-ma: İş fonksiyonunda fiil yapan adları yapar. Kerkük ağzında çok kullanılmaktadır.

Başında **yazma** yarım (782) (yaz-ma)

-n: İşlek bir ektir. “ek-in”.

Ekin ektim zamı bir (61) (ek-in)

2.1.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Fiilden fiil yapma ekleri fiil kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler fiil köklerine, fiilden yapılmış fiil gövdelerine ve isimden yapılmış fiil gövdelerine eklenirler. Yani fiilden fiil yapma ekleri isimden isim yapma eklerinden ve fiilden fiil yapma eklerinden sonra gelebilirler. Sayıları azdır. Fakat işleklik dereceleri

fazladır. Bu eklerin bir özelliği de belirli fonksiyonları bulunmasıdır. Fiilden yine fiil yaptıkları için fonksiyonları belirlidir (Ergin,2009: 200).

Irak Türkmen ağızlarında fiilden fiil yapan ekler şunlardır:

-ar-: İşlek olmayan faktitif ekidir.

Koparaydım dişimnen (1226) (kop-ar-a-y-dı-m)

Yar mennen **gider** neynim (25) (gid-er-)

Evliler eve **gider** (25) (gid-er-)

Gün **çıhar** ona düşman (268) (çıh-ar-)

-l-: Meçhul ve pasiflik ekidir.

Bulağda su **ezildi** (1179) (ez-il-di)

Çekildim bazarınnan (396) (çek-il-di-m)

Kırıldı belim bendi (249) (kır-ıl-dı)

Bi **açılmaz** bağdayım (842) (aç-ıl-maz)

-ma-: Olumsuz fiil yapan ektir.

Zalım düşman **gelmesin** (473) (gel-me-sin)

Al **girme** allam seni (69) (gir-me-)

Getme yâd ayağına (492) (get-me-)

Dost ruhun **alma** bari(80) (al-ma-)

-r-: Faktitif ekidir.

Geçirrem oğu daştan (199) (geç-ir-rem)

Kesim kimsem **itirdim** (485) (it-ir-dim)

-ş-: Ortaklaşa ekidir. Kerkük ağzında çok kullanılır.

Kızdan oğlan **sevişip** (236) (sev-iş-ip)

Çoğ bağ bağça **dolaştım** (980) (dol-aş-tım)

Yetişmedi bağ, dadım (978) (yet-iş-meli)

2.1.2. ÇEKİM EKLERİ

Çekim ekleri, isimlerle isimler ve ya fillerle fiiller arasında geçici ilişkilerkuran eklerdir. Çekim ekleri kök ve gövdelere bazı anlam bağlantırları kurarak onları

birbiriyle ilişkiye geçirir, onlarla kelime grupları ve cümlelerin öteki öğeleri arasında geçici anlam örgüsü kurarlar (Vural ve Böler, 2011: 158).

2.1.2.1. İsimler

Canlı cansız bütün varlıkları ve kavramları karşılayan, onları ifade etmeyi sağlayan kelimelerdir.

2.1.2.1.1. İsim Çekim Ekleri

Bir takım kelimelerin hâl, sayı, durum, zaman, kişi gibi gramer ilişkilerini kurarlar ve sözü teşkil ederler (Banguoğlu, 2015: 326).

İsim çekimi iyelik ve hâl çekimi şeklinde karşımıza çıkar. İyelik ekleri ismi isme bağlarken, hal ekleri ise ismi isme ve ismi fiile bağlar (Daşdemir, 2015: 69).

2.1.2.1.1.1. Çokluk Eki

Türkçede nesnelerin sayısının çokluğunu ifade etmek için tekil sözcüklere –lar çoğul eki getirilerek çokluk biçimleri yapılmaktadır. Türkçenin eski dönemlerinden beri çokluk eki hep –lar şeklindedir. Türkiye Türkçesinde –lar çokluk ekinin başlıca işlevleri şunlardır:

Özel isimler genellikle çoğul eki almazlar. Yalnız bunlar aile, yer, boy, millet, grup ve birinin mensupları gibi şeyleri belirttikleri zaman –lar çekim ekini alırlar. Ör. (Ankaralılar, Türkler, Fenerbahçeliler) gibi. İsimler abartma anlamı da katmaktadır.

Ayrıca cümleye saygı, nezaket anlamlarını da katar. Aynı zamanda bilim dalındaki topluluk isimlerde de kullanılır. Ör.(Bakteriler, Baklagiller, Sürüngenler) (Vural, Böler, 2011: 159).

Kerkük ağzında çokluk eki, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi ünlü uyumuna göre –lar(-ler)dir.

Dünyalar benim olı (740) (dünya+lar)

Evlerinde yonca var (235) (ev+ler+i+n+de)

Bu geçen **güzellerin** (976) (güzel+ler+im)

Gözlerim aydın olmaz (265) (göz+ler+im)

2.1.2.1.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu ifade eden işletme ekleridir. Bir nesnenin başka bir nesnenin malı olduğu, başka bir nesneye bağlı olduğu veya başka bir nesnenin parçası olduğu ifade edilmek istenirse o nesneyi karşılayan ismin sonuna iyelik getirilir. Demek ki iyelik eki, getirildiği ismin dışına bir nesneyi ifade eder. Fakat iyelik ekleri, getirildikleri isimlerin dışındaki bu nesneleri sadece şahıslar halinde ifade ederler. Konuşan dinleyen adı geçen olarak üçü tekil, üçü çoğul olmak üzere altı şahıs bulunduğu göre iyelik ekleri bütün nesneleri temsil eden bu altı şahıs karşılıyor demektir. Yani iyelik ekleri, getirildikleri isimlerin bağlı oldukları ben, sen, o, biz, siz, onlar şahısları ifade ederler. Şu halde iyelik ekleri bir nesnenin ben, sen, o, biz, siz, onlar şahıslara ait olduğunu ifade etmek için o nesneyi karşılayan ismin sonuna getirilen eklerdir (Ergin,2009: 176).

Kerkük ağzında kullanılan iyelik ekleri şunlardır:

Teklik

1.kişi: -m:

Dostum yoldaşım gider (58) (dost+um, yol+daş+ım)

Qolumda bacım ağlar (85) (qol+um+da)

Yolum iraga düştü (275) (yol+um)

2.kişi: -v:

Gevliv yoldaşı neyler (166) (geqli+v)

Hara gediim **elivden** (596) (el+i+v+den)

3.kişi: -i/-i

Göç eder babam **evi** (158) (ev+i)

Men ollam onun **qulı** (173) (qul+i)

Çokluk

1.kişi: -mız :

Elimizden yar gitti (577) (el+i+miz+den)

2.kişi: -vuz:

Bağcavuz dört kurnadı (821) (bağca+vuz)

3.kişi: -ları:

Evleri köçtü çöle (244) (ev+ler+i)

2.1.2.1.1.3. İsmi Hâl Ekleri

Bir isim cümle içinde çok farklı görevler üstlenir. Bu görevlerin her birine hâl denir. İsimlerin birbiriyle veya fiil yüklem fiiliyle olan ilişkilerinin şekillendirdiği haller Türkçe hâl ekleri ve çekim edatları ile kendini gösterir. Hâl ekleri ile son çekim edatları arasında işlev bakımından bir fark yoktur. Farklar ses bilgisi ve biçim bilgisi yönündendir. Türkçe her işlev için ayrı bir ek/edat geliştirmek yerine birçok dilde olduğu gibi aynı eke farklı işlevler yüklenmiştir.

Hâl ekleri belirli isme de belirsiz isme de gelebilir. Belirsiz isme geldiğinde niteleme sıfatı, genel isim veya zarf, belirli isme geldiği zaman ise zamir veya tümleş yapar. Çoğunlukla karşılaşılan durum zarf ya da tümleş yapmasıdır (Daşdemir,2015: 71).

Irak Türkmen ağızlarında ad durum ekleri şunlardır:

2.1.2.1.1.3.1. Yalın Hâli

Yalın durum, ismin cümlede anlam ilişkisi yönünden başka bir kelimeye bağlı olmayan yalın durumudur (Korkmaz, 2009: 282)

Gemli **gevil** şad olmaz (367) (gönül)

Neynirem **dünya** malı (195)

2.1.2.1.1.3.2. İlgî Durumu (Genetif)

Eklendiği adla başka bir ad arasında ilgi bağı kuran ad durumudur (Korkmaz,2009: 23)

Ünsüzle biten adlardan sonra +ın (+in, +un, +ün) eki, ünlüyle biten kelimelere ise (+nin, +nın) şeklinde gelir. Horyatta geçen “Allah+ın” sözcüğünde olduğu gibi:

Ölüm **Allah’ın** emridi (1071) (Allah+ın)

Ünlüyle biten sözcüklerden sonra da +nın (+nin, +nun, +nün) eki getirilir. Hoyrattaki “bu+nun” sözcüğünde olduğu gibi.

Bunun sebebi nedir (278) (bu+n+un)

2.1.2.1.1.3.3. Yükleme Durumu (Akkuzatif)

Cümlede geçişli fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu durumdur (Korkmaz, 2009: 24)

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Kerkük ağzında yükleme durumu ekinin kullanıldığını görmekteyiz. Bu ekler genellikle ünsüzle biten sözcüklerden sonra gelir.

+ı (+i, +u, +ü) :

Geçmez fekir **altunu** (666) (altun+a)

Badam **ağacı** badam (865) (ağac+ı)

Ünlüyle biten kelimelere ise “n” kaynaştırma ekiyle beraber eklenmektedir.

2.1.2.1.1.3.4. Yönelme Durumu (Datif)

Kelime gruplarında ve cümlede adı fiile yönelme ve yaklaşma işlevi ile bağlayan durumdur (Korkmaz, 2009: 24)

Türkiye Türkçesinde kullanılan yönelme hâli eki Kerkük ağzında da aynıdır. Yönelme eki ünlü uyumuna göre +a, +e’dir.

Bağdata gemi geldi (985) (Bağdat+a)

Evliler **eve** gider (25) (ev+e)

Endiğ bir ince **yola** (51) (yol+a)

2.1.2.1.1.3.5. Bulunma Durumu (lokatif)

Fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren durumdur (Korkmaz, 2009: 24)

Kerkük ağzında Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bulunma eki ünlü uyumuna göre +da/+ de’dir, ayrıca p, t, ç, k gibi ünsüzlerle biten kelimelere –te/-ta getirilir.

Bağdatta horyat deme (969) (Bağdat+ta)

Oturma ara **yerde** (375) (yer+de)

2.1.2.1.1.3.6. Ayrılma Durumu (Ablatif)

Eklendiği adda, fiilin gösterdiği işin kendinden uzaklaştığını gösterme durumudur (Korkmaz, 2009: 24)

Kerkük ağzında ayrılma durumu eki ünlü uyumuna göre +dan/+den (+tan/+ten) dir.

Saçı **sümbülünden** (311) (sümbül+ü+m+den)

Kesildi yolum **senden** (311) (sen+den)

Gözden kan aha aha (525) (göz+den)

Yüz **yerden** yaralıyam (50) (yer+den)

2.1.2.1.1.3.7. Vasıta Durumu (Instrumental)

Adını belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki harekette “aracı” olarak kullandığını gösteren durumdur (Korkmaz, 2009: 25)

Kerkük ağzında vasıta durumu eki +n, +den olarak görülmektedir. Bu durum Türkiye Türkçesinde “ile” edatıyla yapılmaktadır.

Yarım **yayan** men atlı (913) (yaya+n)

Düşmanının **eliyden** (599) (el+y+den)

2.1.2.1.1.3.8. Eşitlik Durumu (Ekvatif)

Bu durum, eklendiği ad ile fiil veya cümlenin başka bir ögesi arasında karşılaştırmaya dayanan farklı niteliklerde eşitlik ilişkisi kuran durumdur (Korkmaz, 2009: 25)

Kerkük ağzında teklik ve çokluk 3. Kişi ekinden sonra +ca, +ce eşitlik ekinin +n’siz olarak getirildiğini görmekteyiz. Ayrıca bu ekin Irak Türkmenleri ağzında sadece +c’li şeklini görmekteyiz. Bu ek Türkiye Türkçesinde +ca/+ce şeklinde görülmektedir.

Aşk **muradımcadı** (1128) (murad+ı+m+ca+dı)

Men **onca** kan ağladım (1205) (o+n+ca)

2.1.2.1.1.3.9. Yön Gösterme Durumu (Datif)

Kerkük ağzında yön gösterme ekini +ra/+re/+arı/+eri olarak görmekteyiz.

Bura bir güzel gelip (657) (bu+ra)

Al menî **ıçeriye** (948) (ıç+e+ri+y+e)

2.1.2.1.1.4. Soru Eki

Türkiye Türkçesinde ismin soru şekli yapan işleme ekidir. Soru eki daha önceden edat olarak geçmekteydi zamanla eke dönmüştür. STT’de soru eki ünlü uyumuna uymaktadır. Soru eki ismin tekil, çoğul, iyelik ve hâl eklerine getirilebilir.

Soru eki isimden ayrı olarak yazılır ve cümlemin sonunda soru işaretiyle belirtilir (Vural, Böler, 2011: 164).

Ancak Kerkük ağzında soru eki olan “mı” bulunmamaktadır. Sorular ancak ses tonu ve vurguyla anlaşılır.

Yohsa mene yar **azdı**? (1037)

Buradaki soru ifade eden ses tonu ve vurgu “azdı” sözcüğü üzerine düşmektedir. Ancak buradaki “azdı” sözcüğü STT’de “az mıdır?” anlamını vermektedir.

2.1.2.2. Zamirler

Zamirler adların yerlerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir ögedir (Korkmaz, 2009: 399)

Kerkük ağzında beş çeşit zamir vardır:

2.1.2.2.1. Kişi Zamirleri

Varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi isimlerinin yerine kullanılan zamirlerdir (Vural ve Böler, 2011: 213)

Kerkük ağzında kullanılan kişi zamirleri şu şekildedir:

Teklik

Çokluk

1. Kişi	Men	Biz
2. Kişi	Sen	Siz
3. Kişi	O	Olar

Metnimizdeki Hoyratlarda geçen kişi zamirleri şöyledir.

Gözleriv aldı **meni** (461)

Biz yarın uzun göreğ (475)

Men **olardan** değılem (193)

2.1.2.2.2. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamirleri şahıs zamirlerinden daha kuvvetli bir ifadeye sahip bulunan, onları anlamca daha kuvvetlendiren bir tür şahıs ekidir (Vural ve Böler, 2011: 214)

Türkiye Türkçesinde kullanılan “kendi” dönüşlülük zamiri, Kerkük ağzında kullanılmayıp sadece “öz” kelimesi kullanılmaktadır.

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	özüm	özümüz
2. Kişi	Özüv	özüvüz
3. Kişi	Özü	özleri

Metnimizdeki Örnekler Şöyledir:

Yandırırım **özüm** neynim (153) (öz+ü+m)

Ayrıldım **özlerinden** (309) (öz+ler+i+n+den)

Özüm kurban keserem (1178) (öz+ü+m)

2.1.2.2.3. İşaret Zamirleri

Varlıkları, nesneleri işaret etmek, göstermek suretiyle karşılayan zamirlerdir (Vural ve Böler, 2011: 215)

Kerkük ağzında işaret zamirleri şunlardır:

Teklik: Bu ve o.

Çokluk: Bular ve olar.

Şu ve şunlar işaret zamiri Kerkük ağzında kullanılmazken, metnimizdeki hoyratlarda işaret zamirleri şöyle geçmektedir.

Endiler çaya **bular** (112)

Bunu hıdam yaratıptı (105)

get **bunu** söyle yara (938)

Ut **onu** alma dile (569)

Altun taç **ona** uyar (507)

Ona bahı (698)

2.1.2.2.4. Soru Zamirleri

Nesneleri soru şeklinde ifade eden, onların soru şeklinde karşılıkları olan, onları sormak için kullanılan zamirlerdir (Ergin, 2009:276).

Kerkük ağzındaki soru zamirleri “kim ve ne”dir.

Kim elivden gül kıpar (332)

Kimnen aldıv ona vır (700)

2.1.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri

Kişileri, nesneleri belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir (Vural ve Böler, 2011: 217)

Kerkük ağzında belirsizlik zamirleri olarak bazı, biri, filan, hepsi, kimse, şey, kimi, kimisi kullanılmaktadır.

Kimse bilmez nice sen (63)

Biri elif **biri** (S)in (952)

Hepsi bizim olaydı (1063)

Hepsi benim ahımdan (137)

2.1.2.3. Sıfatlar

Sıfatlar isimleri niteleme, belirtme ve gösterme gibi çeşitli yönlerden belirten ve sınırlayan kelimelerdir.

2.1.2.3.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları, canlı ve cansız varlıkların rengini, kokusunu, biçimini, şeklini, tadını, huyunu, alışkanlığını, becerisini ve yeteneğini nitelendiren sıfatlardır (Korkmaz, 2009:361). Kerkük hoyratlarında (az, çok, büyük) niteleme sıfatları görülmüştür.

Bir az reyhan bir **az** gül (901)

Çok canlar telef oldu (94)

Hudam **büyük** beladı (291)

Menim **güzel** yarımın (92)

Yeşil ipek **al** kanıma (457)

Uzun boy şüşe gerdan (109)

2.1.2.3.2. Belirtme Sıfatları

İsimleri, işaret, soru, belirsizlik ve sayı bakımından belirten sıfatlardır.

2.1.2.3.2.1. İşaret Sıfatları

İsimleri gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Genellikle isimden önce bu, şu, ve o kelimelerini getirilerek yapılmaktadır (Vural ve Böler, 2011: 205)

Kerkük ağzında işaret sıfatı olarak bu ve o kullanılmaktadır.

Gel **bu** yola fikr eyle (74)

Gider **o** yara heber (111)

Bilseydim **bu** günler var (118)

Kimse **bu** derdi çekmez (139)

Üz kara **bu** günahdan (1159)

2.1.2.3.2.2. Sayı Sıfatları

İsimlerin sayılarını göstermek suretiyle bildiren sıfatlardır.

Metnimizdeki sayı sıfatları şöyledir:

Deryah **ikki** gemi (61)

Dörd tarafı yıkılmış (523)

Beş barmağıv bir degi (889)

Bin il toprahta yatsam (67)

Üç gündü görmemişem (172)

Beş on güzel içinde (1156)

2.1.2.3.2.3. Soru Sıfatları

İsimleri soru yoluyla belirten sıfatlardır (Vural ve böler, 2011: 207)

Kerkük ağzındaki Soru sıfatları metnimizde şöyle geçmiştir.

Haştan **nece** ravandı? (921)

Bilseydim **ne** dindesen? (132)

Siz **naşsı** obadansız (316) (hangi)

Naşsı kör olmuş gördi (1157) (hangi)

2.1.2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Varlık ve nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil, belirsiz olarak bildiren sıfatlardır (Korkmaz, 2009: 385).

Her şeyin bayazınna (1227)

Hiç kimsenin iç yüzün (723)

2.1.2.4. Zarflar

Zarflar, fiillerden, sıfatlardan, sıfat- fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yön, yer durum, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli şekillerle etkileyip değiştirerek anlamlarını daha da belirgin şekle getiren sözlerdir (Korkmaz, 2009: 451).

2.1.2.4.1. Yer ve Yön Zarfları

Fiil ve fiilimsiler yer ve yön bakımından belirli duruma getiren zarflardır (Vural ve Böler, 2011: 221)

- Al menî **içeriye** (948)
- Kes **ögin** al ensesin (435) (önünü)
- Dön **bura** aydan evvel (478)
- Men de **oralı** olum (114)
- Rakip yara **yan** bahtı (356)

2.1.2.4.2. Zaman Zarfları

Fiillerin ve fiilimsilerin anlamlarını zaman bakımından belirleyen, sınırlandıran ve kesinleştiren kelimelerdir (Vural ve Böler, 2011: 220)

- Özîv gel bir az **erte** (1205) (erken)
- Bulunmaz o yar **indi** (217) (şimdi)
- Egleni **gece** gider (263)
- Gece gündüz** işlerem (730)
- Esmer **bugün** ağlamış (44)
- Ne **tez** unuttıv menî (134)

2.1.2.4.3. Niteleme ve Durum Zarfları

Durum ifade eden zarflardır. Fiilin meydana geliş biçimini, sıfat ve zarfların niteliklerini belirler (Vural ve Böler, 2011: 221)

- Bele** bildim öldü yar (97) (böyle)
- Kimin var **bele** yarı (109)
- El geçmez **bele** yar (1230)

2.1.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

Sıfatların, fiillerin, fiilimsilerin veya zarfların anlamlarını miktar bakımından belirleyen kelimelerdir (Vural ve Böler, 2011: 222)

Men **onca** an aladım (1203)

ekiri **bunca** derdi (319)

Dünyada **nanca** ba var (1186)

Bunca sürme ele ya (555)

2.1.2.5. Edatlar

Edatlar tek başlarına bir anlam ifade etmeyen, cümle içinde bir anlam oluşturan kelimelerdir.

2.1.2.5.1. Ünlem Edatları

Aşam oldu **vay** neynim (26)

Düştüm **vay** ay evine (251)

2.1.2.5.2. Soru Edatları

Hoyratlarımızda rastladığımız bir dier edat türü de soru edatlarıdır. Hanı (nerede), nei (ne için, neden), nece (nasıl), nii (neden) soru edatlarına verilebilecek örneklerdir.

Gül **hanı** bülbul **hanı** (1015)

Nei diyer ay nene (479)

Hatan **nece** ravandı (921)

Nii mene ki dediv (878)

2.1.2.5.3. Sıralama Edatları

“-Nen” edatı “ve” anlamında kullanılmıştır.

Mennen sen dost olaydığım (307)

2.1.2.5.4. Denkleştirme Edatları

Kerkük azında denkleştirme edatı olarak “ya” kullanılmaktadır.

Peri sen **ya** melek sen (547)

2.1.2.5.5. Karşılaştırma Edatları

Kerkük ağzında “ya...ya” ve “hem...hem” edatları karşılaştırma edatı olarak kullanılmıştır.

Ya sennendi **ya** mennen (922)

Hem öper **hem** de dişler (1142)

2.1.2.5.6. Cümle Başı Edatları

Hoyratlarımızda geçen “eger, bes (ama)” edatları Kerkük ağzında kullanılmaktadır.

Eger sütü pek ise (511)

Bes ne diyim ağa men (55)

2.1.2.5.7. Sonuç ve Açıklama Edatları

“Meger” Irak Türkmenleri ağızlarında kullanılan ve hoyratlarımızda geçen sonuç ve açıklama edatıdır.

Meger oğ oğ yara (188)

2.1.2.5.8. Sona Gelen Edatlar

Hoyratlarımızda bu edatlara örnek olarak “degi (değil)” kullanılmaktadır.

Bir menzil irağ **degi** (725)

2.1.2.5.9. Son Çekim Edatları

“için ve bele” edatları hoyratlarımızda geçen son çekim edatlarıdır.

Kimin var **bele** yarı (110)

Labüt döner oğ **için** (207)

Keman sızlar oğ **için** (207)

2.1.2.6. Fiil Çekimi

2.1.2.6.1. Fiil Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri

Fiilin hareketinin kimin tarafından yapıldığını belirten eklerdir.

2.1.2.6.1.1. Şahıs Zamiri Kaynaklı Şahıs Ekleri

Kerkük ağzında şahıs ekleri şunlardır:

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	-am, -em	-mız(-miz, -muz, -müz)
2. Kişi	-an(-sen)	-sız(-siz, -süz, -suz)
3. Kişi	(yoktur)	-lar(-ler)

2.1.2.6.1.2. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri

1. Kişi	-m	-g(-ğ, -k)
2. Kişi	-v	-vuz
3. Kişi	(yoktur)	-lar(-ler)

2.1.2.6.2. Fiil Çekiminde Zaman

2.1.2.6.2.1. Basit Kipler

2.1.2.6.2.1.1. Şimdiki Zaman

Fiilin gösterdiği iş, oluş ve hareketin başlanıp şimdiye dek devam ettiğini belirten ektir. Bu kipin eki –yor’dur. Bu ek hem şekil hem zaman ifade eden eklerdendir. Şekil eki olarak bildirme, zaman olarak ta şimdiki zamanı belirtir. Yani bu ek hareketin şimdi zamanda oluştuğunu ifade etmektedir (Vural, böler, 2011: 241).

Kerkük ağzında ise şimdiki zaman eki: -r, -ır, -ırı, -ir, -iri, -ur, -uru, -ürü'dir.

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	gedirem	gediriğ
2. Kişi	gedisen	gedisiz
3. Kişi	gediri	gediller

Gedirem hak yanına (157) (ged-ir-em)

Yanağı al **gediri** (440) (ged-iri)

Men **yanıram** o yanmaz (231) (yan-ır-am)

Alıram başım gider (58) (al-ır-am)

Şimdiki zamanın olumsuzunu ise şöyledir:

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	bilmirem	bilmiriğ
2. Kişi	bilmisen	bilmisiz
3. Kişi	bilmiri	bilmiller

Bilmirem ne demdeyem (1217) (bil-mi-r-em)

Sêvêr yardan **geçmirem** (58) (geç-mi-r-em)

2.1.2.6.2.1.2. Geniş Zaman

Geniş zaman adlandırmadan da anlıyoruz her zaman dilimini anlatan kiptir. Geniş zamanın ana fonksiyonu bütün zamanları ifade etmektir. Böylece geniş zaman, geçmiş zaman, şimdiki ve gelecek zaman arasında gidip gelen bir esnekliğe sahiptir. Bu yüzden her zamanı kapsayan anlatımlar genellikle bu kiple yapılır (Vural, Böler, 2011: 244).

Irak Türkmen ağızlarında iki çeşit geniş zaman ekinin kullanıldığı görülmektedir: -r ve -ar(-er).

Teklik	Çokluk
--------	--------

1. Kişi	diyerem	diyeriğ
2. Kişi	diyesen	diyesiz
3. Kişi	diyer	diyeller

Görmedim **diyesen** aḥ (352) (di-y-e-sen)

Men seni çoḥ **sêvêrem** (96) (sev-er-em)

Ölmesem **allam** seni (157) (al-l-am)

Ollam deli divane (168) (ol-l-am)

Men de **billem** adı var (372) (bil-l-em)

Geniş zamanın olumsuzu ikinci teklik ve ikinci çokluk kişilerde –ma, -me: teklik ve çokluk üçüncü kişilerde –maz, -mez getirilerek yapılır:

Koyun **vêrmem** kurda men (898) (ver-me-m)

Yar varḥen ay **demem** (484) (de-m-em)

Seleşirem **seleşmez** (278) (seleş-mez)

Hiç bir yerde **almazlar** (581) (al-maz-lar)

2.1.2.6.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman genellikle fiilin bildirdiği iş, oluş ve hareketin anlatıldığı andan bir süre öncesinden bitmiş olduğunu gösteren bir zamanı anlatır. Aynı zamanda bu kipte işi, oluşu anlatan kişi birebir olaya tanık olan kişidir. Görülen geçmiş zaman adının da verilmesi bu yüzdendir. Bu kipin eki –dı/-di şeklindedir. Bu ek hareketin görülen geçmiş zamanda ortaya çıktığını belirten bir şekil ve zaman ekidir (Vural, Böler, 2011: 239).

Kerkük ağzında ise görülen geçmiş zaman eki -dı(-di, -du, -dü), -tı(-ti, -tu, -tü)dir. Olumsuzu ise –ma, -me eki eklenerek yapılmaktadır.

Bir **geldiv** aklım **aldıv** (931) (al-dı-v)

Gözlerim yolda **kalıdı** (1024) (kal-dı)

Yüz **çevirdi** yan **verdi** (1039) (çevir-di, ver-di)

Görülen geçmiş zamanın olumsuzu –ma,-me ile yapılmaktadır.

Gönderdim **almadılar** (84) (al-ma-dı-lar)

Demedim oda giryan (130) (de-me-di-m)

Men **yanmadım** o yandı (704) (yan-ma-dı-m)

Hiç **görmediv** ayı sen (513) (gör-me-di-v)

Gönderdim **almadılar** (84) (al-ma-dı-lar)

2.1.2.6.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Bu kipte hareketin anlatıldığı zamandan önce gerçekleştiğini ifade ederken bu oluşa kişinin bizzat tanık olmadığı birinden duyduğu, öğrendiğini bildiren bir kiptir. Görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman arasındaki tek fark ta budur yani bu kipte kişi olaya birebir tanık olmuyor birinden duyuyor ve öğreniyor olmasıdır. Bu kipin eki –miş/-muş şeklindedir. Bu ek te hem şekil hem zaman ifade etmektedir (Vural, Böler, 2011: 241).

Kerkük ağzında ise öğrenilen geçmiş zaman eki: -miş(-mış, -muş, -müş) şeklindedir. Ayrıca ikinci teklik ve ikinci çokluk kişilerde –ip(-ıp, -up, -üp) biçimindedir. Üçüncü teklik ve üçüncü çokluk çekimlerinde de böyledir. Bazen de –miş şekilleri de görülmektedir.

Ecel **gelmiş** can gider (864) (gel-miş)

Bir derde men **düşmüşem** (955) (düş-müş-em)

Vermişem hak yoluna (149) (ver-miş-em)

Sarıpsan gözelleri (495) (sar-ıp-san)

Bozuplar ortalığı (631) (boz-up-lar)

Öğrenilen geçmiş zaman olumsuzu ise –ma, -me ile yapılmaktadır.

Men yalğuz **sèvmemişem** (131) (sev-me-miş-em)

Üç gündü **görmemişem** (172) (gör-me-miş-em)

2.1.2.6.2.1.5. Gelecek Zaman

Bu kip hareketin, oluşun gelecekteki, ilerleyen bir zamanda gerçekleşeceğini bildiren kiptir. Gelecek zamanda bu olayın kesin bir şekilde olacağını ifade eder. Bu kipin eki –acar şeklindedir Bu ek hem şekil hem zaman ifade eder ve olayın ileride kesin olarak

gerçekleşeceğini bildirir. Bu ek ünlü ile biten kelimelere “y” kaynaştırma ünsüzünden sonra gelir, ünsüzle biten kelimelerde ise doğrudan gelmektedir (Vural, Böler. 2011: 243).

Kerkük ağzında ise gelecek zaman eki: -acağ, -eceğ dir. (gideceğem) olumsuzu ise –ma, -me ile (gitmeyeceğem) yapılmaktadır.

Yan öleceğem yan öldireceğem (1137) (öl-eceğ-em, öldür-eceğ-em)

2.1.2.6.2.1.6. Emir Kipi

Tasarlanan hareketin emir şeklinde ifade eden kiptir. Emir kipinde fiil kök veya gövdesine getirilen kip aynı zamanda şahsı da karşılamaktadır. Bundan dolayı her şahıs için ayrı bir emir eki vardır. Sadece üçüncü çokluk çekimi ve üçüncü teklik çekiminde kip ekine -lar çokluk ekinin getirilmesiyle karşılanır (Vural, Böler, 2011: 250).

Kerkük ağzında ise emir kipi ekleri şunlardır:

1. -sın (-sun): Alsın ve vërsin hoyratlarımızda geçen örneklerdir.

Koyma izrail **assın** (459) (as-sın)

Hağ **vërsin** sana sağlık (59) (ver-sin)

Ḳassın sana üz ağığ (592) (ḳas-sın)

2. -n, -vun:

Rakibin başın **alın** (843) (al-ı-n)

Darisin yere **serin** (843) (ser-i-n)

Yarıma heber **verin** (493) (ver-i-n)

Bulutlar **gedin** **gedin** (1036) (ged-i-n)

Yarıma selam **edin** (1036) (ed-i-n)

Yuḥsunu ḥarap **edin** (1036) (ed-i-n)

3. -sinler veya –sinner: Hoyratlarımızda “öldirsınler” örneği geçmektedir.

Koy menı **öldirsınler** (1228) (öldir-sın-ler)

2.1.2.6.2.1.7. Şart Kipi

Hareketin, oluşumun şart şeklinde ifade edildiğini, şart olarak düşünüldüğünü belirten tasarlama kipidir. Fiil kök ve gövdelerine –sa eki getirilerek oluşturulan şart kipi için kaynaklarda dilek-şart kipi, koşul kipi, temenni kipi gibi terimlerde kullanılmıştır (Vural, Böler, 2011: 251).

Kerkük ağzında şart kipi ise –sa, -se dir. Olumsuzu ise -ma ile yapılır.

Bir can bir canı **sêvse** (1139) (sev-se)

Bu bade **dolsa** ne var (1056) (dol-sa)

Dolsa **boşalsa** ne var (1056) (boşal-sa)

Yüz namerd **ölse** ne (1056) (öl-se)

2.1.2.6.2.1.8. İstek Kipi

Tasarlanan hareketin istendiğini belirten kiptir. Bu kişi istek şeklinde bir tasarlama ifade eder, dilek bildirir (Vural, Böler, 2011: 247).

Kerkük ağzında teklik birinci kişi, çokluk üçüncü kişi istek ekleri yerine, emir ekleri yer almaktadır. Yani konuşma dilinde genellikle isteki eki –a(-e) dir. Olumsuzu ise -mi ile yapılır.

‘Aklıv **topla** başıva (193) (top-l-a)

2.1.2.6.2.1.9. Gereklik Kipi

Tasarlanan veya istenen hareketin yapılması gerektiğini gösteren kiptir. Bu kipte bir gereklik ifadesi vardır. Bu kipin eki –malı şeklindedir. Bu ek –ma fiilden isim yapma eki ve –lu sıfat türetme ekinin kaynaşmasından meydana gelmiştir (Vural, Böler, 2011: 253).

Kerkük ağzında gereklik kipi istek kipinin önüne (gere) ve (gerek) sözcükleri getirilerek yapılır. Ancak bazen de –malı, -meli biçiminde de geçer.

Bir daş attım **atmalı** (947) (at-malı)

Bir kuş tuttum **katmalı** (947) (kat-malı)

Kaşı gözi **çatmalı** (947) (çat-malı)

Men **gere** gedim yar yanına (347)

2.1.2.6.2.2. Birleşik Kipler

Birleşik kipler iki ayrı zaman çekiminin bir araya gelmesiyle oluşan kiplerdir. Birleşik kipler üç ayrı şekilde verilir, görülen geçmiş zaman ekiyle yapılan birleşik kipe hikaye, öğrenilen geçmiş zaman ekiyle yapılan birleşik çekime rivayet, şart ekiyle yapılan birleşik kipe şart denilir.

2.1.2.6.2.2.1. Hikâye

Asıl fiile i- ek fiilinin –dı/-du geçmiş zaman eki getirilerek yapılır. Çekim sırasında i- ek fiili genellikle kaybolur (Vural ve Böler, 2011: 261)

2.1.2.6.2.2.1.1. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Teklik

1. Kişi	-miş –ı –y –dı -m
2. Kişi	-miş –ı –y –dı -n
3. Kişi	-miş –ı –y -dı

Çokluk

1. Kişi	-miş –ı –y –dı -ğ
2. Kişi	-miş –ı –y –dı -vız
3. Kişi	-miş –ı –y –dı –lar

Bu kipi aşağıdaki hoyratlarımızla örneklendirebiliriz.

Uçmıştı gevlim kuşu (90) (uç-mış-ti)

Kim **demışti** gevil vèr (931) (de-miş-ti)

Sıhılmıştığ bir hana (121) (sıh-ıl-mış-tiğ)

Men dertten **kurtulmuşum** (935) (kurtul- muş-tum)

2.1.2.6.2.2.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi

Teklik

1. Kişi	-ır –dı -m

2. Kişi	-ır -dı -v
3. Kişi	-ır -dı
Çokluk	
1. Kişi	-ır -dı -ğ
2. Kişi	-ır -dı -vız
3. Kişi	-ır -dı -lar

Bu kipe örnek olarak aşağıdaki hoyratlarımızı vèrebiliriz.

Yandırdı dağı daşı (1153) (yan-dı-r-dı)

Yandırdıv ataşı sen (340) (yan-dı-r-dı-v)

Yatırdı yasa menî (3) (yat-ır-sı)

2.1.2.6.2.2.1.3. İstek Kipi Hikâyesi

Teklik

1. Kişi	-e -y -di -m
2. Kişi	-e -y -di -v
3. Kişi	-e -y -di

Çokluk

1. Kişi	-e -y -di -ğ
2. Kişi	-e -y -di -viz
3. Kişi	-e -y di -ler

Hoyratlarımızda geçen bu kipin örnekleri:

Öpeydim yüzivden (81) (öp-e-y-di-m)

Bileydim haralısan (114) (bil-e-y-di-m)

İçeydiğ mest **olaydığ** (307) (iç-e-y-di-ğ)

Bade perest **olaydığ** (307) (ol-a-y-dı-ğ)

Mennen sen dost **olaydığ** (307) (ol-a-y-dı-ğ)

Göreydiğ ay batanda (473) (gör-e-y-di-ğ)

2.1.2.6.2.2.1.4. Dilek-Şart Hikâyesi

Teklik

1. Kişi -se -y -di -m
2. Kişi -s -y -di -v
3. Kişi -se -y -di

Çokluk

1. Kişi -se -y -di -ğ
2. Kişi -se -y -di -viz
3. Kişi -se -y -di -ler

Bilseydim ne dindesen (132) (bil-se-y-di-m)

Ölmeden bir **görseydim** (240) (gör-se-y-di-m)

O yar bize **gelseydi** (562) (gel-se-y-di)

2.1.2.6.2.2.2. Rivayet

Asıl fiile i- ek fiilinin -mış/-muş öğrenilen geçmiş zaman eki getirilerek yapılır (Vural ve Böler, 2011: 265)

2.1.2.6.2.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

Teklik

1. Kişi -er -miş -em
2. Kişi -er -miş -sen
3. Kişi -ır -mış

Çokluk

1. Kişi -ır -mış -ğ
2. Kişi -er -miş -siz
3. Kişi -ar -mış -lar

Utanırmış üz üzden (643) (utan-ır-mış)

Geleni **dermiş** tekin (860) (de-r-mış)

2.1.2.6.2.2.3. Şart

Asıl fiile i- ek fiilinin –sa şart kipi eki getirilerek yapılan çekimdir (Vural ve Böler, 2011: 268)

2.1.2.6.2.2.3.1. Şimdiki Zamanın Şartı

Teklik

1. Kişi	-ır –se -m
2. Kişi	-ır –se -v
3. Kişi	-ır -se

Çokluk

1. Kişi	-ır –sa -ğ
2. Kişi	-ır –se -viz
3. Kişi	-ır –se –ler

Bilirsem başım gider (58) (bil-ir-sem)

Alırsav al her dua (574) (al-ır-sa-v)

Aparırsav sen apar (1) (Apar-ır-sa-v)

2.1.2.6.2.2.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Şartı

Teklik

1. Kişi	-ıp –sa -m
2. Kişi	-ıp –se -v
3. Kişi	-ıp -sa

Çokluk

1. Kişi	-miş –y –se -ğ
2. Kişi	-ıp –se -viz
3. Kişi	-ıp –sa –lar

Salıpsan alt dudağa (101) (sal-ıp-sa-n)

Sarıpsan gözelleri (495) (sar-ıp-sa-n)

Yıhıpsan baban evin (1198) (yıl-ıp-sa-n)

2.1.2.6.2.2.3.3. Geniş Zaman Şartı

Ne **istersêv** al mennen (71) (iste-r-se-v)

Av **dersêv** sen avut (122) (de-r-se-v)

Vêrmessêv vel veledi (284)

Tapmazsav halı güzel (561) (tap-maz-sa-v)

2.1.2.6.3. Fiilimsiler

Fiilimsiler fiil kök ve gövdelerine belirli eklerle türetilen, ancak, şahıs ekleri olarak çekime girmediği için yargı bildirmeyen ve bitmemişlik ifade eden fiil şekilleridir (Vural ve Böler, 2011: 277).

2.1.2.6.3.1. Zarf-Fiiller

Fiillerden yapılan geçici zarflara zarf-fiil denir (Vural ve Böler, 2011: 281)

Hareket halini ifade eden fiil şekilleridir. Kerkük ağzında pek çok zarf fiil eki kullanılmaktadır.

-anda:

Bu ek sıfat fiil eki –an ve bulunma hali eki –da’nın birleşmesiyle oluşmuştur. Standart Türkiye Türkçesinde olmayan bu ek Irak Türkmen ağızlarında sıkça kullanılmaktadır. STT’de bu ekin yerine “dığında” zarf fiil eki kullanılmaktadır. Bu ekin hoyratlarımızda geçen örnekleri şu şekildedir:

Zilfiv üze **vuranda** (29) (vur-anda)

Eliv kalem **tutanda** (57) (tut-anda)

Yarım oğun **atanda** (202) (at-anda)

-diğçe:

Bu ek –dik sıfat fiil ekiyle –ça eşitlik ekinin birleşmesiyle oluşmuştur. Bu ek Irak Türkmen ağızlarında ünlü uyumuna uymaktadır.

Gezdiğçe derdim yazdım (690) (gez-diğçe)

Sürdiğçe izi kalmaz (726) (sür-diğçe)

-inca/-unca:

Bu ek ünlüyle biten kelimelere “y” kaynaştırma ünsüzüyle birlikte gelmektedir.

Uyunca (715) (uy-unca)

Yarvar yara **uyunca** (715) (uy-unca)

Hatta kalbiv **duyunca** (715) (duy-unca)

Ölünce acım demez (6) (öl-ünce)

Men **ölünce el** çekme (558) (öl-ünce)

-mağıydan

Bu ek sadece Kerkük ağzında görülen bir zarf fiil ekidir.

Bu sular **ağmağıydan** (1129) (ağ-mağıydan)

Daş kaya **kağmağıydan** (1129) (kağ-mağıydan)

Uzağtan **bağmağıydan** (1129) (bağ-mağıydan)

2.1.2.6.3.2. Sıfat-Fiiller

Sıfat-fiiller adından da anlaşıldığı gibi sıfat gibi kullanılan fiil şeklindedir (Vural ve Böler, 2011: 278)

Irak Türkmen ağızlarında sıfat fiil ekleri şunlardır:

-an:

Bu ek büyük ünlü uyumuna uygundur. Ünlü ile biten kelimelere eklendiği zaman “y” kaynaştırma ünsüzü ile beraber gelmektedir.

Oğun **atan** yâd avcı (207) (at-an)

Ay gider **yatan** yere (271) (yat-an)

Gün gider **batan** yere (271) (bat-an)

Yar oğun **atan** yere (271) (at-an)

-dığ/-tiğ:

Septiğim ussu da yandı (129) (sep-tiğ-im)

Attığımız adımnan (370) (at-tiğ-ım)

-miş/-miş

Egilmiş dalına bağı (33) (eg-il-miş)

Esmer bugün **ağlamış** (44) (ağla-mış)

Can çığırım **dağlamış** (44) (dağla-mış)

Siyah yazma **bağlamış** (44) (bağla-mış)

2.1.2.6.3.3. İsim-Fiiller

İsim-fiiller fiildeki oluş, kılış ve durumun adıdır. İsim-fiil ekleri kök ve gövdelerine gelerek fiilin bir isim gibi kullanılmasını sağlarlar (Vural ve Böler, 2011: 277)

-mağ:

Güzelden **doymağ** olmaz (16) (doy-mağ)

-ış: Kerkük ağzında kullanılan Bağış kelimesinde geçen –ış eki bir isim fiil ekidir.

Bağış çoğu etti yar (716) (bağ-ış-ı)

2.1.2.6.2.3. Tasvir Eylemleri

2.1.2.6.2.3.1. Yeterlik Fiili

Yeterlik fiilleri bir esas fiilin üzerine getirilen+A zarf fiil eki ile bil- yardımcı fiilin getirilmesiyle kurulur.

Mene hiç **vêrebilmez** (514) (ver-e-bil-mez)

Men Özüm **gelebilmem** (1205) (gel-e-bil-mem)

Kerkük ağzında fiillerin tezlik, süreklilik ve yaklaşma şekilleri bulunmaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HOYRATLAR

<p>1. Aparmasın yâd meni
Bir zülfü sayyad meni
Aparırsav sen apar
Apardı bayat meni</p>	<p>6. Atlandım arhı geçtim
Çıfıav sıcağın aştım
Eşittim yar tutupsan
Men de senden vazgeçtim</p>
<p>3. Apardı (Tatar) meni
Kul kimin satar meni
Yarım vefalı olsa
Ahtarı tapar meni</p>	<p>7. Acım demez
Gözitoğ acım demez
Husnıvı bir kez gören
Ölünce acım demez</p>
<p>4. Apardı hısa meni
Sel gelı basa meni
Gétmeğiv gerçek oldu
Yatırdı yasa meni</p>	<p>8. Açar ağlama
Gündür geçer ağlama
Bu kapıyı bağlayan hudam
Labut açar ağlama</p>
<p>5. Apar meni rende vur
Zilfuvle rende vur
Meni felek vuruptı
Taqsir etme sen de vur</p>	<p>9. Açuğ koy pencereni
Gözüm görsün geleni
Nece kabre koyarlar
Yar derdinnen öleni</p>

9. Apardı kelek meni
 Bir zülfü melek meni
 Meni toplar yıhmadı
 Yılıptı felek meni

10. Apardılar gülümü
 Eylediler Zulümü
 Ne koydular şad olum
 Ne kestiler dilimi

11. Ataş düştü külleme
 Özi yanar, yelleme
 Yaram dost yarasıydı
 Naşı tabip elleme

12. Ata vurdum raht reşme
 Gün öğünde dolaşma
 Eger meni istersêv
 Gir koynuma seleşme

13. Açtı gül çiçekler
 Uçtı kelekler
 Gözüm dünyanı görmez
 Gevlimse onı bekler

14. Ahmedum ezelden
 Bir dön girdim gazelden
 Siziv gül bizim bülbü
 Aşınaymış ezelden

15. Ahmedimin yarı sen
 hublar hazandarı sen
 Gel öpüm gözlerivden
 Görüm kimin yarı sen

16. Ahmedim kaş gideğın
 Çırağın yah gideğın
 Güzelden doymağ olmaz
 Boynuna baş gideğın

17. Açtı gül çiçekler

Uçtı kelekler

Gözüm dünyanı görmez

Gevlimse onı bekler

18. Ahmedum ezelden

Bir dön girdim gazelden

Siziv gül bizim bülbüle

Aşınaymış ezelden

19. Ahmedimin yarı sen

hublar hazandarı sen

Gel öpüm gözlerivden

Görüm kimin yarı sen

20. Ahmedim kağ gideğin

Çırağiv yah gideğin

Güzelden doymağ olmaz

Boynuna bağ gideğin

21. Adama

Adam benzer adama

Ekmeği ver köpege

Verme süfle adama

22. Adam yohtu

Kırılsa badam yohtu

Sen Öziy vafesızsav

Vefalı adam çohtu

23. Azan yeri

Mescitti azan yeri

Gözlerim kan ağladı

Gördü yar gezen yeri

24. Arha bağlar

Su gelir arha bağlar

Bülbüle miras kalıp

Arha, be arha bağlar

25. Aħşam oldu vay neynim
 Yar mennen gider neynim
 Evliler eve gider
 Evsizlere vay neynim

26. Aħşamın arasın gör
 Aç bağrım yarasın gör
 Men sene yar olmaram
 Get başıv çarasın gör

27. Adam sen
 Neden kırdıv badam sen
 dostıva hayın çıhtıv
 he alasan kıadam sen

28. Adamlıĝ
 Zordan deĝi adamlıĝ
 Süflelerden uzaĝ düş
 Adama et adamlıĝ

29. Ara çimen
 Gök çimen ara çimen
 Zilfiv üze vuranda
 Olaydım aracı men

30. Arhaydan
 Su gelir arhaydan
 Bed asıl, asıl olmaz
 Gezdirsév, arhayıdan

31. (Armutun) burcu atar
 Dibinde bülbül yatar
 Sözüm diken oluptu
 Ne desem yara batar

32. Ara duvar yıhılsın
 Yel gelsin savuşdursun
 Leyle'den mecnun kimin
 Haķ bizi kavuştırsın

33. Armutun eline baş
 Egilmiş dalına baş
 Sen orda çoş eglendiv
 Gel dostiv ĥaline baş

34. Armutum bağ içinde
 Kavruldum yağ içinde
 Âlem toyda seyranda
 Men kıldım dağ içinde

35. Arasan
 Ėemli gevilim tara sen
 Ne tükenmez ömr oldu
 Ne sağalmaz yarasan

36. Ezdi meni
 Kaş göziv ezdi meni
 Kiprikleriv oğ kimin
 Baştışça ezdi meni

37. Üskek damda göp göze
 Suyu damcılar beze
 Armağan siziv olsun
 O yarı gönder bize

38. Usta sen
 Şagird menem usta sen
 Gözleriv adam yeri
 Onda bildim usta sen

39. Usta menem
 Şagird sen usta menem
 Lebleriv koy ağzıma
 Onda bil usta menem

40. Aşına felek
 Didem yaşına felek
 ‘Akıbet kuş kondurdu
 (Kıbrım) daşına felek

41. Esmerin boyu küle
Benziri k̄onca güle
Yarımın k̄ere gözü
Dönderdi meni küle

42. Esmerin beli kimin
Gezerem deli kimin
Yarımın k̄oḥsu geli
Baharın gülü kimin

43. Esmerim daḡdan esmer
Zülfi boyadıdan esmer
Çöp yıḡdım yuva k̄urdum
Yuvam daḡdan esmer

44. Esmer bugün aḡlamış
Can çigerim daḡlamış
K̄alem k̄aşlar üstüne
Siyah yazma baḡlamış

45. Aş yedim dilim yandı
Töküldi kilim yandı
Men kilimçin yanmıram
Bahçada gülüm yandı

46. Asılda Kerkükiyem
Ġem barḡana yüklüyem
Felek bir tepme çaldı
Zanetti emekliyem

47. Aslim k̄ere daḡlıdı
Sinem çarpaz daḡlıdı
Kesilip gelen giden
Deme yollar baḡlıdı

48. Aslım ‘Araptı benim
Yüküm Şaraptı benim
Olaş Paşa Mardan
Halim ḡaraptı benim

49. Ağladan oldum

Ciger dağladan oldum

Evvel yara bağlardım

İndi bağladan oldum

50. Ağlaram ağalar kimin

Derdim var dağlar kimin

Yüz yerden yaralıyam

Gezerem sağlar kimin

51. Ağaç başında kura

Endiğ bir ince yola

Seni mennen edeni

İmansız ensin gora

52. Ağı sen

Ėereni sen ağı sen

İnceltiv kılce koydıv

Menim kimin dağı sen

53. Ağla dayım

Gel emmim ağla dayım

Burağın derdim diyim

Cihanı ağladayım

54. Ağa men

Şitil vurdum bağa men

Beg desem öldürürler

Bes ne diyim ağa men

55. Aqça vèrdim bağ aldım

Ağ sineme dağ aldım

Men düştüm zilemekten

Âlem diyer sağaldım

56. Ekmek bitmeyen yere

Can vèrdi etmeyen yere

Ayağlar nice varsın

Gevil getmeyen yere

57. Ağı yaz

Ėerenı yaz ağı yaz
Elıv kalem tutanda
Men bahtı Ėerenı yaz

58. Alıram başım gider

Dostum yoldaşım gider
Sêvêr yardan geçmirem
Bilirsem başım gider

59. Ağasız

Hızmetkâr biz, ağa siz
Ölürse kullar ölsün
Kul kalmasın ağasız

60. Ağasızlar

Kimsesiz ağasızlar
Devran tersine döndü
Şah guda ağasızlar

61. Ekin ektim zamı bir

İlde gelı demi bir
İstiren size gelim
Deryah ikki gemi bir

62. Ekinim ekiliri

Sümbülüm döküliri
Zülfivden bir tel gönder
Kefenim tikiliri

63. Allah Allah yücesen

Kimse bilmez nice sen
Senı gökte ararlar
Müminler kalbindesen

64. Elif sana dal sana

Hetm oldu kitab sana
Baş egip secde kıldı
Kâbede mihrab sana

65. Ne dünyada işiv var
 Ne cennette bab sana
 Ceyran yuğulu dostum
 Ne hup gelip hup sana

66. Elifim dal eden yar
 Müşkölüm hal eden yar
 Özi begler begidi
 Meni abdal eden yar

67. Elifim benim dalım
 Zilfiv elden sal benim
 Bin il toprahta yatsam
 Men sennen hiç dönmem

68. Elifde sen dalda sen
 Gevil sen ne hayaldasan
 Yandırırım peçesini
 Yar üzünü daldasan

69. Allam seni
 Al girme allam seni
 Öziye düzen vèrme
 Düzensiz allam seni

70. Alamenı
 Gel kavma bele meni
 Ceyran kuzusu kimin
 Köskive çal meni

71. Al mennen
 Yeşil sennen al mennen
 Sinem attar dükeni
 Ne istersév al mennen

72. Almadan
 Şefteliden almadan
 Men yara canım sattım
 Bedelini almadan

73. Allah menî kuş eyle
 Kanatım gümüş eyle
 Dar sokak çöl mahalle
 Yarı mene tuş eyle

74. Al tesbihiv zikr eyle
 Her nimete şükr eyle
 Yük ağır menzil ırağ
 Gel bu yola fikr eyle

75. Ala gözde kere var
 Cigerimde yara var
 Ne men öldüm kurtuldum
 Ne derdime çare var

76. Alamenî
 Zilfive dola menî
 Kimsem yoğ yar yanında
 Yâdına sala menî

77. Al almanın Dördini
 Sêv güzelin merdini
 Alırsav bir güzel al
 Çekme çirkin derdini

78. Alma attım narlığa
 Güvenme bu varlığa
 Güzelliğ senden gider
 Eliv düşer darlığa

79. Alma almadan burun
 Cebe salmadan burun
 Gel senî kapım kaçım
 Kimse gelmeden burun

80. Alma barı
 Ağaçtan alma yarı
 İzrail gel ruhum al
 Dost ruhun alma bari

81. Almadan

Yanağ şirin almadan
Öpeydim yüzivden
Hudan ruhum almadan

82. Almayanı

Al olur alma yanı
Ne kabre koyarlar
Muradın almayanı

83. Alma al

Tarih yeşil alma al
Can vèrdim alma aldım
Sen de can vèr alma al

84. Almadılar

Bağım yoğ alma diler
Can vèrdim alma aldım
Gönderdim almadılar

85. Elimde sazım ağlar

Çolumda bacım ağlar
Gözüm yarı görende
Sesim avazım ağlar

86. Elinde var bir keman

Çalbime saldı güman
Bu kaç bu göz sende var
Ne din koyar ne iman

87. Elivde saza yandım

Èttigiv naza yandım
Baş koydum diziv üste
Çış yattım yaz uyandım

88. Elinde terezi var

Cebinde çerezi var
Alemnen oynar güler
Menimnen garezi var

89. İster alma

Yar mennen ister alma
Can vèrdim alma aldım
İster al ister alma

90. Elimdeki nar ise

Heyve ise nar ise
İki gözüm kör olsun
Başka yarım var ise

91. Elde Gül

Başta mercan elde gül
Koy gülsin şad olanlar
Menim gevlım şen degil

92. Elim ince daldadı

Gözüm irag yoldadı
Menim güzel yarımın
İndi gözü yoldadı

93. Elinceler

El kiprik alinceler
Bir yanım kurt kuş yedi
Bir yanım qarıncalar

94. Elinceden

Gir sallan elinceden
Çoh canlar telef oldu
Bu fahtan alincadan

95. Elivden

Bir sıhaydım elivden
Öpersem al yanağıv
Feryad etmem elivden

96. Elivden içtim bade

Ömriv olsun ziyade
Men seni çoh sevérem
Sen meni vèrme yâda

97. Altun üzüg begendi yar
Men ne dèdim döndü yar
Dönerse özü dönsün
Bele bildim öldü yar

98. Altun tesbih merdanın
Arağ içtim fincanın
Sen kal ıkrariv üste
Men vaz geçtim bu kannan

99. Altun tasın kenarı
İçinde kırdım narı
Küstürdüm yola saşdım
Kayten dudağlı yarı

100. Altundu dişiv seniv
Hubdu yerişiv seniv
Geceler serhoş eder
Bir tek öpüşiv seniv

101. Altun hızmav kadağa
Salıpsan alt dudağa
Bayramdı bayramlaşağ
Degsin dudağ dudağa

102. Altun tabağ gül açar
Bugünler gelî geçer
Ağzım dilim söylemez
Kalbimden neler geçer

103. Altun hızmav mulayım
Senî haştan dileyim
Yaz günü temmuzda
Sen terle men sileyim

104. Altunçu ustasıyam
Hençerler destesiyem
El bili âlem bili
Gözleriv hestesiye

105. Altun üzüg mende var
Menim meylim sende var
Bunu hıdam yaratıptı
Menim elimde ne var

106. Altun üzük sineve
Men ne dedim bilave
Olaydım süt kızusu
Sarılaydım sineve

107. Altun üzük barmahtan
Çektim çıhmaz dırnahtan
Tobeliyam yar tutmam
Korhum var ayrılmahtan

108. Altun hızmav arabi
Gerdanıv gül şarabı
İrağ yoldan gelipsen
Kıvet olsun çelesi

109. Eline saldım halı
Boy karenefil dalı
Uzun boy şüşe gerdan
Kimin var bele yarı

110. Aman dad
Aman bedad aman dad
Sen hâkim ol hükm eyle
Ne sen zulm eyle ne men

111. Aman İzrail aman
Alma canım bir zaman
Gider o yara heber
Yar da yanar bir zaman

112. Endiler çaya bular
Benziller aya bunlar
Menim bu süt gövlime
Vurdular maya bular

113. Endim hasa çayına
Lanet gelsin hayına
Özi kef safada
Men düşmüşem vayına

114. Avcı maraliv olum
Oh vur yaraliv olum
Bileydim haralısan
Men de oralı olum

115. Avcıyam avla meni
Dağlara kavla meni
Geceler kucağıvda
Gündüz buhavla meni

116. Avcıyam dağ içinde
Gülüm var bağ içinde
Men de (bir fitil) kimin
Kavrudum yağ içinde

117. Ödeni
Adamlıg var ödeni
Avçı mehmet eyle
Faktan alım odanı

118. Günler
Odur günler o günler
Bilseydim bu günler var
Çoh ağlardım o günler

119. Uçurttum kere tavuğ
Kõndu Erbil'e yavuğ
Heppi gidenler döndü
Dönmedi başı savuğ

120. Sanım
Çoh azdadırdı o sanım
Gevliv bir fikr etmesin
Zahmet senden usanım

121. Üç kardaşıydı bir nene
 Şılnıştıg bir hana
 Felek bir tepme çaldı
 Her birmizi attı bir yana

122. Av avutmaz meni
 Mehliiv savutmaz meni
 Av dersév sen avut
 Kimse avunmaz meni

123. Odama meni
 Tapşır odama meni
 Çöp yıgdım yuva kırdım
 Hudam budama meni

124. Durmahtan
 Can aldıv o durmahtan
 Cehennem daha yahşı
 Cahilden oturmahtan

125. Sandık
 O kıfildi o sandık
 Asıla canım kıurban
 Bed asıldan usandıq

126. Ögime çatı geldi
 Babam dolanı geldi
 Men dedim eyi olı
 Gün günden kötü geldi

127. Oba hıandan
 El begi oba hıannan
 Öldü kıan alanım yoh
 Kıanım al o bahtandan

128. Oba hıanı
 El begi oba hıanı
 Ya meni yara yetir
 Ya endir oba hıanı

129. Oda yandı
 Od düştü oda yandı
 Ussu septim oda sönsün
 Septiğim ussu da yandı

130. Oda giryan
 Od giryan oda giryan
 Men dédim ‘aşkıma yan
 Demedim oda gir yan

131. Oda meni
 Yandırıp oda meni
 Men yalguz sevmemişem
 Sévpti o da meni

132. Oduna men
 Yanmışam oduna men
 Bilseydim ne dindesen
 Döneydim o dine men

133. Yanırlar
 O fikir o yanırlar
 Seher yuhsundan doymaz
 Yar yar diyer sayırlar

134. Oynadıv uttıv meni
 Oyunda tuttıv meni
 Uydıv eller sözüne
 Ne tez unuttıv meni

135. Halı
 O halıv o halıv
 Dilimden kaldıraydım
 Yanağıvdan o halı

136. Hayalda
 O fikirden o hayalda
 Gétti görünmez oldu
 Daha gelmez o hayalda

137. Oda yandı
 Üregim oda yandı
 Hepsi benim ahımdan
 Balıklar suda yandı

138. Oda yandır
 Ev kanşar oda yandır
 Ya hüsniv mene göster
 Ya menî oda yandır

139. Oda yandım
 Ateşsiz oda yandım
 Kimse bu derdi çekmez
 Bilmem nice dayandım

140. Oda yanar
 Od düşer oda yanar
 Menim bu aşk odama
 Gün gelî o da yanar

141. Hayallardan
 Gel geç o hayallardan
 Ohu attıv vurmadı
 Ohu kaldır yollardan

142. Halı
 Döşenipti o halı
 Yar bizi koydu getti
 Kalıptı bir hayalı

143. Üregimde yara var
 Damar damar kere var
 Gëttim tabib yanına
 Dëdi durma yara var

144. Olaştım çayda sene
 Ne yaman vayda sene
 Kalsam nefim tohunu
 Ölsem ne fayda sene

145. Olan camı
Doldur vér olan camı
Tembelsiz bina durmaz
Yıhlılı ser ancamı

146. Öz ettiğimdi
Kebap köz ettiğimdi
Koy böyle canım çıhsın
Hepsi öz ettiğimdi

147. Özün bilmez
Seleşi sözün bilmez
Gider bulağ başına
Bulağın gözün bilmez

148. Öz günüme
Ağladım öz günüme
Raķıp elime düşse
Salaram öz günüme

149. Üzüm ağdı
Mev yeşil üzüm ağdı
Vermişem haķ yoluna
Gedirem üzüm ağdı

150. Özüm keser
Bağvanlar özüm keser
Feleğın doluları
Yazımdan üzüm keser

151. Üz görüptü
Yar mennen üz görüptü
Gider ardına bahmaz
Meni uyuz görüpti

152. Öz nenem
Karnı dolu köz nenem
El ağlar galat ağlar
Koy ağlasın öz nenem

153. Özüm neynim
 Bu derde dözüm neynim
 Od sennen odun mennen
 Yandırırım özüm neynim

154. Üze deger
 Zil uzun üze deger
 Gel dostum hayın olma
 Labüd üz üze deger

155. Üzünde
 Kere hal var üzünde
 İstedim halın görüm
 Üzüm gördüm üzünde

156. Üzüm kere
 Mev yeşil üzüm kere
 Gedirem haq yanına
 Elim boş üzüm kere

157. Öz yağıydan
 Mum yanar öz yağıydan
 Serim o yara kurban
 Gelî öz yağıydan

158. Uzun boy ince beden
 Senivdenem dur giden
 Yerişiv beste yeriş
 Memev titremez neden

159. Uzun boylu boyluyam
 Nenev zalım neyliyem
 Cerrev kaldır gel suya
 Derdim sene söyliyem

160. Uzun boy melik olmaz
 Taftadan eleğ olmaz
 Kaşın gözün sevdigim
 Her yerde henek olmaz

156. Uzun boy kölge salan
Dağın etrafın alan
Mecliste düşmanım yar
Hılvette gevlim alan
O günden seni sevdim
Düştü ömrüme talan

157. Üze yar
Salma zilfiv üze yar
Ölmesem allam seni
Koymam gelen güze yar

158. Uzun boylu dal oğlan
Zilfim elden sal oğlan
Göç eder babam evi
Yana yana kal oğlan

159. Uzun menem dal menem
Zilfiv elden salmenem
Babav evi göç etse
Men de burda kalmenem

160. Üzigiv kaşı almaz
Suya attım bulunmaz
Ceyran yuhulu dostum
Seher oldu uyanmaz

161. Oğlanam adım (Budağ)
Meskenim kanlı dağ
Men maral avcısıyam
Bu dağ olmasın o dağ

162. Oğlanam adım (Salih)
Bir kız sevdim ne balığ
Endim bulağ başına
Ne su gördüm ne balığ

163. Oğlanam adım (Rumi)
Siyah saç bel kurummu
Akibet men ölürsem
Yoluvda kaz görümi

164. Oğlanam adım (Meyti)
 ırağa koydum nefti
 Men Arabi bilmirem
 (Ta'al ruh ile beyti)

165. Üzügim aş istiri
 Laliden daş istiri
 Geceler uzun olup
 Gevlim yoldaş istir

166. Üzigiv aşı neyler
 Laliden daşı neyler
 Sen ihtiyar olupsan
 Gevliv yoldaşı neyler

167. Üzigim aşı bahri
 Kim eğer bunca ahri
 Bir gün seni görmesem
 Verendi albim şehri

168. Üzük aşı lahana
 Yarım tutma mahana
 Eger mahana etsév
 Ollam deli divane

169. Oğlanam adım (asim)
 Bir ızda var hevesim
 Boyuna bağa bağa
 aldı uru efesim

170. Oğlanam adım (Abbas)
 Men ölsem kim tutar yas
 ız aldırsın ız oysun
 Gelinler ılsın namaz

171. Oğlanam adım (Haşım)
 On beşti benim yaşıım
 Akibet men ölürsem
 ızlar bişirsın aşım

172. Oğlanam adım (Beste)
 Zılfleriv deste deste
 Üç gündü görmemişem
 Evde düşüptü ğeste

173. Oğlanam adım (Kıulı)
 Günahti almam dulı
 Babav mene kıız vèrmez
 Men ollam onun kıulı

174. Oğlanam adım (Kende)
 Bir gül taptım tikende
 Men seni onda sévdim
 Damda yorgan bükende

175. Oğlanam adım (Hasan)
 Men istirem gelesen
 Güzel bostana benzer
 Şamasen durra sen

182. Oğlanam adım (Zeynel)
 Gör felek bize neyler
 Kimine yar vèripti
 Kimini yardan eyler

183. Oğlan gezer arĝ üste
 Mermer bilek çarĝ üste
 Biri cüt şamama seçtim
 Yengi döküp tarh üste

184. Oğlan adıv (Horşit)ti
 Gün elive düşüpti
 Gönderiğiv üzükler
 Barmağımdan düşüpti

185. Oğlan adıv (Tevfik)ti
 Gün ellite doğupti
 Gönderdiğiv üzükler
 Barmağıımı boğuptı

186. Oğlan hazar olasan
Cannan bezar olasan
Gir saltav bağla çık
Daha güzel olasan

187. Oğlanam al atım var
Çoh güzel sıfatım var
Hüsnivin sultanıyam
Labive baratım var

188. Oğu yara
Aç kitab oğu yara
Sinemde yer kalmadı
Meger oh oğu yara

189. Oğu yardı
Aç kitab oğu yardı
Sinemde yer kalmadı
Gelen oh oğu yardı

190. Oğu yanar
Kemanı oğu yanar
Sinem ateş kemeri
Oh atsav oğu yanar
Aç kitab oğu yardı

191. Oğlanam adım (Envêr)
Baş kaldır haķķa yalvar
Hudam böyle yazıptı
Menim elimde ne var

192. Oğlanam adım (Taha)
Bir kıız sevdım muntaha
Gel eliv vêr elime
Gideğın beyt Allaha

193. Oğlan yeri işive
‘Aqlıv topla başıva
Men olardan değilem
Yanağ vêrim dişive

194. Oğlan degilem kıızam
Ay degilem yulduzam
Durma soğak başında
Gel içeri yalguzam

195. Oğlanam adım (Ali)
Girmişem türme şali
Seni mene vèrseler
Neynirem dünya mali

196. Oğlansan al atıv var
Ne güzel sıfatıv var
Nerenin sultanısan
Nereye baratıv var

197. Oğu yara
Aç kitab oğu yara
Yaramı nişter yarmaz
Meger yar oğu yara

198. Oğu mene
Aç kitab oğu mene
Sinemi kırdum nişan
Yar vursun oğu mene

199. Oğu baştan
Aç kitab oğu baştan
Yaradanım yar olasa
Geçirrem oğu daştan

200. Oğu mennen
Al dersiv oğu mennen
Oğ vurdu yaraladıv
Çek yarım oğu mennen

201. Oğu kannan
Aç kitab oğu kannan
Yarım kırbanıv ollam
Çıharma oğu kannan

202. Oĥu ne can
 Susuzdı oĥu ne can
 Yarım oĥun atanda
 Can v  rem oĥuna can

203. Oĥ yanım
 Yoĥ mekt  p oĥuyanım
 Yar s  z  n herkes bilmez
 Gel   zi oĥuyanım

204. Oĥu cana
   şledi oĥu cana
 Yarımnan armaĥandı
 Bu gelen oĥu cana

205. Oĥusun
 V  r kitabı oĥusun
   albimdeki oĥları
 Gelsin yarım oĥusun

206. Oĥu yandı
 Yar kitab oĥuyandı
 Oĥ attı men   vursun
 Sinemde oĥu yandı

207. Oĥ i  in
 Keman sızlar oĥ i  in
 Oĥun atan y  d av  ı
 Lab  t d  ner oĥ i  in

208. Oĥuyanım
 Men kitab oĥuyanım
   sters  v g  zden   ttim
 At mene oĥuyanım

209. oĥu sına
 At keman oĥu sına
   aĥ gideĥ dost k  y  ne
 Bize de   oĥu sına

210. Oðu sına
 Kaşlarıv oðu sına
 Gideğin yar yanına
 Dudağın kokusuna

211. Oðu yaz
 Al kalemiv oðu yaz
 Andihça kibrit oğun
 Sinemdesen oğu yaz

212. Oğu ter
 Kipriği ter oğu ter
 Atma kalbim şehrine
 Ğem tünlendi oğ iter
 Kipriğ çalma gözlerim
 Göz öginde oğ iter

213. Oğu yansın
 Aç mushaf oğu yasin
 Ölsem mezarıma gel
 Bir (Yasin) oğuyasın

214. Oğu sen
 Aç kitabıv oğu sen
 Sinemde yer kalmadı
 Ne atısan oğu sen

215. Oğu baştan
 Kitabıv oğu baştan
 Sinemde yer kalmadı
 Tuturam oğu baştan

216. Oğu ata bilesen
 Atıp tuta bilesen
 Burda bir amel eyle
 Orda yata bilesen

217. Oyar indi
 Çigerim oyar indi
 Ḵalbi saf şerti bütün
 Bulunmaz o yar indi

218. Oyağındı

Bu (Fıtil) o yağındı
Yatan aslan olursa
Fırsat he oyağındı

219. Yanmadayım

Yatıp oyanmadayım
Tıfıl iken oılanmış
Hele o yanmadayım

220. Yaram

Göz göz olup o yaram
Bir göz bir göze hayın
Barmağ sallam o yara

221. Yar benim muradım

Vérmedim kes dadım
Oyana bilmem
Delli koyup dost adım

222. Men 'şıkam gezerem

Yatıp oyana bilmem
Bin derdin dermanıyam
Yarsız dayana bilmem

223. Oyağı vurur

(Fıtil) oyağı vurur
Yatana fırsat olarsa
kağar oyağı vurur

224. Yağı neyler

Yatıp oyağı neyler
İçerden yaralıyam
Yazım oyağı neyler

225. Oyağı

Sen kaldırma oyağı
Tabip kabrin nefsimdi
Ne seversin oyağı

226. Oy ağam
 Oda düştüm oy ağam
 Alen gamsız yatıptı
 Men gamliyem oyağam

227. Oyandım
 Yatmış idim oyandım
 Men seni çoğ sevérem
 Sensiz nice dayanım

228. Oyan yeri
 Kağ silkin oyan yeri
 Yüz yıl su çeksév yetmez
 Bir gün ğem oyan yeri

229. Oyada bilmem
 Yatıp oyada bilmem
 Yarım seher yuğsunda
 Dalıp oyada bilmem

230. Yanan ağlar
 Yatıp oyanan ağlar
 İlkı baş bir yastığta
 Evvel oyanan ağlar

231. Oyanmaz
 Oyadıram oyanmaz
 Her kimiz bir ataşta
 Men yanıram o yalmaz

232. Oyan gel
 Oyan bülbul oyan gül
 Men burda kan ağlıram
 Sen yastığa dayan gül

233. Oyan gözelim oyan
 Yastığıv geldı dayan
 Yastuğ beliv incidi
 Dayan sineme dayan

234. Yanında

Mum yanar o yanında
Esmeri öp yuhuda
İnkar et oyananda

235. Evlerinde yonca var

Yonca var eglence var
Deme gözden düşüpsen
Muhebbet ölünce var

236. Evlerinde kuyu var

Ab hayat suyu var
Kızdan oğlan sevişip
Her diller huyu var

237. Evleri küçkinedi

Köpekleri fenadı
İstedim vermediler
Ocağda bir denedi

238. Evleri yol üstüdi

Kemer bel üstüdi
Her gün gel burda savuş
Koy desinler dostıdı

239. Yana

Derdim desem o yana
Korhıram bir ah çekim
Yar yatmışken oyana

240. Oyanı

Güzel tikip oyanı
Ölmeden bir görseydim
Çigerimi oyanı

241. oyanan

Hasret çeker o yanan
Bülbülden güle benzer
Bu yannan o yanan

241. Evlerinde süseni
Barıştırın küseni
Göz açtım seni gördüm
Men istemem kimseni

242. Evleri su bıyunda
Narınç limi koyunda
Herkimizin günahı
Kassın rakıp boynunda

243. Evleri göçtü bayata
Yar gele burda yata
Menimkiyden senivki
Koy kassın kıyamata

244. Evleri köçtü çöle
Kaş kere göz piyale
Men onıçin yanıram
Yar düştü elden ele

245. Evleri kaladédi
Ne arşı aladadı
Seni seveni balı
He başım beladadı

246. Evleri söküliydi
Gül reyhan ekiliydi
Babası yohtu burda
Amisi vekiliydi

247. Evleri hasar neynim
Meni gem basar neynim
Özi bir tülki güzel
Ayağı ahsar neynim

248. Ev süpürü tuz eder
Kaş altından göz eder
Fakir oğlan neylesin
Her ne eder kız eder

249. Oluşam nakşebendi
 Kırıldı belim bendi
 Ot yanar tutun çıkmaz
 Yandı üregim yandı

250. Ay ne dendi
 Camaliv ayna dendi
 Öziv aydan olupsan
 Bilmirem ay nedendi

251. Ay evine
 Gün gider ay evine
 Gëttim ayı görmeğe
 Düştüm vay ay evine

252. Ay yıldızlı bu asman
 Gül den gülleri yağvan
 Men sene çoğ inandım
 Bir defa sen de inan

253. Ay camaliv
 Bedr olup ay camaliv
 Niğabiv yel kaldırsın
 Görünsün ay camaliv
 Bir defa sen de inan

254. Öldüm kan ağlamağtan
 Can ciğer dağlamağtan
 Tabipte melhem bitti
 Yarama bağlamağtan

255. Ah etmeden
 Ah yoğ ah etmeden
 Derdi menı öldürü
 Utan günah etmeden

256. Ahımnan
 Deryah kurur ahımnan
 Yandır bir gün seni
 Hiç korhmısan ahımnan

257. Ay ardıncadı
Yıldız ay ardınca
Menim bu ac gözlerim
Her dem yar ardıncadı

258. Ay sesin aldı
Hurker ay ssesin aldı
Menim ker olmuş kulağım
Döndü vay sesin aldı

259. Ay havar
Zilfi gerdanı kavar
İki gevil bir olsa
Bir aylığ yolda ne var

260. Aylar mene
İl oldu aylar mene
Men labıv susuzuyam
Neylesin çaylar mene

261. Ay battı baş kereldi
Didemde yaş kereldi
Derdimi diye diye
Daş yandı dağ kereldi

262. Ay battı burcu kaldı
Gözüm ardınca kaldı
Genc ömrüm polat gevlım
İnceldi kılce kaldı

263. Aya bağ nice gider
Egleni gece gider
Cüt memev arasınnan
Bir yol var hace gider

264. Aya bağ yıldıza bağ
Ay altından kıza bağ
Kız Allahı seversêv
Peçev kaldır bize bağ

265. Aydın olmaz
Mecnun can satar indi
Gözüm yarı görmese
Gözlerim aydın olmaz

266. Ay çıhtı batır indi
Dost oğun atar indi
Leyla düken kırıptı
Ay çıhtı aydın olmaz

267. Ay çıhtı dalda durdu
Görene hayalda durdu
Al yanağı üstüne
Zilifleriv darda durdu

268. Ay çıhtı pişman pişman
Gün çıkar ona duşman
Başım allam giderem
Ne dost duysun ne duşman
Ay çıhtı aydın olmaz

269. Ay camala
Vurulup ay camala
Yıhanın aqlın alı
Çıhlmaz ay camala

270. Ay gider yatan yere
Gün gider batan yere
Sineme kırram nişan
Yar oğun atan yere

271. Ay deme
Yıldız deme ay deme
Husni sani yandırıp
Gül yüzüne ay deme

272. Ay duman açmağ ister
Al yanağ yaşmağ ister
Menim divane gevlm
Yara kavuşmağ ister

273. Ay çıhtı sini sini
Men sévdim birisini
Callat boynumu vursa
Demerem doğrusunu

274. Ay çıhtı bersi kimin
Şükür arısı kimin
Arada rakıp çohtu
Köpek sürüsü kimin

275. Ay çıhtı dağa düştü
Hız mav dudağa düştü
Üziv dönder bir öpüm
Yolum iraga düştü

276. Ay çıhtı dağlar üste
Yayıldı Bağlar üste
Bağırda gül kalmadı
Bağlıyam dağlar üste

277. Ay çıhtı büküm büküm
Gönder urpav men tikim
Naḥsı yokdan gelisen
Gözüm o yola tikim

278. Ay çıhtı bedir bedir
Canım o dosta nezir
Seleşirem seleşmez
Bunun sebebi nedir

279. Ay çıhar uzağ düşer
Mum yanar çırağ düşer
Yar gözünnen düşenler
Gevilden irag düşer

280. Ay çıhtı daha batmaz
Zilfi zincir lim yatmaz
Nenesi pasvan olup
Kızı 'aşkından yatmaz

281. Ay çıhtı üstümüze
Gel gideğ dostumuza
Dili dost kalbi hayın
El çalar postumuza

282. Ay çıhtı minareden
Ne geçipti aradan
Meni sana yetirsin
Arşı, ferşi yaradan

283. Ay çıhtı nardivansız
Kerırım gelmekşizin
İlan koynuna girip
Nice yatısan mensiz

284. Ay çıhtı mualadı
‘aşka düşmeğ beladı
Sèveni sèvene vèr
Vèrmezsev vel veledi

285. Ay çıhtı bedir oldu
Yar bizden gider oldu
Bahar bulutı kimin
Aklım der be der oldu

286. Ay çıhtı yuvasınnan
Bulutlar arasından
Kız memev görüniri
Düğmevin arasınnan

287. Ay çıhtı bedir Allah
Can dostu nezir Allah
Ya canım canana yetir
Ya cana sabır Allah

288. Ay çıhtı ne aladı
Muhubbet bir beladı
Sèvèrsèv esmeri sèv
Bayaz başa beladı

289. Ay çıhtı gediginden
Tanıram giydiginden
Men o yar kölesiyem
Hiç dönmez dediginden

290. Ay çıhtı tersesine
O yandım yar sesine
Yarım ceylan oluptı
Düşmişen ensesine

291. Ay çıhtı ne aladı
Sêvda başa beladı
Sêvişmeğ ayrı düşmeğ
Hudam büyüğ beladı

292. Ay çıgtı nar divana
Meni ettiiv divana
Hiç yazıgıv gelmiri
Menim kimin civana

293. Ay çıhtı Gürcistandan
Gün çıhtı hindistandan
Bir cüt şamama seçtim
Doğsan doqkuz bostandan

294. Ay çıhtı sesin aldım
Hiç bilmez nesin aldım
Kıpıvuzsan geçendem
Yarımın sesin aldım

295. Yar çıhtı semarından
Kocaydım kemerinden
Dişimle kal alaydım
Yanağıv damarından

296. Ay çıhtı dalda durdı
Gör ne hayalda durdı
Zilfivin altun teli
Üzive dalda durdı

297. İ mirem bade seni
V rmerem yada seni
Na merdin ne haddi var
Zerrece dada seni

298. İ tim bulandım neynim
Dağı dolandım neynim
Bir bed asıl yar i in
 z m talandım neynim

299. İ in olı
İ miyen i in olı
 amır bade başına
Her gelen i in olı

300. İ im s yle
A  kitab d z n s yle
İsters v salamatı
Her Şeyi d Ő n s yle

301. Ayrılığ belim b  en
 regim doldu tiken
S vgilim elden g tti
Men geripliğtey en

302. Ay  ı tı l le l le
Yar geldi g le g le
Elinde  z mendilim
Terini sile sile

303. İ imde bade  aldı
Hayif yar yada  aldı
Esmedi seher yeli
Gemim deryada  aldı

304. İ imde bade  aldı
Heyif yar yada  aldı
Esmedi seher yeli
Gemim deryada  aldı

305. İçmişig mest olmuşig
 Bade perest olmuşig
 Eskiden düşman idiğ
 Yengiden dost olmuşig

306. İçmişig mestimiz var
 Güle perstimiz var
 Allah sene yar vèrip
 Bizim de dostumuz var

307. İçeydiğ mest olaydığ
 Bade perest olaydığ
 Düşmanların rağmine
 Mennen sen dost olaydığ

308. Ayrı düştüm Ahmetten
 Göz kesmerem rahmetten
 Hudam al amanatıv
 Halas eyle zahmetten

309. Ayrıldım özlerinden
 O şirin sözlerinden
 Bilseydim ayrılığ var
 Öperdim gözlerinden

310. İşte gör
 Teftişte gör işte gör
 Düşenin dostu olmaz
 İnanmasav düşte gör

311. Ayrıldım gülüm senden
 Saçı sümbülünden
 Araya rakıp düşdti
 Kesildi yolum senden

312. Artılmışam eşimden
 Eşimden yoldaşımdan
 Olmuşam kanlı dağlar
 Duman getmez başımdan

313. İşim ğerip
İşim yoldaşım ğerip
Korhum var dūřum ölüm
Kassın yoldaşım ğerip

314. Ayağında gök nişten
Geldi ğeçti havişten
Gel oğlan merç edeĝin
Sen yanaĝtan men dişten

315. Ayağında yemeni
Pencede bekle meni
Urbavu kefin eyle
Terivden yehe meni

316. İktiviz bir bedensiz
Sallanıp yol gidesiz
Dönin üzivi görüm
Siz naıhsı obadansız

317. İkimiz bir bedenig
Sallanıp yol gidenig
Bizlere yan baıanın
Kanın şerbet edenig

318. İndi geldı aĝ daştan
Gözlerim doldu yaştan
Dediĝiv anlamadım
Konusaĝ bir de baştan

319. Yarın ince derdi
Yatmaz kılnca derdi
Bu sine ne sinedi
Çekiri bunca derdi

320. El bili yalan bili
Aıtarıp tapan bili
Azzap kızın kıynunda
Bir gece yatan bili

321. İşte sen
Teftişte sen işte sen
Odi men koydum gëttim
İşte Kerkük işte sen

322. Erdem havar havar
Havara gelsêv ne var
Geldi kurban bayramı
Kurbanıv olsam ne var

323. İndi geldim Fıramten
Derdim var hep yüreğten
Dağ daşa ataş düşer
Bir ah çeksem üreğten

324. İndi geldim Lasin'den
Çıhtım gem yuvasından
Gül bülbülü çıharttı
On bir ayın yasından

325. İndi geldim melhedan
Bir u içtim cülheden
Bir öptüm bir dişledim
Arap kıızı Salha'dan

326. İnci sen
Sedef menem inci sen
Korhmam zalim rakıpten
Korhıram sen incinesen

327. İnci menem
Sedef sen inci menem
Baş koyum diziv üste
Can vërsem incinmem

328. İnci sen
Cevher sen inci sen
Gel girme güllü hıara
Tikenden inci sen

329. İncidir
 Öter bülbül incidir
 'aşk sêvda adamı
 Günden güne incidir

330. Apar Allahım apar
 K artallar k u lar  apar
 Zengin var koyun kimin
 Fakirin k  sk n  apar

331. Apar bahım
 İgitsen apar meni
  anımnan ba  suvarram
 Gel  upart apar meni

332. Apar nazdarım apar
 Kim elivden g l  apar
 Men o yar  urbanıyam
  aş g zden gevil yapar

333. Ata  atar
  av  a ma  ata  atar
 O yar kiprik  alanda
 G z nnen ata  atar

334. Ata  perest
 Dinsizdi ata  perest
 Husnive ba a ba a
 Olmi am ata  perest

335. Ata lar
 Daim yanar ata lar
 O yar g z n s zende
  regimi ata lar

336. Attı meni
 At  sten attı meni
 Yarım rakibe uydu
 Hi  yere attı meni

337. İndi septım havişe
Sarhoşam yere döşe
Yastığıvdan gül қоһar
Döşe gerdan benefşe

338. İncşyem zamişam
Ziyatta düzelmişem
İster al ister alma
Allıva yazılmışam

339. Ataştan
Hudam kırtar ataştan
Fakirliğ bir kömegti
Yohsul üstüne ataştan

340. Ataşı sen
Güzel sen ataşı sen
Қanıv böyle sıcağı
Yandırdıv ataşı sen

341. Ataşınnan
Kömürem ataşınnan
Göz coşar ciger қaynar
‘aşkının ataşınnan

342. Ataş özden
Sönmedi ataş özden
Men de pervane kimin
Қoy yanım ataş özden

343. Atmaca taki
Tapmam atmaca taki
O yar meni görende
Қаçar atmaca taki

344. Atma, den
Azğun қушқın atma, den
Vur duşmanı mızraktan
Sana қılınç atmadan

345. Atsın koy gözüm atsın
Beklirem güneş batsın
Men gëdîm yar yanına
Köpekten rakip yansın

346. Atınan
Kırsağınnan atınnan
Bu dağı yayan çıhağ
Eneğin şaytan atınnan

347. Yarı acaldım
Gördüm acaldım
Seyrancın çöle çıhağ
Gözellerden bac aldım

348. Acıdan
Sensen menî acıdan
Men sévdim men begendim
Senî bu üç bacıdan

349. Açaydım yarın bağın
Ahtaraydım kol bağın
Tapsam muştuluğ allam
Vërse alama yanağın

350. At meydanda
Görünü at meydanda
İgitsen karşıma geç
Gel oğu at meydanda

351. Aç kulağv bir dinle
Vahtıv geçirt düğünle
Bin bir dilden konuşu
Bağda bülbül bir gülle

352. Aç göziv dünyaya bah
Yar geldi ayağa kağ
Gözü almasın seni
Görmedim diyesen ağ

353. Açma meni
Dertliyem açma meni
Çohtan gözüm yoldadı
Naz etme aç memeni

354. Açın yaramın bağın
Bir görek sinem dağın
Men yara kıurban gëttim
İstisiz sözün sağın

355. Parçaydan
Su gelî ahar çaydan
Men yarçın kan ağııram
Taşğıındı ahar çaydan

356. Ahtı kan
Yar üzünnen ahtı kan
Rakip yara yan bahtı
Su yerine ahtı kan

357. Ah dëdim yar bağında
Gül bağı çardağında
Sırma zülfünnen bir tel
Gördüm o gül bağında

358. Ah dëdim yaram çoştı
Felegin eli boşıtu
Sineme bayar diyin
Gem septi cütün koştu

359. Adam kıapsın
Örtmesin adam kıapsın
Gürcistan güzeliydi
Tanısın adam kıapsın

360. Adamı sen
Aldatma adamı sen
Saç sakalıv ağıarıp
Sen Allah adamısan

361. Adsız hanım
 Hiç olmaz adsız hanım
 Beş barmağıv say bahım
 Nahsıydı adsız hanım

362. Adsız hanım
 Her sözü adsız hanım
 Sizden ayağ keseni
 O günnen şadsız hanım

363. Aḡ, serdi
 Ayaḡlarım aḡ, serdi
 Dèdim güzel elim tut
 El uzattı aḡsırdı

364. Aḡşam oldı kereldı
 Bu gül benzim saraldı
 O yar burdan gideni
 Dünya mene daraldı

365. Aḡşam oldu yar gelmez
 Kime soranın bilmez
 O yarın hasretinnen
 Gözlerim yuḡu görmez

366. Adam yanır
 Ḥesteler badam tanır
 Sarraf paradan bili
 Adamı adam tanır

367. Adıv kimin ad olmaz
 Ğemli gevil şad olmaz
 Kınamavun ahbablar
 Sèvdaydan inat olmaz

368. Adı çıḡıp
 Kırada adı çıḡıp
 Damağsız insan varken
 Hayvanın adı çıḡıp

369. Adım atam

Men dëdim adım atam

Felek belimi kırdı

koymadı adım atam

370. Adımnan

Ne issisen adımnan

Bu uzun yol kesilmez

Attığımız adımnan

371. Adı ne

Bu ağanın adı ne

Çohlar iğfal oluptu

Pek ağanın adına

372. Adı var

Men de billem adı var

Her ağaya aldanma

Çup çuru bir adı var

373. Ara sıra

Gel çohla ara sıra

Saki Öziv çışşırtma

Vër çadeh arasıra

374. Ara görmez

Gecedi ara görmez

Rakipten ümidiv kes

Senivçin ara görmez

375. Ara yerde

Yar izin ara yerde

Mecliste sÖzivi bil

Oturma ara yerde

376. Ara yeri

Duşmaniv ara yeri

Rakip gÖziv kör olsun

Bozupsan ara yeri

377. Arpa ektim gök iken
Dibinde sarı diken
Gel yatağ sarmaşağın
Sen kız men oğlan iken

378. Arpa yer yerde varda
Bizim ağa hıvarda
Sana cadı ettiiler
Diyisen mene dur orda

379. Aramızdan
Söz çılmaz aramızdan
Yalancı rakııbı
Çıhardağ aramızdan

380. Arama meni
Geldim arama meni
Dişlerivden dişleme
Öp, koğla, ara, meni

381. Arayerde
Altunı ara yerde
Yarım seyrana çılmaz
Rakip var ara yerde

382. Ara yerde
Kalmışam ara yerde
Güzel yulduzum ahtı
Gel Öziv ara yerde

383. Arhasında
Yük taşır arhasında
Namert olan söz diyer
Herkesin arhasında

384. Arzular gider
Kınber Arzular gider
Besmele yâd ordaki
Vatan arzular gider

385. Arı teki
Gezerem arı teki
Gül üzlü güzel görsem
Konaram arı teki

386. Arı sen
Bal verici arı sen
Zenginnen işiv yohtu
Fekirleri arısan

387. Arı nedi
Belası balı nedi
Dünyanın gemin yeme
Bugün ne yarın nedi

388. Az az esesen gevil
Hayal kesesen gevil
Yâd he yâdlığın eder
Neden küsesen gevil

389. Azar ezere
Çekirem azar ezere
Gideğin yar yanına
Can vereg azar azar

390. Azardan
Yuhum gelmez azardan
Kere bahtım yohtladım
Elimdeki bu zardan

391. Az yeme
Yardan yerken az yeme
Sen olma süt kızusu
Ağız vurur az, yeme

392. Asta gör
İşiv üste asta gör
Katlime farman çıhart
Bu yetim ipe asta gör

393. Eski köyde yabani
 Çölde gezer ceyranı
 Orda bir güzel gördüm
 Men olaydım kurbanı

394. Aslan ağzı
 Gül açar aslan ağzı
 Her kim asıl olursa
 Yan getmez asıl ağzı

395. Asıl Bağdat büyüti
 Derdi arhamda yükü
 Orda bir güzel gördüm
 Burda belimi büktü

396. Azarınnen
 Canımın azarınnan
 Dünyadan her görmedim
 Çekildim bazarınnan

397. Azad eyle
 Sal kuşu azad eyle
 Menim ahır çağımda
 Boynumu azad eyle

398. Az derdim
 Bağçada gül az derdim
 Dünyanın fenalığı
 Çoğ edipti az derdim

399. Ezdi bizi
 Bu felek ezdi bizi
 koydu zindan üstüne
 Açuğdan ezdi bizi

400. Aşuğa döndü
 Melek aşuğa döndü
 Herçi parça elinde
 kırık kaşuğa döndü

401. Asar Özın

Adam var asar Özın
Bağdat'a gerip girse
Cep kesen asar Özın

402. Asar seni

Suç etme asar seni
Bağdat'ın güzelleri
Kaş gözden asar seni

403. Asma meni

Ğeribem asma meni
Köskiv bendini kıran
İgid ol as memeni

404. Ağacta bara bahmaz

Heyveye naza bahmaz
Gözlerim seni gözler
Başka bir yara bahmaz

405. Ağ olı

Konca gül var ağ olı
Namusun seven adam
Elbet üzi ağ olı

406. Ağa baba

Böyüktü ağa baba
Böyle bir vahta düştüğ
Kalmadı ağa baba

407. Ağa baştan

Konuştı ağa baştan
El ayağ iş görmese
Ne eder ağa baştan

408. Ağa bugün hazinem

Gemnen dolup hëzinem
Men böyle oğlanmadım
Bir dem kağıp gezinem

409. Ağa var
Her yerde yüz ağa var
Düşende elim tutar
Mende bir tek ağa var

410. Ağa vardan
Ne yaptı ağa vardan
Ölende ne aparı
Rahmetli ağavardan

411. Ağavarı
Konuşı ağa varı
Miskinler sefil düşse
Neyliri ağa varı

412. Ağar miskin
Can ciger dağlar miskin
Kimsesiz ılan ağlırı
Yarasın bağlar miskin

413. Ağu gülünde sm var
Gevlim gevlimde gem var
Dostum eyi bilisen
Menim dünyamda nem var

414. Ağa deme
Den septiv ağa deme
Aklıv başıva çevir
Herkese ağa, deme

415. Ağaarı
Kere kazan ağarı
Rahmetli evlat koydu
Getsin onnan ağarı

416. Ağa gözü
Toh olmaz ağa gözü
Ölennen üç gün sora
Gör han yer ağa gözü

417. Ağayır

Miskin işler ağa yer
Torbağa kan ahıtma
Bir gün seni ağayır

418. Ağaya var

Hoş yer yer ağayavaar
Bir iş başıva düşse
Durma get ağaya var

419. Ağa yeri

Beyardı ağayeri
Enseden sada geldi
O yardı ağayeri

420. Ağlama ne çar ağlama

Gündür geçer ağlama
Kapını bağlayan hudam
Labud açar ağlama

421. Ağırdı

Adam var çoğ ağırdı
Rızık birdi ki olmaz
Daş yerinde ağırdı

422. Ağız barın

Diliv tut ağız barın
Yeme namert ekmeğin
Yüz il ört ağız barın

423. Ağu güli samlıdı

Daim gevlım ğemlidi
Bayramda yetim kimin
İkKi gözüm nemlidi

424. Ağır ağır

Kağ gideğ ağır ağır
Alandav nuşsan alma
Sat malıv ağır ağır

425. Ağız dadı

Bozulıp ağız dadı

Zamanın bozuşluğu

Her yerde ağız dadı

426. Ağzın açar

Hiç yohken ağzına çar

Görmeden dinlmeden

Annamaz ağzın açar

427. Ağzın açma

Yaramın ağzın açma

Özini bilmez kimsenin

Her yerde ağzın açma

428. Al ataşı

Çömneğiv al ataşı

Gözel Allah 'aşkına

Geclimnen al ataşı

429. Al atınnan

Sen enme al atınnan

Sür düşmanıv üstüne

Çap Özün al atınnan

430. Al atını

Gir çorşan alatını

Düşman bize yahlaştı

Oynadır al atını

431. Al aydan

Derdim eşit al aydan

Seniv emseliv yohtu

Gözel gele alaydan

432. Al bağlardan miskini

Çupardanda diskini

Allah çalas edeydi

Ağalardan miskini

433. Al bağla
 Kıranı at el bağla
 Sen benim aklımdı
 Bu sırmalı albağla

434. Al tutar
 Kaytan dudağ al tutar
 Bir talisiz uşağın
 Nenesini al tutar

435. Al ensesin
 Düşmanın al ensesiz
 Aslan ol meydana gir
 Kes ögin al ensesin

436. Al alma Dörd olaydı
 Rakibe dert olaydı
 Bu almanın sahibi
 Keşke bir merd olaydı

437. Al ele
 Külçe onun al ele
 Bayram geldi başımçın
 Kıрма börküm al ele

438. Al Özini
 Varıv vèr al Özini
 Sen birisini sèversèv
 At üstün al Özini

439. Al hencerin dabanın
 Sèv güzeller çobanın
 İnce bel şüşe gerdan
 Hürük dökün dabanın

440. Al gediri
 Yanağı al gediri
 Yardan son görüşmehti
 Hıssavı al gediri

441. Al giresen
 Ne uyar al giresen
 Ala göz çatma kaştan
 Yakışsı al giresen

442. Al masa
 Al isķembil al masa
 Mert canın telef eder
 Adaħlısın almasa

443. Al yeşile
 Hoğ uyar al yeşile
 İzrail ruh alanda
 Hiç baħmaz al yeşile

444. Al nenevi
 Gel ağar al nenevi
 Gözleri kör olaydı
 Görmedi al nenevi

445. Al yanahta daķķa var
 Barmağında halķe var
 Rakip görsin çatlasın
 Aramızda şaķa var

446. Al yanağın
 Ter döķer al yanağın
 ‘aşkıvdan ataş oldum
 Gel alın al yanağın

447. Aldatma meni
 Bağdan aldatma meni
 Bir alma vër ki nardan
 Gözden aldatma meni

448. Aldat Özın
 Şirindi aldad Özın
 Düşmana fırsat vërme
 Tuzağ ķur aldat Özın

449. Aldadana
İnanma aldadana
Yanağı al almadan
‘aşk olsun aldadana

450. Al dadı
Sen yemedenden aldadı
Oki seni aldadı
Alçağa yoldaş olma

451. Ala canın
Öz gÖzü alacanın
Rakip kötür oluptı
Kim geli alacanın

452. Altun alaz
Al girin altun almaz
Asıl zade ahtaran
Kız alı altun almaz

453. Altun köprü
Kerkükti altın köprü
Yohsuli polat kimin
Zengini altun köpti

454. Altun buzduraydım
Gerdane düzdüreydim
Seni avcı tutmasın
Koynumda gezdireydim

455. Al dudağı
Öp, hoşla, al dudağı
Menim kanımnan içip
Olıptı al dudağı

456. Al divana
Elim çek el divana
Yar bağınnan al kadah
Gel canım al divana

457. Al anıma
Yeşil ipek al anıma
Kimizın bir cecim yap
G llerine al anıma

458. Al adah
İ g z mnen al adah
Menimın deste baqla
Nazıv itabıv neden

459. Al g zden
an geliri al g zden
oyma izrail assın
Gel sen ruhum al g zden

460. Aldı sada
ulaqlım aldı sada
D diler yarıv gelip
erşefi aldı sada

461. Aldı meni
G zleriv aldı meni
Z lfiv şahmaran kimin
igerden aldı meni

462. Aldı yara
Sinemnen aldı yara
MeleKler aptı açtı
Ruhumu aldı yara

463. Alı sen
oql s vesen alı sen
D nyanı arql eylediv
Hi satmadıv alı sen

464. Al g zden
Demeden alı g zden
Bura bir g zel gelip
Bin canı eli g zden

465. Ahu gözden
Güzeldi ahu gözden
Celat kimin can alı
Kanlı yar ahu gözden

466. Ay ışıqlar
Gün batar ay ışıqlar
Menim de aqlım çaladı
Bir tahım ayı şehlər

467. Alı balı
SÖzıvden alı balı
Şebden şeker bırdagı
labudun alı balı

468. Alıcıdan
Bac alı alıcıdan
Gözleriv kuş endiri
Yamandı alıcıdan

469. Alıcı sen
Satma alıcısən
Batırdıv şahin adın
Ne yaman alıcısən

470. Alı sen
Men kuranı alı san
İzrail canım almaz
Sen ruhumu alısan

471. Ay batsın
Gece dönsin ay batsın
Rakip bize çatanda
Ört peçev ay batsın

472. Ay başında suğahtı
O yar bağdan bahtı
Meni yerimde koydu
Geleki meni ahtı

473. Ay batanda
 Gideğin ay batanda
 Zalım düşman gelmesin
 Göreydiğ ay batanda

474. Ay çıhar
 Gün dolanı ay çıhar
 Yarın çatma kaşına
 Bağanda buz ay çıhar

475. Ay çıhtı dostlar kaşın
 Boylanın birden başın
 Biz yarın üzün göreğ
 Koy olsun bayram haşın

476. Ay çıhtı koyun kaçsın
 Öz yarım oğun atsın
 Ne leyla heste düşsün
 Ne mecnün canın satsın

477. Ay çılmaz
 Ah ederem ay çılmaz
 O yar niķabın atsa
 Güneş batar ay çılmaz

478. Aydan evvel
 Dön bura aydan evvel
 Haş yarına ne diyip
 Dünyada aydan evvel

479. Ay nene
 Güzel çıhtı ay nene
 Haşın bir derdi varsa
 Neçi diyer ay nene

480. Ay yarımdı
 Gün çıhtı ay yarımdı
 Men haraş yarım çörpe
 Görüyken ay yarımdı

481. Ay yarırna
Benziri ay yarırna
Fekeke egri baħarķen
Göz degdi ay yarırna

482. Ay yaradan
Can vërrem ay yaradan
Gün battı kaş ķereldı
Çıħmadı ay yaradan

483. Ayağ vurar
At soran ayağ vurar
Fekirlerin işine
Zenginler ayağ vurar

484. Ay demem
Bin il yansam ay demem
Yulduzlarda ay olsa
Yar varķen ay demem

485. Ay mene
Yüz il gelı ay mene
Kesim kimsem itirdim
Kim var desin ay mene

486. Ay neden
Güneş neden ay neden
Gün çeħreve vurarķen
Parlağ gördüm aynadan

487. Aynamaz baş ağırdı
Can sıħar baş ağırdı
Dagirmen işin görer
Çak çaķa baş ağırdı

488. Ay yaramaz
Kaħ gideğ ay yaramaz
Güneş üzivi görse
GÖzinde ay yaramaz

489. Ayazda olı doyağ
 Diz titrer gitmez ayağ
 Zalım felek kıymırı
 Yarın husnunun doyağ

490. Ayazlar
 Bulut gider ayazlar
 Nıkabıv atsav üzden
 Yüregimnen ay azlar

491. Ayağ tutar
 Davkıurma ayağ tutar
 Rakip var köpek teki
 Her yerde ayağ tutar

492. Ayağına
 Getme yâd ayağına
 Bayğıuşun rızkı gider
 Her zaman ayağına

493. Ayapıma
 Kın endi ayağıma
 Yarımın heber verin
 Yanmasın ayağıma

494. Ayağ yeri
 Gel kıaldır ayağ yeri
 Bağı gir bir gül kıupart
 Kıalmasın ayağ yeri

495. Ayağı sen
 Basma sen ayağı sen
 Sarıpsan gözelleri
 Diyesen ay ağı sen

496. Ayağı var
 Eli var ayağı var
 Oğlan bu gün davdırı
 Gecedin ayağı var

497. Ayağıvı

Doğru at ayağıvı

Yorgannan fazla çılsa

Keserler ayağıvı

498. Ayağa

Düşman bahar ayağa

Sen meclise giderken

Herkes kaçar ayağa

499. Ayağçalar

Zilfi ayağçalar

Bed asıl akrep kimin

İşiv ayağa çalar

500. Ayrıldım Yüsufüm'den

Karımnan kesibimnen

Elimi neye vursam

O gider nasibimden

501. Ayrılmaz

Can cigerden ayrılmaz

İnanma yâd sözüne

At tırnahtan ayrılmaz

502. Ayağına

Bahmırı ay ağına

Altun burnın kaldırdı

Daş degdi ayağına

503. Ay ağına

Olaşmam ayağına

Qorhum var yaştan yanım

qurunun ayağına

504. Ayağını

Zilf öper ay ağını

Dost köyünnen keseydiğ

Rakibin ayağını

505. Ayagında
 Hına var ayagında
 Yarın halı benziri
 Yuldıza ay ağına

506. Ayagın kes
 Elin tut ayagın kes
 Herkim sifle çıharsa
 Usuldan ayagın kes

507. Ayırsın
 Peki pisten ayırsın
 Altun taç ona uyar
 Kılı yağdan ayırsın

508. Ayrıldım Muhammetten
 İçerim dolu dertten
 Men sennen vaz geçmerem
 Emr çıktı devletten

509. Anlamadım fendini
 Kırıp belim bendini
 Men ona çoğ yarvaldım
 Açmaz köskün bendini

510. Avcılığtan
 Hoşlannam avcılığtan
 Ne avcı bağdan bili
 Ne bağvan avcılığtan

511. Ayrılannan
 Dost olma ayrılannan
 Eger sütü pek ise
 Men ölüm ayrıl annan

512. En ağaçtan
 At Özi en ağaçtan
 Yâd bağa ayağ bastı
 Kır belin en ağaçtan

513. Ayı sen
 Hiç görmediv ayı sen
 Gün üzlü yara karşı
 Dêdiv kurban aya sen

514. Ayıgam
 Deme serhoş ayıgam
 Mene hiç vèrmebilmez
 Seniv kimin ayı gem

515. Ayı kimin
 Ay kimin ayı kimin
 Arsız bir çöle girende
 Sallanı ayı kimin

516. Aynaya bahım
 Aya aynaya bahım
 Sen yanıma gelmesêv
 Men bu ay neye bahım

517. Ahtarmadan
 Tapaydım ahtarmadan
 Oturaydığ odamda
 Bahsaydığ ah, tarmadan

518. Ahtarma meni
 Geldim ahtarma meni
 Vêrdiğim torınc itse
 Güzel ahtar memeni

519. Ahtariram Özini
 Bir eşidim Özini
 Evvel fikrin anlıyım
 Sonra öpüm gÖzini

520. katmeni
 Boyattı okatmanı
 Düşman sÖzine uydu
 Sen êttiv avuqat meni

521. Ayna meni

Gel ayın ayna meni
Baş bağı sen özümde
Göriseñ ayna meni

522. Ebe nenem

Öleydim ebe nenem
Meni kocaya vèrdi
Kör olsun ebe, nenem

523. Ahmedivem ağı men

‘Âleme yıǵnağam men
Dörd tarafı yıhılmış
Bir vèrane bağam men

524. Ahmak odu söz tutmaz

Serhoş kumarda utmaz
Men onın kölesiyem
Namerdin sözün tutmaz

525. Ağa ağa

Gül kuru ağa ağa
Canımda hiç kalmadı
Gözden kan ağa ağa

526. ihtiyarsız

Ne diyim ihtiyarsız
O yar meni yandırdı
Kül oldum ihtiyarsız

527. İhtiyarım

Baş tacı ihtiyarım
Yarın sona yerışı
Alıptı ihtiyarım

528. Edepsizden

Öğrendim edep sizden
Köpek besle eyidi
Bir süfle edepsizden

529. Ahtarag
 Gulden tarag ahtarag
 Yarin sirma zulfinnen
 Bir tel kirip ah tarag

530. Arahciniv cin cini
 Opim agziv icini
 Uc gundi gormemisem
 Mahallem gugercini

531. Erbil Musul yolunda
 Kan aqliram colunde
 Derdimi kim aydirsın
 Yara Bagdat kolunda

532. Erbil'e paşa bahar
 Altuna daşa bahar
 Düşman görse göz kırpar
 Dost görse başa bahar

533. Ezelden
 Olan olup ezelden
 Düşmana meydan verme
 Yoh at onı ez elden

534. Eski hamam
 Eski tas eski hamam
 Gezen kuşa den verme
 Get besle eski hamam

535. Eski sini
 Yengi kap eski sini
 Babavın yolunu tut
 Sêv dostun eskisini

536. Esmerim buğda rengi
 Menem göziyin dengi
 Men sene yar olmaram
 Olursam halıv rengi

537. Esmerim gül rengidi
Güzeller ne hengidi
Ala göz kıydan dudağ
Herkes onun dengidi

538. Edep size
Yakışi edep size
Onnan akılsız yohtu
Üz vèri edepsize

539. Ezme meni
Bes bunca ez memeni
Yaşam sal zülim burah
Çık sözden ezmemeni

540. Üstad sözün
Gel anlat üstad sözün
Gün gelı yeri düşer
Men diyim üstad sözün

541. İstanbul'da gez başı
Yarın çatmadı kaşı
Rakip ara bozana
Yardı oyunlar başı

542. İstanbul'da yaz gözler
Kışa çayır nergize
Cayran göz Şahin bahış
Gezer gül yüzlü kızlar

543. Esmerim vefalıdı
Bahışi safalıdı
Beyaz çiçek kabağ kimin
Neşesiz kafalıdı

544. İfka oluptı derim
Dèdim yandı cigerim
Koy gevlım yel aparsın
Yar almasın heberim

545. Eger yolın
 Ilandı eger yolın
 Onın başın kim ezer
 Düz getse eger yolın

546. Egirisen
 Ne çerig egirisen
 Luğman gelse düzelmez
 Sen onca egirisen

547. Aladı ikki gÖziv
 Ruhum tezeler sÖziv
 Peri sen ya melek sen
 Geş bağaç anlat Öziv

548. Al atına
 Gel minme el atına
 Alçahtan her görülmez
 Koy kıassın mir atına

549. Al üzin
 Herkers öper al üzin
 Yar menij oydu gètti
 Sizden menen aş Özün

550. El eder
 Yar karşıda el eder
 Özün yabancı bilmez
 İşiv olsa el eder

551. Elden attı tarağın
 Alıp yarın sorağın
 Kuşlardan kanat alağ
 Gideğ yarı göreğın

552. Elden gètti
 Av èttim elden gètti
 Ruhum yarçın sahladım
 Kuş taki elden gètti

553. Elde bir
 alamıv tut elde bir
 Bağda hisap görendeğ
 Onda aldı elde bir

554. Elde tutup ırağın
 Fer etmiri irağın
 Satır  bir arpaya
 Bu şirin cennet bağın

555. El ayağ
 Altun ister el ayağ
 Güzel bülbul atladı
 Bunca sürme ele yağ

556. El ayağım bağladı
 Sinemi yar dağladı
 Meni gören dost duşman
 Yazığ dedi ağladı

557. El ayağın
 ırılısın el ayağın
 Zenginler azan urup
 Fakirler ala yağın

558. El ekme
 Toğ olmasav el ekme
 Menim vefalı yarım
 Men ölünce el ekme

559. Elde tut heyvanı
 Yerden gider seveni
 aş altınnan göz eder
 Süpürdüğce heyvanı

560. Elde fincan gezdiri
 olda mercan gezdiri
 Güzel yardan ayrılan
 uru bir can gezdiri

561. Elde alı
 Adamlı elde alı
 Tapmazsav allı gzel
 Yerine al deeli

562. El divanı
 Elinde var el divanı
 O yar bize gelseydi
 Men duradım el divanı

563. Elif oldu daldan
 Sz irindi baldan
 Ataydım ol boynuna
 peydım ada aldan

564. Al gzden
 o i grer el gzden
 Gzel var callad kimin
 Bin ev yıar el gzden

565. Allah Allah diyein
 Duzyol tutup gidein
 Harda bir firenk grse
 Batan etin didein

566. Allah ddim oyandım
 Bin bir renkten boyandım
 Menim gnahım yotu
 udam sana dayandım

567. Allah syle haa ba
 anat bala gge ba
 lenin namı almaz
 Get zv isaba ba

568. Allah vrdi
 İstediq Allah vrdi
 Olana yaıır
 Adın oy Allah vrdi

569. Alma dile
Bağvannan alma dile
Dost sana her vèrse
Ut onu alma dile

570. Al memeni
Öp, koḡla, al memeni
İstisen menî yesen
Zan èttiv alma meni

571. Almanın alına baḡ
Egilmiş dalına baḡ
Sen burdan gideni
Gel benim halime baḡ

572. Almavı
Göster mene almavı
Beyaz kırmızı güzel
Sene uyan al, mavı

573. Almaya al olaydım
Mineye dal olaydım
Ala gözli yarımın
Köskünde ḡal olaydım

574. Almaz ol
Mücevher ol almaz ol
Alırsav al ḡer dua
Kimseden ah almaz ol

575. Elimin tutsun
Faḡ ḡurma elim tutsun
Çiger yananım odı
Düşendem elim tutsun

576. Elimde titrer zarım
Rakibe geḡti varım
Taliim yatıp ḡaḡmaz
Serḡoşa benzer yarım

577. Elimizden yar gëtti
 Namusu gëtti ar gëtti
 Bir bağa emek vërdim
 Ağaç sındı bar gëtti

578. Elime
Yılda onu, elime
Mert adam küskin gerer
Her zaman derd elime

579. Almaz oldum
Cevahir almaz oldum
Olaştım son nefese
Muradım almaz oldum

580. Almazdan
Azğın kuşlar almazdan
Yarçın üzük yaptırdım
Cifte kaşlı üzükten

581. Almazlar
Şüşe keser almazlar
Pağını altun diyin
Hiç bir yerde almazlar

582. Almaza bah
Alannan almaza bah
Nenenin ne suçu var
Kömürden almaza bah

583. Elinde altun milden
Beli incedi kilden
Üziv ört saħla zilfiv
Qorħum var yaman gözden

584. Elinde dolu bade
Her zaman düşer yâda
Harda horyat çağırsav
Kerkük'e geli sada

585. Elinde kav çaħmağı
 Çoħ şirindi baħmağı
 O yar callat oluptı
 Sêviri kan aħmağı

586. Elinde kalem yazar
 Menim çigerim ezer
 Felek çarħu kırılsın
 Men oldum kannan bezar

587. Elinde gül koħlırı
 Menim gevlım yoħlırı
 Her bir gÖzın süzende
 Çigerimi oħlırı

588. Elinde melhem çökün
 Her yerde Özın ögen
 Sana bir cüt sözüm var
 Birin at birsin begen

589. Elinde var bardağı
 Doluptu gül yağı
 Kimsenin başa keder
 Yanmıyptı çırağı

590. Elivde ipek yağlığ
 Hağ vêrsin sana sağılık
 Gel rakibe kan ağlat
 Kassin sana üz ağığ

591. Ele kona
 İşiv gör ele kona
 Şahinin cinsi odı
 Av eder ala kona

592. Eli var
 Ayağı var eli var
 Rakibi öldirene
 Herkes diyer eli var

593. Aman otu
 Durusan aman otu
 Yâd elde koyma meni
 Gel aġar amanatıv

594. Aman atı
 Gel satma amanatı
 Sen benim men de seniv
 Gidertme amanatıv

595. Elivden
 Dünya yanıp elivden
 ‘aşkıvdan ataş aldım
 Gel sen söndür elivden

596. Elivden
 Hara gedìm elivden
 Özıv ataşa attıv
 Şirin canıv elivden

597. El vèr elive kurban
 Ğemli halıva kurban
 Gel öpim gözlerivden
 Horda halıva kurban

598. El vèrmez
 Herçin davar el vèrmez
 El attıv Özıv sına
 Son pişmanlıġ el vèrmez

599. İnsan bulanda yaşın
 Cannan sèvèr yoldaşın
 Düşmanının eliyden
 Ezer ilanın başın

600. Bağdan
 Bir gül aldım o bağdan
 Yar ġetti hasret çektim
 Yaram yandı o bağdan

601. O bağı torpağıyam
Ağaçta yarpağıyam
Bir güzel gül kohliram
Men onun saç bağıyam

602. Oba yazdın
Hoşlanı oba yazdın
Cennet bağında olsam
Vazgeçmem o bayazdan

603. Öpme meni
Haḡ görer öpme meni
Her yerde el uzatma
Baḡçada öp memeni

604. Öpe bilmem üzünnen
O sürmeli gözünnen
Meni baştan kandırdı
Anlamadım sözünden

605. Oturup inci düzer
Kaş oynadı göz süzer
Husnunun dalgasında
Köl atıp gevlım üzer

606. Ocağım
Yel söndürdi ocağım
Yandırırım ataş alamaz
Tütünlüri ocağım

607. Uçan kuştan
Göz kesmem uçan kuştan
Tuzaḡ kurdum endirdim
Yarımı uçan kuştan

608. Uçurı
Yel dudaḡın uçurı
Dédiler sen güzelsen
Kız keyfınnen uçuru

609. Uçurma

Ꞑuşlar ꞑonar uçurma

Özİv yüksekten atma

Düşesen bir uçuruma

610. Hıııvı öpeydim

Dişliyeydim ꞑapaydım

Ruhımı gülap edip

Üz gÖZİve sapeydim

611. Ocağıv

Daim yansın ocağıv

Namuçin evlat burağ

Kör olmasın ocağıv

612. Ocağı

Od yandırır ocağı

Keşke sen ꞑalmasaydım

Kör olaydı ocağı

613. Ocağında

Od yanmaz ocağında

Keşke sen ꞑalmıyaydım

Ağanın ocağında

614. Üç adım

Herkes bilmez üç adım

Gözüm ꞑur çayır üste

Geç üstinnen üç adım

615. Oğudan

Kiprigivden oğudan

Sen emret men de ölüm

Vurma meni oğuvdan

616. Oğ dayandı

Sineme oğ dayandı

Bağrımın ataşınnan

Vurdığı oğda yandı

617. oğum var

Kemanım var oğum var

Oğ yemeden oğlandım

Oğtan vağtan oğum var

618. Oğutmuru

Derdim çoğ oğutmuru

Mecnun kimin gezerem

Göz yara toğunmuru

619. Oğı sina

Al yayıc oğı sina

Girmezdim men bu bağa

Girdim yar qorğusına

620. Oğı neden

Atmadıv oğı neden

Güzel yar qarşıdadı

Hasretiv oğı neden

621. Oda düştü

Qarşımda oda düştü

Rakip bin hile qurdu

Ağır o da düştü

622. O da düşer

Çatlayıp oda düşer

Meni bu derde salan

Gün geli o da düşer

623. Duvardan

Yar bağar o duvardan

Malım uğruyca gètti

Men çıhtım odı vardan

624. Odı tiken

Yanırı odı tiken

Kim seni kannan sevér

Qafinu odı tikan

625. Üregimi ezirem
Derim sana yazıram
Ölürem olaş mene
Özüm türbem kazıram

626. Ortalıhtan
Oh kahtı ortalıhtan
Rakibi kör göreydiğ
Çıhaydı ortalıhtan

627. O da düşsin
Yıhılsın o da düşsin
Allahımnan isterem
Derdime o da düşsin

628. Oda seniv
Ev seniv oda seniv
Mal gètti canım kaldı
İstesèv o da seniv

629. O da seni
Çoğ sèvèr o da seni
Na merde bel bağlama
Yandırır o da seni

630. Oda yaptım kaşıyden
Yar göz eder kaşıydan
Gem bağında hissam var
Su vèrrem göz yaşıydan

631. Ortalığı
Bozuplar ortalığı
Gelirse sahip zaman
Düzeltmez ortalığı

632. Örtmesin
Güzeller üz örtmesin
Kızlar türbemi kazsın
Gelin koysun örtmesin

633. Üz astarı
 Örtüptü üz astarı
 Süti bozuğ olanın
 Hiç olmaz üz astarı

634. Uzağdan
 Gör rakıbbı uzağdan
 Meyter sesi hoş geli
 Her kimseye uzağtan

635. Uzağı gözler
 Akl uzağı gözler
 Qatır dırnağa bañar
 Deve uzağı gözler

636. Üz utanı
 Ağiz yer üz utanı
 Gel cuvan kıyme mene
 Öptiğiv üz utanı

637. Üz alannan
 Qısannam üz alannan
 Yanağıv koy ağızıma
 Güzelim üz al annan

638. Üz elden
 Çoğ öpülü o elden
 Hılhalıv su aparmaz
 Gel yanıma üz elden

639. Üz peçesi
 Qağsaydı üz peçesi
 Onda belli olurdu
 Gavur islam peçesi

640. Üzdèdi
 Bir hal var üzdèdi
 Malı camalı olan
 Her bir yerde üzdèdi

641. Üzde var

Ğere zülf üzde var
O yarın bir 'aybi var
Ne desêv üzde durar

642. Üzde sen

Varıv varken üzdesen
Malıv elden giderse
Merd yanında üzdesen

643. Üz üzden

Çoh güzeldi üz üzden
Yar gevlın sözden yaptım
Ütanırımış üz üzden

644. Üz üzden

Çoh ħerlidi üz üzden
Savuĥta suya girme
Balıĝı tut üz üzden

645. Üz ister

Astarı var üz ister
Namerde boyun egmeĝ
Bir merd için üz ister

646. Üz bar olma

Öziy bil üzbar olma
Ĥaĥta yatmaĝıv nedi
Suyu geĝ üz, bar olma

647. Üz gözden

Çoh şirindi üz gözden
Ömrivde ĥıĝ konuşıma
Bir ĥayasız üz gözden

648. Üz göziy

Pek temiz üz göziy
Yaĥun düşme ħereldı
Ğere ħazan üz göziy

649. Üzivden

Neler çektim üzivden
Men sana kurban gettim
Bir öpmedim üzivden

650. Üzivde

Hiç her yohtu üzivde
Yalancı bir güzelsen
Herkes diyer üzivde

651. Üzü güne

Bahıram üzü güne
İstirem men de tapım
Benzesin üzü güne

652. Üzü güne

Bahırır üzü güne
Allah kısmet edeydi
Meni bir üzügüne

653. Üzüm örter

Meveden üzüm örter
Yar bağında can vèrsem
Kim gelİ üzüm örter

654. Özüne

Herkes bahar özüne
Aydan gün daim döner
Vursın yarın özüne

655. Üzege

Yarpağ uyar üzege
Hayranım o güzele
Dost öperken üz ege

656. Üze nem

Gözden gelİ üze nem
Men gemiv bahrindeyem
Gece gündüz üze nem

657. Özi beg

Babası şah Özi beg
Bura bir güzel gelip
Aslı güldi Özi pek

658. Özi düşer

Tüt bişer Özi düşer
Gel degme serhoşa sen
Yıhlı Özi düşer

659. Üzüne vurdu қоһu

Қalbime çaldı oһu
Derdim bir dastan olup
Al kitabı sen oһu

660. Üzü gerden

Yaqışı üzü gerden
Öpeydim boğazınnan
Degeydi üze gerdan

661. Üze göre

Al niķap üze göre
Ҳаһın sözüne баһma
Қонушу üze göre

662. Üze güler

Yalannan üze güler
O kimseye aldanma
Her zaman üze güler

663. Özi geldi

Demeden Özi geldi
Hesabıv evvelden gör
İş etme Özi geldi

664. Özi gün

Ay camalıv Özi gün
Gel yarım nişanlanag
Gönder mene üzügün

665. Üzügünnen

Ferķ olmaz üzügünnen
Gürcüstanda görmedim
Bir güzel üzügünnen

666. Özi geçer

Her yerde sözü geçer
Geçmez feķir altunu
Zenginin yezi geçer

667. Özi var

Neye baķsav Özi var
Alķaķa boyun egen
Adamın da Özi var

668. Özi yarar

Çigerim Özi yarar
Derdimi bilen yarım
Dem günde Özi yarar

669. Üz, yeri

Suya girdiv üz yeri
Başıv al burda ķalma
Hiç koymadıv üz, yeri

670. Özi yanar

Dağ bizim Özi yanar
O yar ķaķı yandırdı
Korķıram Özi yanar

671. Üzinde var bir ķalı

Zülf onnan lezzet alı
Ķalına canım ķurban
Zülfine dünya malı

672. Üzinde var ikki ķalı

Aķlım başımnan alı
Birine canım ķurban
Birine dünya malı

673. Üzinnen al
 Peçesin üziinnen al
 Dünyada alma yohtu
 O yarın üzinnen al

674. Üstüne
 Ğem gelı ğem üstüne
 Dostlarır ıra kıya kıya
 Yarın köskü üstüne

675. Özın almaz
 çoğ güzel Özın almaz
 Aslın astarın soran
 Her kesin kızın almaz

676. Üzin alı
 Güzel var üzin alı
 Onın evi verandi
 Güzelin Özın alı

677. Üzinde evlik kırşan
 Haşırdan veri nişan
 Zülfini yel dağıdı
 Menı eder perişan

678. Üzinde hal yeri
 GÖZı güzel gel beri
 Nazır invanır bir ğün
 Elbet menı gideri

679. Üstünem
 Dostum geldı üstü nem
 Hağ yardımcım olursa
 Men düşmannan üstünem

680. Oğlan adıv Necib'ti
 Gözleriv ne 'acıbti
 Ğettim falçıdan sordum
 Çıhtı bahtı habibti

681. Oğlansan adıv Gazi
Dudağlarıv şirazi
Güzel meni yandırdıv
Kim olı sennen razı

682. Oğlanam adım Osman
Gel meni bilme düşman
Varım yoğum koymadıv
Soradan oldu pişman

683. kazandı
O kaza o kazandı
Malıv kime kalırsa
Türbevi o kazandı

684. Ög Özıv
Çoğ güzelsen ög Özıv
Akıl başınnan gider
Her kim görse o gÖzın

685. Görünen bir başı
Etraf kanlı daşı
Gel geçeg bu ikki nardan
Su gelip çayır yaşı

686. O güzel ayın egiri
Zülfı yere degiri
Gün üzerine bahmağçın
Melekler baş egiri

687. Ölüm eder
Dediğiv olur olmaz
Miskine zulm ediri
Her yerde olur olmaz

688. Olur olmaz
Ne desev ölüm eder
Özını bilmez kimse
Arhadan ölüm eder

689. Ölüm var

Dirim varsa ölüm var

Akılsız yâda salmaz

Arhasınca ölüm var

690. On ay Bağdat'ta gezdim

Gezdiğçe derdim yazdım

Yardan sorag almadım

Ahır çigerim ezdim

691. Evleri karşımızda

Sêvdası başımızda

Bu sêvda ne sêvdadı

Bu uşag başımıza

692. Ölendem

Ölen saat ölendem

Gözlerim bağlamavın

Yarı görüm ölendem

693. Ölme bahım

Ay eme ölme bahım

He dèdiv ölmeğ nedi

Men ölim ölmeğ nedi

694. Ölmesen

Sen ecelsiz ölmesen

Meydanda adıv kıssın

Birden beri ölmesen

695. On beşe girdi yaşım

Yandırdı dağı daşım

Kiprikleri oğ kimin

Callat kılınıcı kaşı

696. On gün Bağdat'ta kaldım

Bin bir kapını çaldım

Canımı telef ettim

O yardan heber aldım

697. Unudı

Bu Kim karşığ unudı
Ona insan diyerler
Adamlığı unudi

698. Ona bağ

Doğuza bağ ona bağ
Rakip meclise geldi
Hesabı bil ona bağ

699. Ona sat

Doğuza al ona sat
Ruhun gidertme
Ya alırken ona sat

700. Ona vèr

Yâda vèrme ona vèr
El eli tanır ağam
Kimnen aldıv ona vèr

701. Yarar

Dostıv kimdi o yarar
Düşmana bel bağlama
Çigerivi o yarar

702. Yar Özi

Derimi soyar Özi
Öldiri sama çeker
Türbeye koyar Özi

703. Yandı

Men ah éttim o yandı
Oyan bülbül sesin al
Güle güle uyandı

704. Uyandı

Men yanmadım o yandı
Bu benim şüm taliğim
Bilmem neyçin uyandı

705. Oyan yar

Ay atlandı oyan yar
Kipriği nişteriyle
Ağ çigerim oyan yar

706. Oynat memeni

Toydı oynat memeni
Men bu günü beklirem
Yalguz oynatma meni

707. O yar indi

Dediğim o yar indi
Rakibi burda görse
Sağ gözün oyar indi

708. Yar gözün

Men gördim o yar gözün
Aslan gücünnen düşse
Karınca oyar gözün

709. Yara

Sela edin o yara
Meni terk etti getti
Men de işler o yara

710. Oyağ sen

Nöbetçi sen oyağ sen
Zenginler para dengi
Yohsulları uyağ san

711. Yanağın

Saherden oyananın
Öpeydin koşliyardım
Günde bir yanağın

712. Oyannan

Rakip gelse o yannan
O yara hayın bahsa
İki gözün oy annan

713. Oyanın
 Saher oldu oyanın
 Bir yanv gem yüklidi
 Ezilmesin o yanın

714. Evinde ekti narı
 Görmedi heri barı
 Bost girdi abdal oldu
 Hamd olsun gördi yarı

715. Uyunca
 Yarvar yara uyunca
 Gözi v kesme gözi nnen
 Hatta kalbiv duyunca

716. İndi yar
 Göze çarptı indi yar
 SÖzi dert yürüşi mert
 Bağışı çoğ etti yar

717. İç arada
 Al kadeh iç arada
 Göz aç meclise bah
 Rakip var iç arada

718. İçme badav boş olı
 Yar doldursa hoş olu
 Yengi 'aşka düşenler
 Şarapsız serhoş olu

719. İzi kalı
 Gün batar izi kalı
 Yarın Özine bahsam
 Gözümde izi kalı

720. İzi var
 Kervan geçip izi var
 Rakip raya bağıptı
 Üzinde göz izi var

721. İstedigim Öziydi
 Haḳatıydi söziydi
 Menim belimi kıran
 Onun ala göziydi

722. İstemez ol
 Her şeyi istemez ol
 Yara ruhten başka
 Ne vèrsév istemez ol

723. İç yüzün
 Aç kitabın iç yüzün
 Allahtan başka bilmez
 Hiç kimsenin iç yüzün

724. İrağ olsun
 Koy rakip irag olsun
 Eşittim yar ḥestedi
 Canınan irag olsun

725. İrağ degi
 Yaḥndı irag degi
 Bu dünyada ‘aşḳ için
 Bir menzil irag degi

726. İzi ḳalmaz
 Ay gider izi ḳalmaz
 Ya minip ‘aşḳ atına
 Sürdigçe izi ḳalmaz

727. İste mezze
 Vèr ḳadaḥ iste mezze
 Saki ḳadaḥ vèrilmez
 İçmeyen istemeze

728. İş ḳalmadı
 Kış geldı iş ḳalmadı
 Ğem menı böyle büküdü
 Ağzımda diş ḳalmadı

729. İşten geli

Can sağlık işten geli

Yemeğ imeğ lezeti

Doğrusi dişten geli

730. İşlerem

Gece gndz işlerem

Gşkme dşen glde

Gzel resmiv işlerem

731. İşle meni

Dil egir işle meni

Elivde şaldan sığma

Gnlde işle meni

732. İkki telden

Saz alar ikki telden

zinde hindi şalın

Zilf sarıp ikki telden

733. İç nedendi

Altunan ig nedendi

Sen tel kıran gzelsin

Elivdeki ig nedendi

734. İlan takin

Ağtarı ilan tekin

Dşman seni avlarsa

Zehirler ilan tekin

735. İnanmaz

Allah vrdi inanmaz

Gvur zilf şalbin rtp

Men liremem inanmaz

736. İncedi

Yol ışılmaz incedi

Ruhum sene borlıyam

Boynum kilden incedi

737. İnce belden

 Kurşağı ince belden

 Gül bağını su basıp

 İşliri ince belden

738. İnci dendi

 Gerdaniv incidendi

 Öziy ay haliv yulduz

 Dişleriv incidendi

739. İncidi

 Derdiv menî incidi

 Gerdaniv belurdendi

 Gören diyer incidi

740. İlde bir

 Bayram geldi ile bir

 Dünyalar benim olı

 Senî görsem ilde bir

741. İmansız meni

 Gözve imansız meni

 Yandırdıv külüm kaldır

 Gömme imansız meni

742. İmaniv daşa

 Başta imaniv daşa

 Haşın namusun düşün

 Çalma imaniv daşa

743. İnan Allahına

 Boyun egmez şahına

 Özini karşı tutmaz

 Karıncanın ahına

744. İnciden

 Dişiv hurda inciden

 Menim bir derdim yohtı

 Sensen menî inciden

745. İnci densen
 Cevahir inci densen
 Gözleriv evler yıhar
 Bağanı incidensen

746. İncidenem
 Yakutam incidenem
 Hüsnim gül saçım sünbül
 Dişimnen incidenem

747. İncidi
 Belde kemer incidi
 Meni kabra sen endir
 Yabancılar incidi

748. İnci septim Sahane
 Gül karıştı reyhane
 Menimkiden senivki
 Qaldı harman kaşana

749. İncidi
 Ele kolbağ incidi
 Sal yaşam öp yanağım
 Sışma memem incidi

750. İnci sen
 Mücevhersen inci sen
 Acuştan mene başma
 Men başsam sen incisen

751. İnci septim hasire
 Kervan köçti Mısır'a
 Malım yoş canım kurban
 Yolda qalan esire

752. Eyi danış gel acem
 Sözlerive muhtacam
 Sen mennen ayrılanı
 Günüm oluptu gecem

753. Eyi konuş
 SÖziñ bil eyi konuş
 Men bir kanatsız kuşam
 Konaram eyi konuş

754. Babamın ince derdi
 İnceldi kılce derdi
 Bu sine ne sinedi
 Çekiri bunca derdi

755. Yattı aḡşam güneşi
 Yarımın yoḡtu işi
 Söndürse yar söndürü
 Kalbimdeki ataşı

756. Bacgıram bac almaram
 Dervişem acalmaram
 İlde bir hüsniv görsem
 Ömrümde kocalmaram

757. Baḡtı kem
 Kmalı kem baḡtı kem
 Men felege neyledim
 Felek mene baḡtı kem

758. İncime
 El uzatma incime
 Zilfi üze düşünde
 Kan atlasa incime

759. İnciyem
 Düzülmemiş inciye
 Sennen nece insaftı
 Yâd elinde inciye

760. İnciye
 Dişiv benzer inciye
 Boynuva inci taḡma
 Neki gerdan inciye

761. Bahtı mene

Yan gözden bahtı mene
Hudam bir gün yazılsın
Bu kızın bahtı mene

762. Bahtı menen

O güzel bahtı menem
Gètti falçı yanına
Bahtı bahtı menem

763. Bahtı yarım

Gevlimde tahtı yarım
Yüzivde göz izi var
Sana kim bahtı yarım

764. Bahtı mene

Görürem bahtı mene
Yâd elde turunç gördüm
GÖziy aç bahtı mene

765. Badava

Kerük Tercil Badava
Nanert şarabın koyma
Sen merd isev badava

766. Badalar hazır dolu

Kızlar alıp sağ solu
Aklı olan kimsenin
Elbette düzdi yolu

767. Badaları kim sumdı

Yarımın gevli döndü
Kuş üçtü gètti elden
Bilmirem hara kondu

768. Barın yer

Eker biçer barın yer
Ölümünü unudan
Öz ağzının barın yer

769. Başta gül
 Elde reyhan başta gül
 O yar bize gelende
 Men ederem başta gül

770. Başa çalar
 Dur zilfiv başa çalar
 Yeme namert ekmegin
 Gün olu başa çalar

771. Baş gëtti gevde qaldı
 GÖzüm bilavda qaldı
 Ömrüm gazel yarpağı
 Sarmaştı mevde qaldı

772. Başım üstinde gün var
 Üregimde düğün var
 Bu dünyaya güvenmem
 Menimçin de bir gün var

773. Baz elden
 Qahtı uçtu baz elden
 Tovbalıyam kuş tutmam
 Yaralıyam ezelden

774. Bazarında bursam var
 Desem var demesem var
 Köskivde bir cüt meme
 Onda benim hissem var

775. Baş aşağı
 Su gider baş aşağı
 Mertler namerde qarşı
 Hiç egmez baş aşağı

776. Baştan döner
 Ay batar baştan döner
 Dünyanın işi budu
 El ayağ baştan döner

777. Başta altun sancağı
Yar miskin men utancağı
Herin barın görmedim
Oduna yandım ancağ

778. Başında kere şeve
Al ettiim gelmez ava
Yarıma kurban olsun
Korya, Şaturlu, Zeva

779. Başında puşusu var
Ne güzel bacısı var
İstedim vèrmediler
Karnımda sancısı var

780. Başında kere fitta
Ahım nenevı tuta
Gel yarım samaşağın
Bir sabah bir günorta

781. Başında peştamalı
Ayabenzer camalı
Her kimin yarı yohtu
Nadı onun kemalı

782. Başında yazma yarım
Gel sıdıkıv bozma yarım
Korhıram göz nefesten
Peçesiz gezme yarım

783. Başında var hattanı
Kız oğlannan utanı
Unutmağ yalan oldu
Halvet yerde yaltanı

784. Başında çarı neynim
Kınarı sarı neynim
Sen sévdiv bir ömürlüğ
Üç günlük yarı neynim

785. Bağ ektim bostan ayrı
Neyim var dostan ayrı
İlde bir talan vèrrem
İngiliz Rus'tan ayrı

786. Bağ allam
Bostan allam bağ allam
Düşmişem el hastasına
Yarı görsem sağallam

787. Bağ almadan
Doluğtu bağ almadan
Sineme bir oğ degdi
O yara sağalmadı

788. Bağ alması
Yeşildi bağ alması
Sineme bir oğ degdi
Müşkildi sağalması

789. Başında Turma yarım
Göünde sürme yarım
Sen kalbimi yandırdıv
Karşımda durma yarım

790. Başıvda boşıv benim
dudağıv dişiv benim
Bunca dağ daş dolaşma
Böyle bil işiv benim

791. Başıvda çit hazarı
Köskive cennet bazarı
Bilseydim ayrılığ var
Çurmazdım bu bazarı

792. Başı yeşil sonası
Daldan dala konası
Hudama çoğ yarvallam
Bizim dala konası

793. Bağ içinde
Siyah zulf bağ içinde
Husni bağı yandırdı
koymadı sağ içinde

794. Bağ içinde odalar
Dostum doldur badalar
Gelsin benim canıma
Sana gelen kadalar

795. Bağ işler
Bağda bağvan bağ işler
Başım namert elinde
Ne keser ne bağışlar

796. Bağçıyarı
Bağ barı bağ çiyarı
Kaşiv bağ gözü bağvan
Kiprigiv bağ çiyarı

797. Bağçalar damnan berdi
Aha suları derdi
O yarın ince beli
Menim belimi kırdı

798. Bağçada narı gördüm
Egildim yarı gördüm
Keşke görmez olaydım
Rengini sarı gördüm

799. Bağçaya serdim halı
Boyu keremfil dalı
Gören maşallah diyer
Kimin var böyle yarı

800. Bağçada yatan oğlan
Gömlegi kettan oğlan
Adaılv elden getti
Hebersiz yatan oğlan

801. Bağçalarda barım var
 Bir heyve bir narım var
 Kere kaş ala gözler
 Selvi boylu yarım var

802. Bağçada hıyar sene
 Ne desem uyar sene
 Uyma eller sözüne
 Korhıram kıyar sene

803. Bağça barın istiri
 Heyva narın istiri
 Gevlim hakim oluptı
 Mennen yarın istiri

804. Bağça bar üstünedi
 Heyve nar üstünedi
 Bu zamanın kıyacı
 Hepsı yar üstünedi

805. Bağçaya serdim kilim
 Gel eglen benim gülüm
 Ne dedim küstiv gene
 Lal olsun benim dilim

806. Bağcadı yar yanında
 Heyvadı nar yanında
 Bir yar asıl olursa
 Ölünce kal yanında

807. Bağçada su azaldı
 Göglüg rengi bozaldı
 Zalim felek o yarı
 Çoğ geç vèrdítez aldı

808. Bağçaları minadı
 Dert atrafı binadı
 Bağvanın yerin sordum
 Dèdi yerim sinadı

809. Bağçalarda gel beri
Hadi get iller yarı
Güzelde sıfat olmaz
Koy getsin böyle yarı

810. Bağçalarda ki berem
Derdivden derbederem
Haęķı bitmiş çobanım
Haęķım vèrin giderim

811. Bağçada bar doludu
Dağlarda kar doludu
Âlem yara hasrètti
Yanaşam yar doludu

812. Bağçada eli balı
Bir ağaç atıp dalı
Başım balaya koydu
Bir ayağ hılhalı

813. Bağçam bağçava karşı
Atma bağçama daşı
Gel güzel barışağın
Dosta düşmana karşı

814. Bağça bar vèrende gel
Heyve nar vèrende gel
Bir geldiv hasta gördiv
Bir de can vèrende gel

815. Bağçalar bar üstedı
Heyvalar nar üstedı
Yarım meni itirdi
Bilmem ne fikirdèdi

816. Bağçam barımnan oldum
Heyva narımnan oldum
Geceler yoğum gelmez
Gündüz karımnan oldum

817. Bağcavuzun barınnan
Heyvasınnan narınnan
Hastayam gevlım ister
Sızıv bağca barınnan

818. Bağcada yeşıl hıyar
Boyum buyuna uyar
Men senı gizli sevdım
Bilmedim âlem duyar

819. Bağcavızın barınnan
Heyvasınnan narınnan
Oldum bir bağa bağvan
Hiç yemedim barınnan

820. Bağca bara bağlıdı
Heyva nara bağlıdı
Sen menı koyup getme
Belim sene bağlıdı

821. Bağcavuz Dörd kurnadı
Zilfi burma burmadı
Sen Özıv ayıpsızsen
Bir az ağzıv hıurdadı

822. Bağçalarda biberim
Ağızda gül şekerim
Sen bize gelmeyende
Verem olu cigerim

823. Bağcayam baram sene
Heyvayam naram sene
Gevliv bir fikr etmesin
Ölünce yaram sene

824. Bağca bar ayağında
Heyvayam nar ayağına
Arıva geıı gevlım
Getsêv yar ayağına

825. Bağcaya bağ bara bağ
Gölge salıp nara bağ
Üzün daldalar geçer
Bu bed asıl yara bağ

826. Bağcamızda sevsen var
Kanafilden givsen var
Burbanam o meclise
Orta boylu husnu var

827. Bağca bar aldı geçti
Heyva nar aldı geçti
Aklım fikrim hayalım
Hepsin yar aldı geçti

828. Bağçaydan bar tükendi
Heyvaydan nar tükendi
Ne sennen bu güzellik
Ne mennen vay tükendi

829. Bağdan dad
Bağan eder bağdan dad
Herkesin bir derdi var
Men de edem bağdan dad

830. Bağ duvarı
Bağvandı bağ duvarı
Bağvan bağvan olursa
Neyliri bağ duvarı

831. Bağ duvarı
Yıhılsın bağ duvarı
Arada rakp olmasa
Neyliri bağ duvarı

832. Bağa duvar
Çekmişler bağa duvar
Yüziv bağ gözü bağvan
Kaşlariv bağa duvar

833. Bağda ektim kabağlar
Atıptı yar budağlar
Nice yerde yatırı
Al pembe gül yanağlar

834. Bağda yar
Dolaşırı bağda yar
Meni azdi tüketti
Gel çigerim bağda yar

835. Bağda yar
Gül satırı bağda yar
Ya meni al yanıva
Yan çigerim bağda yar

836. Bağda yarar
Dağ üste bağda yarar
Çigerim yar elinde
Dağ vurur bağda yarar

837. Bağa duvar
Çekiler bağa duvar
Bağ var bir güle hasret
Üstünde bağ adı var

838. Bağa gelsin
O bağ bu bağa gelsin
Kol kola boy gerdane
Yanağ dudağa gelsin

839. Bağlamaz
Herkes yeşil bağlamaz
Akılı başında olan
Ne kese bil bağlamaz

840. Bağlardan derdim kıra
Kimsem yoğ derdim sora
Seni mennen edeni
İmansız ensin gora

841. Bağda yarın
Ahtarı bağda yarın
Bugün canın nezr etti
Taparsa bağda yarın

842. Bağdayım
Bağcadayım bağdayım
Men felege neyledim
Bi açılmaz bağdayım

843. Bağ serin
Bağça serin bağ serin
Rakibin başın alın
Darisin yere serin

844. Bağ sahibi
Bağvandı bağ sahibi
Kim ekti kim bağardı
Kim oldu bağ sahibi

845. Bağ saydım
Bostan saydım bağ saydım
Öldüğten yüz il sora
Bir göz açıp bağsaydım

846. Bağına gire bilmem
Derdini diye bilmem
Meni böyle oğladı
Göz yaşım sile bilmem

847. Bağvançı bağ talandı
Gir bağa bağ talandı
Yetişsin şah merdan
Üstüme vaht dolandı

848. Bağvançı hıyar keser
Malına kıyar keser
Bir dem seni görmesem
Gevlim bin hayal keser

849. Bağvıdan üzüm aldım
Mev aldım üzüm aldım
Üziv dönder bir öpüm
Babavdan izin aldım

850. Bağvıda boyun egmem
Kıncaya güle degmem
Men merdler kurbaniyan
Namerde boyun egmem

851. Bağvızdan gül derdim
Cunbut derdim gül derdim
Derdiv menı buküptü
Yohsa burdan giderdim

852. Bağvizda narıncılar
Yengi şerbe damcılar
Gözleriv ceyran görse
Gece gündüz zavancılar

853. Bağvançılar bağ alı
Ağ sineme dağ alı
Yıllar hestesı gevlım
Seni görse sağalı

854. Bağvan geli gömeler
Kız doluptı emeler
Kösğinde yengi döğüp
Turuncu kimin memeler

855. Bağvan kıra derdim
Mev derdim kıra derdim
kırhum var düşüm ölüm
Aparım gora derdim

856. Bağvıdan badam derdim
Bilmesin adam derdim
Merdlerden yardım iste
Namertten gelmez yardım

857. Bağıv vèrane kıassın
 Gülün derene kıassın
 Men çıhtım bağvanlıktan
 İster vèrane kıassın

858. Bağıvız inci tutar
 İnci narıncı tutar
 Yarı helvette görsem
 Meni bir sancı tutar

859. Bağı sen
 Bağvanı sen bağı sen
 Uçurttıv bülbülleri
 Vèran ettiiv bağı sen

860. Bağıva girmiş tekin
 Geleni dermiş tekin
 Geç buldum tez itirdi
 Kıaldım diş görmüş tekin

861. Bağıva girmemişem
 Güliv dermemişem
 Kıuran geti and için
 Men sennen dönmemişem

862. Bağı yara
 Bağvan ol bağı yara
 Men çıhtım bağıvanlıktan
 Tapşırdım bağı yara

863. Bağ yandı
 Çardağ kıanşar bağ yandı
 O yar yaram bağladı
 Bağladığı bağ yandı

864. Balığ suda yan gider
 Açma yaram kıan gider
 Feķir tabip neylesin
 Ecel gelmiş can gider

865. Badam ağacı badam
Fikrim var bunnan dadam
Bahar bulutu gevlm
Geh ğemgünem geh şadam

866. Badama deger
Atma badama deger
Çohta güzel degisen
Kınuv adama deger

867. Bir Allah
Bir denedi bir Allah
Kerkükde var muçala
Horyati da malalla

868. Bir ah çektim yürekten
Bin dam düştü direkten
Tabip gelse Frangtan
Yarsız yaram sağalmaz

869. Bal tasına
Gü vurup bal tasına
Sedef diş kıyatan dudak
Batıptı bal tasına

870. Bayğuşım men bayğuş
Hepi kuş sayımış
Ağ çigerim kül oldu
Kış yaz ya hak demiş

871. Beter gün
Batar aylar batar gün
Dost aklar duşman güler
Var mı bunnan beter gün

872. Badamçalar
Bar vèri badamçalar
Zilfiv şah maran olup
Döndüğçe adam çalar.

873. Bir aslan çıhtı çemden
Boynu buruhtu gemden
Ėem mene şerik olup
Yaşamı salmaz elden

874. Bir kavun yedim kandı
Dilim damağım yandı
Abışkadı kan atmaz
Nişi dudağınv kandı

875. Birdenedi
Bir sünbül bir denedi
Peğemberler içinde
Muhammet bir denedi
Kazan bir kulpı sekiz
Kapağı bir denedi.

876. Bir od attım tendure
Şimal gele yandıra
Yohtı bir ehli sevap
SÖzi yarı kandıra

877. Bir daş attım ağaca
Bir kuş tuttu alaca
Canım kurbanınv olsun
Sen bize gelen gece

878. Bir yaralı kuş idim
Dal üste konmuş idim
Nişi mene kiş dediv
Men seni sevmiş idim

879. Bir er var
Bir seyit var bir er var
Kıalbi saf şartı bütün
Oda binde bir er var

880. Bir sürmeli göz meni
Edipti göz göz meni
Fıttavı kefin eyle
Kıablamasın bez meni

881. Bir bir yaz
 Bir bir söyle bir bir yaz
 Başıva gelenleri
 Sal yadıva bir bir yaz

882. Bir bir yan
 Bir bir söyle bir bir yan
 Başıvdan geçen günü
 Sal yadıva bir bir yan

883. Bir daş attım kilseye
 Hörigiv at enseye
 Yarım kurbanıv ollam
 Meyliv vërme kimseye

884. Bir hal hırda meni
 Salıptı derde meni
 Rakipler yıgnağ edip
 İster giderde meni

885. Bir sinedi
 Bir edef bir sinedi
 Köskivde üç şey gördüm
 İkkiisi nar birsi nedi

886. Bir sınar
 O yar meni bir sınar
 Köpükti 'aşk fincanı
 Memelerin kise narı

887. Bir yanıv yandı
 Kebap bir yanıv yandı
 Sen nece bir yancısen
 Menim bir yanıv yandı

888. Bır kız sevdım on yaşar
 Görenin aklı şaşar
 Bir gören bir de görse
 Gider halalin boşar

889. Bir degi
 Beş barmağıv bir degi
 Allah, Muhammet, Ali
 Hasan, Hüseyin bir degi

890. Bir dereye
 Bir dağa bir dereye
 Bir az husnivi görse
 Dağ düşer bir dereye

891. Bir kerKülük var
 saynamaz
 Bir horuz var baynamaz
 öldim kaç göz etmekten
 Yar anlayışsız anlamaz

892. Bir öz yar
 Bin yazı yaz bir öz yaz
 Elive al kalamiv
 Özi kimin bir öz yaz

893. Birisin
 Biri hadi birisin
 Bir bağda ikki gülden
 Men sevmişem birisin

894. Bir karpız kırdım kaldı
 Dédiler yariv geldi
 Yarımın tane sözi
 Menim cigerim deldi

895. Bir eri
 Haç saqlasın bir eri
 Heste gevlim nar ister
 Menim gevlim bir arı

896. Bir arı var
 Bin yıldız bir arı var
 Her gün gördüğim yarı
 Görmemişem bir ay var

897. Bir damara

Çal niştar bir damara

Meni zilfiv çalıptı

Çaldırma bir damara

898. Bir de men

Bir sen çağır bir de men

Şahı sanım çobanıyam

Koyun vèrmem kurdan men

899. Bir yana meni

Keşap bir yana meni

Derdivè düze bilmem

Ele bir yana meni

900. Bir de geldi

Yar gètti bir de geldi

Uçmıştı gevlim kuşu

Hamd olsun bir de geldi

901. Bir az gül

Bir az reyhan bir az gül

He gördüm üzü turşsan

Men bahanda bir az gül

902. Bir kuş aldım Musul'dan

İş etmedim usuldan

Men èttim pişman oldum

Hudam sen geç kusurdan

903. Bir sınar

Bir yüz vèri bir sınar

Köskimde bir cüt meme

Birsi turunç birsi nar

904. Bir damara

Qalmışam bir damara

Meni ilan çalıptı

Çaldırma bir damara

Men seni çoş aradım

Sen de gel bir dem ara

905. Bir yar sèvdim ağıyarsız
 Yar be vefa men arsız
 Düşmevin yar peşine
 Menim kimin yanasız

906. Bir el at
 Elinde var bir alat
 Düşmana meydan vèrme
 Sen oldın bir alat

907. Bir az den
 Bu kuşa vèr bir az den
 Raķıp bize baķır
 Gel yanıma bir azdan

908. Bir dalda beş gülüm var
 Gedirem müşkülüm var
 Yar menı abdal etti
 Elimde keşkulum var

909. Bir budağta
 Gül ülbül bir budağta
 Men yarla görüşeydim
 Bir helvet hoş bucağda

910. Bir kuşum var Musul'dı
 Kuş uçurtnağ usuldı
 Şeytan araya girdi
 O yar mennen küsüldi

911. Bir şahin
 İkki kuştı bir şahin
 Birisi başında kondu
 Birin avladı şahin

912. Bir bayat
 Bir hürmatu bir bayat
 Bir sen çağır bir de men
 Dertleşegin burda yat

913. Bir kuş saldım kanatlı
Yarım yayan men atlı
Yardan bir kadeh aldım
Gördüm herşeyden datlı

914. Bir Kerkükün kıryatı
Ki Leylan uç hurmatu
Her birisi bir divan
Gel unutma bayatı

915. Birdem gül
Bir dem ağla bir dem gül
Raķıp derdiv soranda
Derdiv deme bir dem gül

916. Bir çığara vër mene
Dumana bağ dumana
Ne men öldüm kırtuldum
Ne sen geldiv imana

917. Bir kulum var Kerküktü
Den septim mennen hürktü
O yarın çatma kaşı
Genc iken belim büktü

918. Bir yaram var Bağdatlı
Sözü şekerden datlı
Gözleri esir eder
Bin piyade bin atlı

919. Bir daş attım kuşlara
Kanatı gümüşlere
Yarım baş aldı gëtti
Men döndüm bayğuşlara

920. Bir dorlu men
Bir sedef bir dorlu men
Yarım burdan giderse
Sar ettiim bir dorlu men

921. Birdene begim
 Kıymem gevlive degim
 Haktan nece ravandı
 Namerde boyun egim

922. Bir yel esti yemennen
 Boyu seru çimennen
 Kösüldiğ ayrı düştüğ
 Ya sennendi ya mennen

923. Bir kız sevdım çoğ yaman
 Başımnan getmez duman
 Göreni ataş alı
 Yandılça diyer aman

924. Bir yarım
 Bir doludu bir yarım
 Herkes meclise geldi
 Gelmez oldu bir yarım

925. Bir bele
 Bir ayle et bir bele
 Doğruluğtan ayrılma
 Görmiyesen bir bele

926. Bir de men
 Doldur içim bir de men
 Gün geçti ömr azaldı
 Genc olmaram bir de men

927. Bir yarımdı
 Ki rubu bir yarımdı
 Dünyada güzel varsa
 Bir Yusuf bir yarımdı

928. Bir sınma
 Doldur vër bir sınma
 Kim demişti gevil vër
 Menim teki sanama

929. Bir kavun kırdım kandı
 Dilim damağım yandı
 Beşikte körpe balam
 Gëtti çigerim yandı

930. Bir davarlı
 Yol keser bir davarlı
 Miskine sitem eyler
 Bir felek bir de varlı

931. Bir de gül
 Bir bülbüldü bir de gül
 Bir geldiv aklım aldıv
 Gir kanıma bir de gül

932. Bir gele
 Sal kuşu bir de gele
 Uçuptu gevil kuşu
 Ümit var bir de gele

933. Bir yana düşer
 Zilfv bir yana düşer
 Seni bir dem görenler
 Her gün bir yana düşer

934. Bir bayaz
 Bir kırmızı bir bayaz
 Esmerden hissa aldıg
 Zakat vërsin bir bayaz

935. Birdeneden
 Duyulmaz bir de neden
 Men dertten kurtulmuşum
 Dert döndü bir de neden

936. Birdene
 Kuşlar konar birdene
 Başımnan aklım aldı
 Yüzü hallı bir dene

937. Birdeneler

Men gördüm bir de neler
 Çoğları haķ saklasın
 Ölmesin birdeneler

938. Bir yara

Sinemde var bir yara
 ser vërsem sır vërmerem
 get bunu söyle yara

939. Bir yaram var

Yüz güzeli bir yaram var
 Franktan bir tabip gelse
 Sağalmaz bir yaram var

940. Bir güldi

ikki bağvan bir güldi
 Yar menı ağlar gördü
 İki bahtı bir güldi

941. Bir düğün

İki ayram bir düğün
 Bir gün senı görmesem
 Qalbim döger bir düğün

942. Birden desem

Sadefi dertten desem
 Yandırırım kaf dağını
 Derdimi bir den desem

943. Bir inlesem

Bir desem bir inlesem
 Eridi kaf dağı
 Derdimin birin desem

944. Bir yerde

Bir gül gördüm bir yerde
 Sen barut ol men kibrit
 Gel yanağın bir yerde

945. Biryansın
 Bir yan (H)dir bir yan (S)in
 Men derdine bin yandım
 O derdime bir yansın

946. Bir kavun yedim mete
 Yar gele burda yata
 Menimkiyden senivki
 Koy kıassın kıyamata

947. Bir saş attım atmalı
 Bir kuş tuttum katmalı
 Men yarımı tanıram
 Kaşı gÖzi çatmalı

948. Bir daş attım dereye
 Yar geldi pencereye
 Kız Allahı seversév
 Al meni içeriye

949. Bir çit aldım kap kere
 Atrafı şeker para
 Medinede peygember
 Buldursun sebep kere

950. Bir daş attım narlığa
 Güvenme bu varlığa
 Gider hüsniv camalıv
 Alıv düşer darlığa

951. Bir incedi
 Bir sedef bir incedi
 Menim bir küçük derdim
 Dağların birincedi

952. Biri (S)in
 Biri elif biri (S)in
 Dünyanı tabip alsa
 Birmez derdim birisin
 Kamışlar kalem olsa
 Yazmaz derdin birisin

953. Beş on gün
 Beş on hafta beş on gün
 Men sevdım dert kazandım
 Gel sen de sev beş on gün
 Şum gün şum saat olaydı
 Gözüm sene düşen gün

954. Birden bire
 Gel getme birden bire
 Az az yandıрмаğ teki
 Gel yandır birden bire

955. Bir de var
 İkki de var bir de var
 Bir derde men düşmüşem
 Desem vay demesem vay

956. Bir çit aldım fes rengi
 Üstünde var gezengi
 Burda bir kız sevdım
 Olmuşam onun dengi

957. Bir akrap çaldı meni
 Daagınan saldı meni
 Men sevdı bilmez idim
 Sevdı ya saldı meni

958. Bir yalanı
 Bin işler bir yalanı
 Onı meclisten kavun
 Çıharsa bir yalanı

959. Bazarda
 Ses çıkartma bazarda
 Tarazıve diğkat et
 Yanmıyasan mazarda

960. Bizim alama bişibti
 Elden ele düşüptü
 Bu almanın sahabi
 Yengi 'aşka düşüptü

961. Besle meni
 Labıvden besle meni
 Men seniv kurbanıvam
 Gel kesme besle meni

962. Beşir bizim kendimiz
 Su kuruftu bendimiz
 Beşirin güzelleri
 Sarardip gül benzimiz

963. Beş yerden
 Bir çem koyup beş yerden
 Öpeydim koşluyaydım
 Beş bin beş yüz beş yerden

964. Beşir altı hürmatı
 Yohtu yarın mirveti
 Gözleriv dünya yıhar
 Kaşlariv kıyamatı

965. Bağdat'ın altı Nildi
 Meni söyleden dildi
 Gel yarım dertleşegin
 Bağ bu dertli kimdi

966. Bağdat, Basra, Berzence
 Rengim döndü narınca
 Post girdim abdal oldum
 Düşüm o yar ardınca

967. Bağdat altı botum
 El atım meme tutum
 Hıdam muradım vërsin
 Üç ay orucun tutum

968. Bağdat yolun kat tuttu
 Torunç ektim nar tuttu
 Bülbüller kōnsun deme
 Gëtti başka yar tuttu

969. Bağdatta horyat deme
Özîvi ‘‘aşkar etme
Gètti o eski günler
Menim bed asıl yarım

970. Bağdat güzel yeriydi
Bir baḡ göz, el, yeriydi
Bağdattın güzelleri
Gözle ad yeriydi

971. Beşir bize düşüptü
Zilfiv üze düşüptü
Bu hasret bu ayrılıḡ
Bu il bize düşüptü

972. Beşir altı şebekler
Gözüm yar yolun bekler
Bed asıl üç günlüḡtü
Asıl ölünce bekler

973. Bağdat’ı
Me sèvèrem Bağdat’ı
Bülbül sırandan getmez
Gül sèvdası bağ derdi

974. Bağdattat paşa geldi
Âlem tamaşa geldi
Bir elim yar kıyınunda
Bir elim boşa geldi

975. Bağdattın altı tışka
Yarım girip yatiska
Güzel kızın sèvdası
Ya dert eder yan işka

976. Bağdat bizim olaydı
Dolu üzüm olaydı
Bu geçen güzellerin
Birisi bizim olaydı

977. Bağdattın ahar şatı
İstemez söz hakatı
Orda bir güzel sevdım
Üzünde Bağdat katı

978. Bağdatım
Bağ bağçalı Bağdatım
Yedi yıl hizmet ettiim
Yetişmedi bağ, dadım

979. Bağdattı seyrân yeri
Gözleri ceyrân yeri
Atrafımız yaz aldı
GÖziye hayrân yeri

980. Bağdattı şahin yeri
Aştun kelahın yeri
Çoğ bağ bağça dolaştım
Bulmadım şahin yeri

981. Bağdat'ın serin yeli
İlde ir kağar seli
Aklım elimnen aldı
Bir kızın ince beli

982. Bağdat'a giden olsa
Arzuhal yazan olsa
Bağdat seni yıharam
Yarıma ziyan olsa

983. Bağdat'ın minaresi
Yeşildi starası
Kurbanım ol ağzıva
Çeker Cuma salası

984. Bağdat, Halis, zurasan
Gëtti daha görmesen
Geceler hayal eyle
Belki dişte göresen

985. Bağdat'a gemi geldi
Ömrümün zamı geldi
Gel öpüm gözlerivden
Ayrılığ damı geldi

986. Bağdattan geldi sebet
İçi doludı nebat
Men dedim gem azassın
Gem geldi babat babat

987. Bağdat'ın saķaları
Gümüştēn halkaları
Yataydım sinev üste
Sayaydım daķķaları

988. Bağdatta hūrmalığlar
Şatta oynar balığlar
Ne böyle sēvda olsun
Ne böyle ayrılığlar

989. Bağdat'ın güzel kıızı
Maraķa saldı bizi
Sebepkar kör olsun
Yoldan çıkarttı bizi

990. Bağdat'a düştü yolum
Yar çekme çıkhar kolum
Kesilip gelip giden
Men seni kimnnen sorum

991. Bağdat'ın yollarında
Su durar göllerinde
Bir cüt bazbant olaydım
O yarın kollarında

992. Bağdat yolu yolum yar
Yar yastuğı kolum yar
Nece kıydıv vazgeçtiv
Daş ürekli zalım var

993. Bağdatta ara meni
Aç zilfiv tara meni
Yar yanında kimim var
Yâdına sala meni

994. Bağdat'a gemi geldi
Yüregim gemi geldi
Ağla gözlerim ağla
Ayrılığ damı geldi

995. Bağdat altı sirançag
İnce bel altun piçag
Sen şarabı tez geti
Meze mennen tez içeg

996. Bağdat ara
Şam, Halap, Bağdat ara
Bülbülü bir gül için
Çekipler bağda dara

997. Bağdattın altı hurma
Kıtime gelip ferman
Yarım ki gömlek girip
Biri dert biri darman

998. Bağdat'ı
Kim görüptü Bağdat'ı
Bülbülüm güzel kuştu
Her seherden bağdadı

999. Bağdat yolu uzundu
Zalhim zalhim üzümdü
Talasma gevlım
Gelen devran bizimdi

1000. Bağdat yolu sel sele
Ot basıp kızıl güle
On beş yağlıg ibittim
Gözyaşın sile sile

1001. Bağdattın bucağında
 Od yanar ocağında
 Koy menî öldürsünler
 Yarımın kucağında

1002. Bağdat'ın altı dere
 Yarım girip çire
 O yarın bir öpüşü
 Hem kaymağı hem kere

1003. Bağdat'ın gül bağında
 Ağlama gül bağında
 O yar deste bağlarken
 Göz kaldı gül bağında

1004. Bağdatta hurma dalı
 Altında ipek şalı
 Senî mene vèrseler
 Neylirem dünya malı

1005. Bekle sular keressın
 Gec her yeri sarsın
 O vehtı men bilirem
 Bir iş edeğ yarasın

1006. Bel benduv keyim bağla
 Düşman cigerin dağla
 Yâd elde koyma meni
 Öziv gel işi sağla

1007. Bağdatta beş minara
 Elçi gönderdim yara
 Elçim gileyli döndü
 Lanet bed asıl yara

1008. Bağdatta beş minare
 Beşten düştüm kenara
 Bu günü bilmez idim
 İşim düşer o yara

1009. Bağdattın altı kumdu
 Kumun altı lağımdı
 Her taraftan bir öpüş
 İşlemişem hakımdı

1010. Bağdat'a hindi geldi
 El attı mindi geldi
 Eski yar böyle dursun
 Yengi yar indi geldi

1011. Bağdat kıızı göz sürme
 Baħar dudağın büzer
 Bğdattan kız alanlar
 olı canınnan bezar

1012. Bülbul bağdan kaçırı
 Köklük saçın açırı
 Men sennen ayrılanı
 Gözlerim yaş saçırı

1013. Bülbüle baħ bülbüle
 Konutı konca güle
 Gëttim o yar yanına
 Yar kaħtı güle güle

1014. Bülbulin dadı nedi
 Feryadı dadı nedi
 Ellerden ele düşen
 Bir gülün dadı nedi

1015. Bülbul hanı
 Gül hanı bülbul hanı
 Yarı yalguz görende
 Konuşmağa dil hanı

1016. Bilbilimin bağı yoħ
 Küklü kimin dağı yoħ
 O günnen sen gedipsen
 Üregimin yağı yoħ

1017. B lb l m h r keyen
  anatıv t k lmeyen
 Gel  p m g zlerivden
 Gileyli getmiyesen

1018. B lb le ba  b lb le
  onuptu  onca g le
 Ba  aya a yalvarı
 Apar men  yar gile

1019. B lb li dalda g rd m
 Ne yaman halda g rd m
 El attım ya asine
  z ya am elde g rd m

1020. B lb ller ba a g tti
 G zeller sa a g tti
 Men yarı  o  s v rdim
 Elimnen da a g tti

1021. B lb l m avlar meni
 Dalara  avlar meni
 Geceler  ayalıydan
 G nd z bu  avlar meni

1022. B lb ller d   n eyler
 Hi  bilmem ne g n eyler
 Men felege neyledim
 Mene bildigin eyler

1023. B lb l n g z  ya tı
 Eridi da ı da ı
 Gel  yerime ge er
 Bir uzun bilmez na ı

1024. B lb l m dalda  aldı
 Hi  bilmem harda  aldı
 Yarım g tti gelmedi
 G zlerim yolda  aldı

1025. B lb l  vahta g rd m
 Ne yaman bahta g rd m
 Ki bayram bir ramazan
   in bir vahta g rd m

1026. B lb lem ba  gezerem
 Deliyem da  gezerem
  lemin tanasinnen
 Yardan ir   gezerem

1027. B lb lem tutu Şeker
 El vurma t k n t ker
 Gevlim alaf gevili
 G nde bin  l er t ker

1028. B lb l m g zel k Őtu
 saynamaz  z  turŐtu
 Bir  l m bir ayrılı  
  kisi zul m iŐti

1029. B lb lem neva bilmem
 Derliyem deva bilmem
 Mene s vda gelipti
 Başımnan suva bilmem

1030. B lb li Őahta vurur
 Ne yaman vahta vurur
 Men   udam vuruptu
 Utanmaz  a  da vurur.

1031. B lb le ba  b lb le
 Benziri  onca g le
  apıvızdan ge ende
  apıvız geldi dile

1032. B lb lim b lb llendi
  uru ba lar g llendi
 O lan  alat  onuŐma
  apıv nice dillendi

1033. Bela dadı

Bal dadı bela dadı
Ne balda ne şekerde
Bulunmaz bala dadı

1034. Bele derdi

Bal derdi bala derdi
Hep dertler sağalı
Sağalmaz bala derdi

1035. Balasen

Yavrum daha balasen
Akıl paraydan degi
Gedip bir az alasan

1036. Bulutlar gedin gedin

Yarıma selam edin
Yarım şirin yuhuda
Yuhsunu harap edin

1037. Bulut altı ayazdı

Heye çohtu nar azdı
Men dèdim sen olasan
Yohsa mene yar azdı?

1038. Bulutlar zalhım zalhım

Düşmişem nice kahtım
Hudama çoht yalvarram
O yara bir de bahtım

1039. Bulut göge şan vèrdi

Yaram coştı kan vèrdi
Dost menı müflis gördü
Yüz çevirdi yan vèrdi

1040. Bela vay

Bal yemedim bala vay
Çöp yıgdım yuva yaptım
Uçurtmadım bela vay

1041. Bela çattım

Suda beleme çattım
Bu beş günlüğ ömürde
Bir baħ ne beleme çattım

1042. Belaye baħ

Derde baħ belaya baħ
Oturup karşı alıp
Görünmez belaya baħ

1043. Balayı ğem

Derdi ğem balayı ğem
Getiridim öz başıma
Elimnen balayı ğem

1044. Bina bağlar

Bendeler bina bağlar
Bu davran böyle geçti
Derdimde bine bağlar

1045. Bin adam

Bede yapar bin adam
Miskinin kalbin kırsav
Yapa bilmez bin adam

1046. Bu atlı men olaydım

Atına nal olaydım
Bu yanında kılınç kalhan
Halkası men olaydım

1047. Bu alma beş olaydı

Ėarnıma daş olaydı
Bu almanın sahabi
Mene yoldaş olaydı

1048. Bu alma Dörd olaydı

Ėarnımda derd olaydı
Buynumu vuran callat
Keşke bir merd olaydı

1049. Bu işler zulüm işler
 Beg buyurur kıl işler
 Gelmesin kıl başına
 Başına gelen işler

1050. Bu ilan ne ilandı
 Dörd etrafı dolandı
 He geldi meni çaldı
 Yar dilininnen bilendi

1051. Bu aylarda
 Gül açar bu aylarda
 Altı ayın hestesi
 Sağalı bu aylarda

1052. Bu bazar uzun bazar
 İçinde güzel gezer
 Güzel ardına düşen
 Akibet bağrın ezer

1053. Bu bazar ne bazardı
 Hrkes bunnan bezardı
 Ettigim hiçe gider
 Ahır yerim mazardı

1054. Bu bahar
 Fasl hoştu bu bahar
 Oğlan yarın itirip
 Geh çağırı geh ağlar

1055. Bu piyale doludu
 Yarı değı doludu
 Üz güler gevil ağlar
 K̇albim pemnen doludu

1056. Bu bade dolsa ne var
 Dolsa boşalsa ne var
 Hatta bir merd ölünce
 Yüz namerd ölse ne var

1057. Bu bağda bir kuş idim
 Sineve konmuş idim
 Neyçin mene kiş dediv
 Men seni sevmiş idim

1058. Bu bağlar üzüm bağlar
 Bizedi lüzüm bağlar
 Yar hağçın üzün açar
 Bizimçin üzün bağlar

1059. Bu bağa
 Gölge düştü bu bağa
 Su çağlar güller güler
 Bülbül konmaz bu bağa

1060. Bu kannan
 Bu ruhumnen bu kannan
 Sen dur ikrariv üste
 Men vazgeçtim bu kannan

1061. Bu haviş ne havişti
 Död atrafı nağıştı
 Hudam muradım vèrdi
 O yar bize kavuştu

1062. Bu hannan
 Kervan göçer bu hannan
 Zilfivi mezet eyle
 Meni kurtar bu kannan

1063. Bu dağ bizim olaydı
 Zalhim üzüm olaydı
 Ortağlı malı nedim
 Hepsi bizim olaydı

1064. Bu dağ titrer
 Yel vurar bu dağ titrer
 Gözüm yarı görende
 Dil tutmaz dudağ titrer

1065. Bu dağda maral gezel
 Zilfini tarar gezer
 Dağ bizim maral bizim
 Avcı ne arar gezer

1066. Bu dağda
 Maral gezer bu dağda
 Ya, yarımnan giderem
 Yan yanarım bu dağda

1067. Bu dağda var
 Maralım bu dağda var
 Yarım yaralı gètti
 Dermanı bu dağda var

1068. Bu dağdan
 Gül sallanı bu dağdan
 İlde bir hüsniy görsem
 Hılas ollam bu dağdan

1069. Bu dağdan
 Maral geçer bu dağdan
 Ya öllem yan öldürrem
 Ya av ollam bu dağdan

1070. Bu dağdan endir meni
 Labivden kandır meni
 Ya hüsniy zağatin vèr
 Yan oda yandır meni

1071. Bu dağlar olmasaydı
 Gül benziv solmasaydı
 Ölüm Allah emridi
 Ayrılığ olmasaydı

1072. Bu dağda meni
 Avcı bu dağda meni
 Maral baş aldı gètti
 Koydu bu dağda meni

1073. Bu dağdan

Avcı gelir bu dağda
Sene eyi demezler
Men ölürsem bu dağda

1074. Bu dağdan

Avcı geçer bu dağdan
Sırp kaya keklik yavru
Av olunmaz bu dağda

1075. Bu dağdan

Ceyran gider bu dağdan
Yar baş aldı getti
Men giderem bu dağdan

1076. Bu dağlar ulu dağlar

Etrafı sulu dağlar
Men derdimi açarsam
Ay güneş bulut ağlar

1077. Bu dağlar olmasaydı

Çiçi solmasaydı
Ölüm Allahın emri
Ayrılığ olmasaydı

1078. Bu sağlar halı kalı

Kuş uçtu yavru kalı
Anahtar yar koynunda
Gevlim bu havlı kalı

1079. Bu dağlar kuşa dağlar

Çatıp baş başa dağlar
Avcısı beg oluptı
Veyranı paşa dağlar

1080. Bu dağlar kömürdendi

Geçen gün ömürdendi
Felegin bir kuşu var
Pencesi demirdendi

1081. Bu dağlar lale dağlar
 Kıızıl gül pence bağlar
 Dağlar men size kurban
 Yarım ne diyer ağlar

1082. Bu dağları alaydım
 Çağıraydım çalaydım
 Gireydim yar koynuna
 Ğemli gevlim alaydım

1083. Bu dağların ardına
 Yolu gider Mardine
 Dünyanı namert alıp
 Meydan vèrmez merdine

1084. Bu dağındı
 Bu maral bu dağındı
 Bu kaç bu göz bu kiprik
 Hepsi bu dudağındı

1085. Bu dağa
 Gülsarılıp bu dağa
 Bülbül pervez edende
 Bu dağ deger bu dağa

1086. Bu dağı
 Avcı maral bu dağı
 Avcısı bir av için
 Günde gezer bu dağı

1087. Bu dağı
 Gül sarıptı bu dağı
 Elim güle olaşmaz
 Koy kurusun budayı

1088. Bu dağların ardı var
 Gevlimin muradı var
 Gözlerin vden anladım
 Sende se vde derdi var

1089. Bu dağlar yüce dağlar
Başı dumanlı dağlar
Bir derde men düşmüşem
Halimi gören ağlar

1090. Bu dağında
Bülbül gül budağında
Ölümi yeydim yataydım
Yarımın kucagında

1091. Budağında
Gül bülbül bu dağında
Kerenfil cunbut edip
Yarımın dudağında

1092. Bu dağı
Kervan geçer bu dağı
Sırgava tenbih eyle
İncitmesin kulağı
Hıznav ömrüm şeriki
Öper kohlur dudağı

1093. Bu dağı
Gülburuyup bu dağı
Hıznav rakıp oluptı
Koymaz görüm dudağı
Leyla baş aldı gètti
Mecnun bekler bu dağı

1094. Bu dağı inci tutar
İnci narıncı tutar
O yar bize gelende
Rakıbbı sancı tutar

1095. Bu dağın adı nedi
Yar yohtu dadı nedi
Yar mennen küstü gètti
Bilmem muradı nedi

1096. Bu dağın arhasına
Oyandım yar sesine
Yarım ceyran olıptı
Düşmüşem ensesine

1097. Bu dağın altı ziler

Bülbüller pervez eyler
Dëdim güzel bir av biş
Çigin silker naz eder

1098. Bu dağın qarı menem

Gün vursa arı menem
Yüz il torpağta yatsam
Cuvanım curi menem

1099. Bu dalda

Bülbül qonmaz bu dalda
Quşlar bağa girende
Bülbül öli bu dalda

1100. Bu dala qarğa

Qonup bu dala qarğa
Yel gelı yuvav yıhar
Sen qal budala qarğa

1101. Bu da meni

Tapır budama meni
Çöp yıgdım yuva qurdum
Hudam budama meni

1102. Bu dere ilanlıdı

Esmer gÖzıv qanlıdı
Sévêrsév sêv esmeri
Esmer şirin canlıdı

1103. Bu dağın maralı var

Yalguz degı yarı var
Zilfivun teli qeder
Mende hicran dağı var

1104. Bu dala

Bülbül qonar bu dala
Men seniv sen de benim
Gel sen getme budala

1105. Bu dala

Bülbül konar bu dala
Bu dala konan düşer
Gel sen konma bu dala

1106. Bu dala

Bülbül konar bu dala
Ömrü yetmişe vardı
Hele kaldıv budalda

1107. Bu dere ilan besler

Esmer gözi kan besler
Sêversêv sêv esmeri
Esmer şirin can besler

1108. Bu dere derin dere

Gölgesi serin dere
İstirem bir bağ kimin
Yar gele gülün dere

1109. Bu derenin buziydi

Göiv ceyran göziydi
Bir bahtım tanımadım
Bir bahtım yar Öziydi

1110. Bu dere kömürdendi

Geçen gün ömürdendi
Yar üregiv daştansa
Menimki demirdendi

1111. Bu deryah buz bağladı

Dibi nergiz bağladı
Meni bir gelin vurdu
Yaramı kız bağladı

1112. Bu dam elden

Doldur vèr budum elden
Koyun gidenler getsin
Getmesin budum elden

1113. Bu damağtan

Doldur vër bu damağtan
Dilerem babav ölsin
Sınasın bu damağtan

1114. Bu damağta

Zahr var bu damağta
Miskinler oya piri
Felege bu damağta

1115. Burdan bir Hasan geçti

Gerdeni süsen geçti
Yolcu yuğıva kıurban
GÖzini süzen geçti

1116. Burdan bir hatun geçer

Bu yanında altun geçer
Bir yerden yer alır
Yüz yerden kanım iğer

1117. Burdan bir kızı geçti

Eline saızı geçti
Gel felek isbat eyle
Kim sennen razı geçti
Sen gözgini nedisen
Burdan tebriz görünü
Tepesi düz görünü

1118. Burda yarın sesi var

Ğere girip yası var
Gedin felek yanına
Bağın bizde nesi var

1119. Bu demde gül

Kim görüp bu demde gül
Şadlıhta herkes güler
İğid ol bu demde gül

1120. Budemde meni

Gel gör bu demde meni
Kaabanı tavaf eder
Soran bu demde meni

1121. Burdan imam görünü
 Dibi duman görünü
 Menim güzel yarımın
 Halı yaman görünü

1122. Burdan bırağa geçti
 Sallandı dağa geçti
 Sineme bir oğ vurdu
 Bir ucu dağa geçti

1123. Burdan Tebrize kimin
 Gül kağıp dize kimin
 Kız Allahın seversév
 kağı gideğ bize kimin
 Hudam muradım versin
 Öpüm evize kimin

1124. Burdan geçti bir mecnun
 Ne dedim dedi memnun
 “Fe iselü ehlel zikri
 İn kuntum la talamun¹”

1125. Bu derde olma harasan
 Haşsöz söyle yarasen
 Burda bir amel işle
 Orda rahat göresen

1126. Üzivden üz görünü
 Bu zamanın kızları
 Teşpi tabağ üzleri
 Hatta baba gelince
 Kebin keser özleri

1127. Bura bir kaz gelipti
 Bir seru naz gelipti
 Sen boydasen safada
 Cihana az gelipti
 Bağvan göziv kör olsun
 Yara gül az gelipti

1128. Bu dünya kememcedi
 ‘aşk muradımcadı
 Fani dünyanı nedim
 Ecel he ardımcadı

Qurani kerim¹

1129. Bu sular aḥmağıydan
 Daş kaya қаһmağıydan
 Yar yardan hiç toḥ olmaz
 Uzağtan baḥmağıydan

1130. Bu sular az az geli
 Yar girip bayaz geli
 Baş başa bin il қalsağ
 Bir gün kimin az geli

1131. Bu sular taşğın gider
 Taşğın bulaşğın gider
 Oğlan yarın itirip
 Yoluna çaşğın gider

1132. Bu sular este gider
 Ayrılı dosta gider
 Gurbet elde yaşayan
 Sağ gelі heste gider

1133. Bu tabip naşı tabip
 Yaram oynaşı tabip
 Yarımı ezdirdiv
 Oyunlar başı tabip

1134. Bu a'me derdim
 Açmam bu a'me derdim
 Yar sormaz men de diyim
 Qaldı mua'ma derdim

1135. Bu seniv ḥasa zilfiv
 Batmaz bir tasa zilfiv
 Geh çihar seyran eder
 Geh batar yasa zilfiv

1136. Bu seniv hindi zilfiv
 Çignive mindi zilfiv
 Çuraḥla қoy қoynuva
 Qan eder indi zilfiv

1137. Bu sır mennен
 Yar gider küser mennен
 Yan öleceğem yan öldireceğem
 Yan gider bu sır mennен

1138. Bu sular aḥmasaydı
 Bu güller kaḥmasaydı
 Ölim Allahın emri
 Kısmetim kaḥmasaydı

1139. Bu sular meler geli
 Dağ daşı deler geli
 Bir can bir canı sevsen
 Geceni bular geli

1140. Bu sular aḥtı güzel
 Sadası kaḥtı güzel
 Men sennen ayrılmazdım
 Yulduzım aḥtı güzel

1141. Bu su böyle aḥmasın
 Can cigerim yıḥmasın
 O yar burdan geçende
 Nice göziḡim baḥmasın

1142. Bu kışlar
 Çoḥsavuḡtı bu kışlar
 Bülbül gülün tutuptı
 Hem öper hem de dişler

1143. Bu güzel haralıdı
 Sorın kimin yaradı
 Mene böyle geliri
 Gürcistan kralıdı

1144. Bu kapı demir kapı
 Binası muḥkem yapı
 Meni sennen edeni
 Dilensin kapı kapı

1145. Bu kala ne kaladı
 Torpaḡı Kerbaladı
 Bir can bir canı sevsen
 Ayrılmadı beladı

1146. Bu gelen atlı mıydı?
 Sorun Bağdatlı mıydı?
 Her gelen yarın sorar
 Yar böyle datlı mıydı?

1147. Bu gelen üç atlıydı
 Üç de bayatlıydı
 Men yarımı tanıram
 Üzi bağdatkatıydı

1148. Bu gelen yar olaydı
 Köskinde nar olaydı
 İkimize bir gömlek
 Yaşesi dar olaydı

1149. Bu gelen kimin kıızı
 Yanağları kırmızı
 Köskinde memesi var
 Sandım seher yıldızı

1150. Bugün ayın sekizi
 Me geçmedim denizi
 Bir öptüm bir dişledim
 Köskindeki nergizi

1151. Bugün ayın girmisi
 Aldım bir güzel sesi
 Men seni görmemişem
 Görüp seni birisi

1152. Bugün ayın onudı
 Yükim Buğday unıdı
 Avcıya gevil vërme
 Gider ava unıdı

1153. Bu güzelin ay kaşı
 Yandırdı dağı daşı
 Yarı mennen edeni
 Koşsın üregi başı

1154. Bu gelen yara benzer
 Boyı çınara benzer
 Köskinde memesi var
 Bağçada nara benzer

1155. Bu gelen abalıdı
 Ağzı merhabalıdı
 Alemnen oynar güler
 Bizimnen tobalıdı

1156. Bu göle kaz gelipti
 Bir sürü naz gelipti
 Beş on güzel içinde
 Bir oyunbaz gelipti

1157. Bugün ayın on Dördi
 Güzel saçıv kim hördi
 Mennen sen görüşende
 Naıhsı kör olmuş gördi

1158. Bugün esmer ağlıyıp
 Cancigerim dağlıyıp
 Kere kaşın üstinnen
 Siyah yazma bağlıyıp

1159. Bu günahdan
 Gün battı bugün ahdan
 Mahşara nice gédım
 Üz kere bu günahdan

1160. Bugün birisini gördüm
 Sine tersine gördüm
 Yıhıldı barbad oldum
 Yarı aıksine gördüm

1161. Bugün bayram diyerler
 Aldan yeşil giyerler
 El âlem bayram eder
 Mene yetim diyerler

1162. Bugün ayın üçidi
 Girme bostan içidi
 Dudağlariv gem şeker
 Diliv badam içidi

1163. Bugün ayın onıdı
 Yüküm Buğday unıdı
 Konşidan kız sevenler
 İşin karın unıdı

1164. Bugün çoñ bulaştım
 Ağızlarda kuşu gem
 Oğul üşag elinde
 Bir oyunçağ aşu gem

1165. Bugün Ali günüdi
 Elimde dost gülidi
 Men seni sevdiğimçin
 Rakıbın şum günüdi

1166. Bugüne bağ
 Avcıgördi güne bağ
 Payız tülküsi kimin
 Tökülmüş tüküne bağ

1167. Bu geçen Cabbar idi
 Sorun kimin yarı idi
 Peçesin açıp geçer
 Gözeller serdarıdı

1168. Bu giden kaza benzer
 Boyı rakasa benzer
 Koynında bir cüt meme
 Kızarmış nara benzer

1169. Bu giden yara benzer
 Boyı çınara benzer
 Koynında birşey gördim
 Sulanmış nara benzer

1170. Bu giden men olaydım
 Atına nal olaydım
 Boynında kılınç kalhan
 Halkası men olaydım

1171. Bugünne böyle
 Ağla bugünne böyle
 Herkes Şahin yerine
 Konar bugünne böyle

1172. Bu gece üç gecedi
 Yuğu bilmem nicedi
 Gëttisëv o yardan sor
 Ayrı düşmeğ nicedi

1173. Bu gece şamda kaldım
 Fikirde gemde kaldım
 Ne hetir var ne gevil
 Kerenlîğ yerde kaldım

1174. Bu gecenin ayazı
 Cütmemevin beyazı
 Kılaidım siziv evde
 Seher sabah namazı

1175. Bu geçen haralıdı
 Sorin kimin yaradı
 Peçesin örter geçer
 Ya kördi ya karadı

1176. Bulağ ince
 Bağ büyüğ bulağ ince
 Dindirme kan ağlıram
 Derdim var kaf dağınca
 İzrail alma canım
 Derdim yara diyince

1177. Bulağ başı daş olı
 Daşın üsti yaş olı
 Bulağa giden kızlar
 Hepsî kelem kaç olı

1178. Bulağ başın keserem
 Yıllar kimin eserem
 Deseler yarım geldi
 Özüm kurban keserem

1179. Bulağda su ezildi
 Dörd etrafın kaz aldı
 Öldüm yol beklemeğten
 Uzun ömrüm azaldı

1180. Bulağa koydım teşti
 Bulağ kaynadı çoştı
 O yardan suya gëttiğ
 Cennet bağınnan hoştı

1181. Bulağı bulşatıran
 Bulağa gül batıran
 Yıhıptı babam evin
 Aşa göz dolantıran

1182. Bulağı bulantırma
 Bulağa gül batırma
 Yıhma babamın evin
 Siyah göz dolantırma

1183. Menim kere bahtım
 Ağ olmaz kere bahtım
 Üzü yâdıma düştı
 Dağlarda kere bahtım
 Ya seniv şum talihiv
 Ya benim kere bahtım

1184. Bu benim heme derdim
 Yanmaz ne dama derdim
 Yük edim keter edim
 Gönderim Şama derdim

1185. Bu benim nemli gözim
 O yar dinnemez sözim
 Elimde ray kalmadı
 Yandırırız Özüm Özüm

1186. Böyle gül

Böyle ağla böyle gül
Dünyada nanca bağ var
Bar vermiyip böyle gül

1187. Bulanlığ durulmaz

Bed asıl yar sorulmaz
Otu boyuva dönüm
Bahardı nar bulunmaz

1188. Bulan yeri

Bulan gez bulan yeri
Men cennette bulmadım
Sinevde bulan yeri

1189. Bu Leylan heze Leylan

Her derde dözen Leylan
Véripti hindi kanı
Dönipti köze Leylan

1190. Bu Leylan haza Leylan

Benziri kıza Leylan
Malını talan vurdı
Batıptı toza Leylan

1191. Bu benim üç gözlerim

Yara muhtaç gözlerim
Geçti güzel kervanı
Almadı bac gözlerim

1192. Bu yerler çöken yerler

Mert boynın egen yerler
Tutyadin çekili
Dabbanıv degen yerler

1193. Bu yazı

Bu bahrı bu yazı
Menim bahtım keredı
Hudamnandı bu yazı

1194. Böyle bağlar

Yar başın böyle bağlar
Bülbül ağlar gül açmaz
Vèrendi böyle bağlar

1195. Bu boyu bedendi beden

Sanivdenim ay giden
Yerişiv beste yeriş
Cüt memev titrer neden

1196. Böyle boya

Hayranım böyle boya
Menimde zilfim kimin
Sallantır böyle boya

1197. Böyle den gider

Zilfiv böyle den gider
Saniv serhoş bahışiv
Meni böyle deng eder

1198. Boyuvı boylardan küle

Benzisen konca güle
Yıhıpsan baban evin
Üzime güle güle

1199. Boyıv boylardan uzun

Manasın bil bu sözün
Arap atlısı kimin
Konağım ol gün uzun

1200. Boyamav Dörd kurnadı

Ücü burma burmadı
Güzelliğe işiv yoğ
Bir az ağzıv hırdadı

1201. Bu yol Korya yoludı

Yağmur degi dolıdı
Üstüme gölge geldi
Zan ettiim yar kılıdı

1202. Bu yol Erbil yolıdı
 Arhı dolu su mudu
 Sen sevdıv sen usandıv
 Sende adet bu mudu?

1203. Bahar geldı yaz oldu
 Geceler ayaz oldu
 Men onca kan ağladım
 Gözlerim bayaz oldu

1204. Beyara derdim
 O yar bu yara derdim
 Rakıba söz diyilmez
 Attım beyara derdim

1205. Boyıv boylardan orta
 Konağıvam günorta
 Men Özım gelebilmem
 Özi v gel bir az erte

1206. Boyıv boylardan üzün
 Konağıvam gün üzün
 Men Özım gele bilmem
 Himmet eyle gel özün

1207. Boynıv minara burcu
 Ne gavırsan ne Gürcü
 Gözleriv gel gel diyer
 Kaşlarıv can alıcı

1208. Böyle hanım gider
 Hanımnan canım gider
 Cigerden yaralıyam
 Gözimnen kanım gider

1209. Bo yola hanım gider
 Arşa fığanım gider
 Bir yerden yaralıyam
 Yüz yerden kanım gider

1210. Bu yolın en Özünü
 Sévdim gâvur kızını
 Bir öptim bir dişledim
 İncitmedim Özünü

1211. Bahar günü seyrandı
 Herkes ona hayrandı
 Çölde gezen güzeller
 Kere gözli ceyrandı

1212. Biçarani vurdu gem
 Kıl kanatın kırdı gem
 Men miskin olduğımçın
 Üstüme kudurdu gem

1213. Peçeni
 Herkes sévêr peçeni
 SÖzüm tut at gevilden
 Oğlım ne kes biçeni

1214. Beyane derdim
 Sıgmaz beyane derdim
 Bir erd belin olaydı
 Derdim beyan ederdim

1215. Bibi su
 Güzel kuştı bibi su
 Oğlan cigerden yanıp
 He çağırır bibi su

1216. Bilmirem ne heberdi
 Cümle canım kabardı
 Bir yanımlı kurt kuş yedi
 Bir yanımlı be heberdi

1217. Bilmirem ne demdeyem
 Bir talihsiz bendeyem
 Yuvasız bayguş kimin
 Günde bir vatandayam

1218. Bayaz kuruşan

Bayaz gir bayaz kuruşan

Ona güzel demezler

Vurarsa evlik kuruşan

1219. Bayaz yüzü aydandı

Güneşdendi aydandı

Yanağıvda bu allıg

Men ettiğim aydandı

1220. Bayramıv bayram olsun

Herli bayramıv olsun

Bayram kurbansız getmez

Canım kurbanıv olsun

1221. Bayramdı bezenisen

Gölgede uzanısan

Bayramıv kere olsun

Yengi yar kazanısan

1222. Bilmirem nemdi benim

Yedigim gemdi benim

Ya muhabbet azalıp

Yan aklıml kemdi benim

1223. Bil manayden

Horyatı bil manayden

Yarımın güzelliği

Vasf olmaz bin manayden

1224. Bilmirem benim nemdi

Yüregim dolı gemdi

Yoldaşıv ne ehl olsa

Cennet de cehennemdi

1225. Bayaz yeri

Bayaz gir bayaz yeri

Çoğ deryahlar geçmişem

Tanrıyam dayaz yeri

Derdiv gevliv kereltti

Kalmadı bayaz yeri

1226. Bayaz yeri

Bayaz gir bayaz yeri
 Yüzivde bir hal bitip
 tutuptı yayaz yeri
 Qoparaydım dişimnen
 Çıhaydı bayaz yeri

1227. Bayaznnan

Doldır vèr bayazınnan
 Göz görer gevil ister
 Her şeyin bayazınna

1228. Bilene karşı

Tebriz bilene karşı
 Qoy menî öldirsınler
 Qadrim bilene karşı

1229. Bilennen

Bilmiyennen bilennen
 Men onınçin ağılıram
 Bilmiyen çoğ bilennen

1230. Bele yar

Elek çalıp bele yar
 Dünyanı deşt eylesèv
 El geçmez bele yar
 Tut qadrin çek nazını
 Hiç bulunmaz bele yar

1231. Bir meze

Bir qadah vèr bir mize
 GÖzi v söz serhoş etti
 Dudağtan vèr bir meze

1232. Bulağı bulantırma

Bulağa gül batırma
 Yılma babamın evin
 Siyah göz dolantırma

1233. Bilmirem ne heberdi

Cümle canım qabardı
 Bir yanı m qurt kuş yedi
 Bir yanı m be heberdi

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

A

A'me (Ar.)	: Kör.
Aba	: Kadınların giydikleri siyah çarşaf.
Acuḥ	: Hiddet, öfke, üzüntü, gazap.
Adahlı	: Nişanlı, sözlü.
Aḥmak (Ar.)	: Aklını gerektiği biçimde kullanma yeteneği bulunmayan, zekası gelişmemiş, aptal, budala kimse.
Aḥı	: Çünkü, ama, ancak.
Aḥtarmağ	: Aramak,
Al	: Alın.
Albağ	: Kadınların alınlarına bağladıkları ince kumaş bir tür yazma.
Alma	: Elma.
Amanat (Ar.)	: Emanet.
Amel (Ar.)	: İş, hayırlı işler.
Annan	: Sonra, ondan sonra.
Apar	: Götür.
Aparmak	: Götürmek, alıp götürmek.
Araḥ (Ar.)	: İçki, alkollü içecek.
Arḥ	: Tarla ve bostana su götürmek için açılan yol, su kanalı.
Arḥa	: Arka taraf, arka.
Arvat (Ar.)	: Kadının ya da erkeğin mahrem yeri; erkeğin eşi.
Ataş	: Ateş.
Attar (Ar.)	: Aktar, baharat veya güzel kokular satan kimse.
Avadan (Far.)	: Bayındır, mamur.
Avırd	: Yanağın ağız hizasına gelen boşluğu, avurt.

B

Bab (Ar)	: Kapı.
-----------------	---------

Bade (Far.)	: İçki, şarap, çay bardağı.
Badıncan	: Patlıcan.
Bağa	: plastik.
Bağça (Far.)	: Bahçe,
Bağdad yolu	: Uğur böceği.
Bağvan (Far.)	: Bahçıvan.
Baha (Far.)	: Pahalı.
Bahmağ	: Bakmak.
Bahr (Ar.)	: Deniz.
Bala	: Çocuk, yavru.
Balağ	: Paça, pantolon paçası.
Bar (Far.)	: Bar ürünü, tarım ürünü, meyve.
Barbad (Far.)	: Berbat.
Barmağ:	Parmak.
Bayaz (Ar.)	: Beyaz.
Bayna-	: Horozun ötmesi.
Bazbant (Ar.)	: Bir tür av kuşu, doğan.
Bed-asıl (Far. + Ar.)	: Asil olmayan, soysuz, soyu kötü olan kimse.
Beg	: Bey.
Beke	: Belki.
Bes (Far.)	: Fakat, ama, yeter.
Bezar (Far.)	: Bezmiş, usanmış, bıkmış.
Bilav	: Bileme.
Bulağ	: Pınar, kaynak, göz.
Bular	: Bunlar.

C

Cadı (Far.)	: Büyücü.
Cerre (Ar.)	: Su taşımak için kullanılan ağzı dar karnı şişkin toprak kap, toprak ibrik.
Ceyran	: Ceylan.

Cunbut : Gonca.

Cüt (Far.) : Çift.

Ç

Çar (Far. çara) : Çare.

Çaşgın : Şaşkın.

Çaşırtmak : Şaşırmak.

Cefye (Ar.) : Erkeklerin başına bağladığı, renkli bir çeşit geleneksel sarık.

Çigin : Omuz.

Çoh : Çok.

Çurahlamak : Sararak örtmek.

D

Dabban : Ayak tabanı, topuk.

Dâd (Far.) : Feryat, figan etmek, bir şeyden usanılmış durumu gösteren.

Dad : Tat.

Daş : Taş.

Dathı : Tatlı.

Deği : Değil.

Dem : Zaman, nefes.

Deng (Far.) : Sersem, dalgın, akli karışık.

Dırnağ : Tırnak.

Dide (Far.) : Göz.

Diş Görmeğ : Rüya görmek.

Dişlemeğ : Isırmak.

Dudağ : Dudak.

E

Endirmek : İndirmek.

Erte : Erken.

Evlik : Kadınların süs malzemesi olarak yanağa sürdükleri bir çeşit kırmızı renk pudra.

Eyyi : İyi.

F

Fak (Ar. feh) : Tuzak, fare kapanı.

Fıtta (Ar.) : Başörtüsü.

G

Ġalat (Ar.) : Yanlış, doğru olmayan.

Geh (Far.) : Kah.

Gem (Ar.) : Gam, keder, üzüntü.

Ġerip (Ar.) : Tuhaf, garip.

Gevil : Gönül.

Gil : Kıl.

Girme : Giyme.

Girmeĝ : Giymek, giyinmek.

Girmi : Yirmi.

Giryan (Far.) : Gözyaşı döken, ağlayan.

Gözgü : Ayna.

Güman (Far.) : Zan, şüphe, bekleyiş.

H

Hah (Ar.) : Halk, el âlem.

Hal (Far.) : Tende ve yüzdeki doğal ben.

Halas (Ar.) : Kurtuluş.

Han : Hanım, hanımefendi.

Hasa : Uçurum, derin çukur.

Her (Ar.) : Hayr, hayırlı iş.

Heste (Far.)	: Hasta.
Huda (Far.)	: Tanrı, Allah.
Hurda (Far.)	: Küçük.
Hürmalığ:	Hurma bağlarına verilen isim.

H

Hakat (Ar.)	: Söz, hikâyet.
Hamam (Ar.)	: Güvercin

H

Hanı	: Nerede, hani?
Hara	: Nereye, nere?
Haralı	: Nereli?
Havar	: Bağırma, yüksek sesle seslenme.
Haviş (Ar. hoş)	: Avlu, evlerin önündeki boş alan.
Heneg	: Şaka, mizah, gülmece, takılma.
Hindi	: Hindistanlı.
Hörüg	: Örülmüş saç, saç örgüsü.
Hup (Far.)	: İyi, güzel, hoş.

İ

İbitmeç	: İslatmak.
İfka	: İnce.
İgid	: Yiğit.
İl	: Yıl.
İlan	: Yılan.
İndi	: Şimdi.
İrağ	: Irak, uzak.
İtirip	: Kaybetmiş.

K

Kaşı (Far.)	: Mozaik, fayans.
Kebin kesmeğ	: Söz kesmek.
Kelek	: Şişirilmiş bir tulum üzerine kurulmuş bir çeşit sal.
Kem	: Tuzsuz.
Kere	: Tereyağı.
Kettan (Ar.)	: Keten, bir kumaş türü.
Kimin	: Gibi.
kiprik çalamak	: Göz kırpamak.
Kiprik	: Kırpık.
Kırşan	: Yüze sürülen bir tür ev yapımı maske.
Kösk	: Göğüs.
Küle	: Kısa, boyu kısa kimse.

Ğ

Ğadam (Ar.)	: Ayak.
Ğaħar	: Kalkar.
Ğaħmağ	: Kalkmak.
Ğala	: Kale.
Ğalħan	: Kalkan.
ğalıp	: Kalmış.
Ğavma	: Kovma.
Ğayten (Ar.)	: İp, kalın ip.
Ğerenfil (Ar.)	: Karanfil.
Ğeter (Ar.)	: Sırayla düzülmüş şeyler, sürü.
Ğeyyim (Ar.)	: Güçlü, sert.
ğıl (Ar.)	: Kilit.
ğılınç	: Kılıç.
Ğoħmağ	: Kokmak.
Ğonşı	: Komşu.

Ƙorya	: Kerkük'te Türkmenlerin yoğunlukta yaşadığı bir semt.
Ƙoy	: Bırak, müsaade et.
Ƙulağ	: Kulak.
Ƙurşağ	: Kuşak, kemer.

L

Labut (Ar.)	: Elbette, mutlaka.
Leb (Far.)	: Dudak.
Lağım (Yun.)	: Atık sularının akması için yapılan yol, lağım, kerhiz tüneli.

M

Marak	: Merak.
Maral	: Dişi geyik, meral.
Melhe (Ar.)	: Pavyon, eğlence yeri.
Merc	: Bahse girmek, iddialaşmak.
Merd (Far.)	: Mert, yiğit.
Mev	: Asma yaprağı, üzüm yaprağı.
Minmeğ	: Binmek.
Müflis (Ar.)	: İflas etmiş.

N

Naḥsı	: Hangisi.
Naşi (Ar.)	: Bilmeyen, acemi, tecrübesiz, yeni yetme.
Nebat (Ar.)	: Bitki.
Nece	: Nasıl.
Nedi	: Nedir.
Nergiz (Far.)	: Nergis gülü.
Niḳap (Ar.)	: Peçe.

O

Oyağ : Uyanık, uyumayan.

Oyanmağ : Uyanmak.

Ö

Ögce : Önce.

Ögmeğ : Övmek.

Öz : Kendi.

P

Perest (Far.) : Seven.

Piçağ : Bıçak.

R

Rağm (Ar.) : Rağmen.

S

Savuh : Soğuk.

Sayad (Ar.) : Avcı.

Sayna- : Keklik ve bülbül ötemesi.

Sebet : Sepet.

Seleşmek : Konuşmak, muhabbet etmek.

Sevsen : Zambak çiçeği.

Sırğa : Küpe.

Sirançağ : Kaydırak.

Stara (Ar.) : Düşme tehlikesini önlemek için çatının etrafına çekilen duvar.

Süfle (Ar.) : Alçak kimse.

Ş

Şagird (Far.)	: Çırak.
Şat (Ar.)	: Irmak, nehir.
Şefteli (Far.)	: Şeftali.
Şerbe (Ar.)	: Su testisi.
Şerik (Ar.)	: Ortak.
Şitil (Ar.)	: Bitki saksısı, saksı.
Şişe (Far.)	: Şişe, cam eşya.

T

Talas (Far.)	: ‘ecele, telaş.
Tapmağ	: Bulmak,
Tapmak	: Bulmak.
Teki	: Gibi.
Tenbih (Ar.)	: İkaz etmek, uyarmak.
Tepme	: Tekme.
Teşpi	: Çay tabağı.
Teşt (Ar.)	: Büyük leğen.
Tıfıl (Ar.)	: Çocuk.
Toba	: Tövbe.
Toh	: Tok.
Tohunmağ	: Dokunmak.
Toy	: Düğün, tören.
Tökmeğ	: Dökmek.
Turş (Far.)	: Ekşi.
Tuş	: Rast gelmek, karşılaşmak, uğramak.
Tük	: Tüy.
Tülkü	: Tilki.
Tüt	: Dut.

Ü

Üc	: Uç.
Üreg	: Yürek.
Ürek	: Yürek.
Üz	: Yüz.
Üzeg	: Yeşilliklerin sapı.
Üzüg	: Yüzük.

Y

Yad (Far.)	: Anma, anımsama.
Yada salma -(Far.+Tr.):	Hatırlamak, anımsamak.
Yağlıg	:Mendil.
Yaha	: Ceket gömlek yakası.
Yahşı (Az.)	: Güzel
Yahun	: Yakın.
Yalguz	: Yalnız, tek.
Yehemeğ	: Yıkamak.
Yengi	: Yeni.
Yengiden	: Yeniden
Yıhmeğ	: Yıkamak.
Yuhu	: Uyku.
Yulduz	: Yıldız.

Z

Zalhım	: Üzüm ve hurma salkımı.
Zeveli	: Zavallı.

SONUÇ

Kerkük'ün Muntehab Horyatları eseri üzerine yaptığımız çalışmadan elde ettiğimiz sonuçlar şunlardır:

Bu çalışmada, Kerkük hoyratlarını esas alarak morfolojik ve fonetik bakımdan Kerkük ağızı özelliklerini günümüz Türkiye Türkçesiyle karşılaştırarak aradaki benzerlik ve farklılıklar ortaya koyulmuştur.

Ses Bilgisi İncelemesinden Elde Ettığımız Sonuçlar:

1. Kapalı e ünlüsünün birçok kelimedede geldi (geldi), vèrdi(vèrdi), gètti (gitti) kullanıldığı görülmüştür.
2. Bu eser üç cilt şeklinde basılmıştır. Birinci ve ikinci ciltte(l) a,e,u,o,I,I, üçüncü ciltte (ب) b harfiyle başlayan hoyratlar yer almaktadır. Eserde vezinsiz ve kafiyesiz hoyratlar görülürken düzenli vezne uyan kafiyeleli hoyratlar da bulunmuştur.
3. Dil bilgisi açısından Türkiye Türkçesine yakın olup çok fazla fark görülmemiştir.
4. Sözcük başındaki (y) ünsüzünün çoğu kelimedede ilan (yılan), il (yıl) düştüğü görülmüştür.
5. Kerkük ağızında yumuşak g (ğ) ünsüzünün kullanılmadığı anlaşılmıştır.
6. Düzlük- yuvarlaklık uyumunun bazen bozulduğu görülmüştür.
7. Ünsüz göçüşmesi olayı Kerkük ağızında birçok kelimedede görülmüştür.
8. Arapçanın etkisiyle Türkiye Türkçesinden farklı olarak sözcük ve hece sonunda b, c, d, g, ğ harfleri kullanılmıştır.
9. Alıntı kelimeler çoğunlukla ünsüz veya ünlü ekleyerek ya da düşürerek Türkçenin ses kurallarına uydurulmuştur.
10. Benzeşme olayı Kerkük ağızında sık görülen ses olaylarından biridir.
11. Kerkük ağızında kalınlık- incelik uyumu tamdır.
12. Kerkük ağızında ünlü düşmesi, türemesi ve birleşmesi ses olayları görülmüştür.
13. Ünsüz türemesi, değişmesi, ikizleşmesi ve düşmesi Kerkük ağızında sık rastlanan ses olaylarındadır.

Şekil Bilgisi İncelemesinden Elde Edilen Sonuçlar:

1. Kerkük ağzında –anda/ -ende zarf fiil ekinin çok kullanıldığı görülmüştür.
2. Kerkük ağzında soru eklerinin bulunmadığı tespit edilip, sorunun vurguyla anlaşıldığı görülmüştür.
3. Teklik ikinci şahıs eki –v, çokluk birinci şahıs eki –ğ ve çokluk ikinci şahıs eki –vız şeklinde kullanılmıştır.
4. Türkiye Türkçesinde bulunan yapım eklerinin çoğu Kerkük ağzında kullanıldığı görülmüştür.
5. Kerkük ağzında kullanılan isim hal eklerinin çoğu Türkiye Türkçesinde kullanılan eklerle aynıyken vasıta hali TT’de “ile” edatıyla yapılırken Kerkük ağzında “-n” eki kullanılmıştır.
6. Türkiye Türkçesinde kullanılan “kendi” dönüşlülük zamirinin yerine Kerkük ağzında “öz” kelimesinin kullanıldığı görülmüştür.
7. Türkiye Türkçesinde kullanılan “şu” işaret zamirinin Kerkük ağzında kullanılmadığı tespit edilmiştir.
8. Kerkük ağzında sadece “kim ve ne” soru zamirlerinin kullanıldığı görülmüştür.
9. Türkiye Türkçesinde kullanılan çoğu sıfatların Kerkük ağzında da kullanıldığı görülmüştür.
10. Kerkük ağzındaki kullanılan zarflar, Türkiye Türkçesindeki zarflarla pek fark göstermemektedir.
11. Sıralama edatı olarak “ve” anlamındaki “-nen” edatının kullanıldığı görülmüştür.
12. Meğer kelimesinin sonuç ve açıklama edatı olarak Kerkük ağzında sık kullanıldığı görülmüştür.
13. Kerkük ağzında şimdiki zaman eki Türkçeden farklı olarak –r (-ır, -ir, -ur, -ür) kullanılmıştır. Olumsuzu ise –ma/-me ile yapılmıştır.
14. Geniş zaman eki olarak Kerkük ağzında –ıp (-ip, -up, -üp) kullanılmıştır.
15. Kerkük ağzında istek kipi çekimi gere (gerek) kelimesinin fiilin önüne eklenerek yapıldığı görülmüştür.
16. Sadece Kerkük ağzında görülen –mağıydan zarf- fiil ekine rastlanmıştır.
17. Metinde pek çok Arapça ve Farsça kelimelere rastlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Azerbaycan Milli Elimler Akademisi Dilcilik Akademisi (2004). *Irak Türkmen Lehçesi*. Bakü: Azerbaycan Milli Elimler Akademisi Dilcilik Akademisi.
- Banguoğlu, Tahsin (2015). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Benderoğlu, Abdullatif (1976). *Irak Türkmen Dili*. Bağdat: Türkmen Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Beyatlı, Hidayet Kemal (1996). *Irak Türkmen Türkçesi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Coşkun, Mustafa Volkan (2016). *Türkçenin Ses Bilgisi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.
- Daşdemir, Muharrem (2015). *Türkçenin Yapısal İşlevsel Söz Dizimi*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Devellioğlu, Ferit (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Doğan, Ahmet (1994). *İmla Kılavuzu*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Doğan, Mehmet (2005). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Doğan, Soner (2018). “Irak Türkmenleri”. *İnsamer Araştırma*, 68. 1-28.
- Efendioğlu, Süleyman ve İşcan, Adem (2010), “Türkçe Ses Bilgisi Öğretiminde Ses Olaylarının Sınıflandırılması”. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 43. 121-143.
- Ercilsun, Ahmet Bican (2007). *Türk Lehçeleri Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, Muharrem (2013). *Türk Dil Bilgisi*. Ankara: Bayrak Basım Yayım.
- Erkmen, Serhat (2010). “Irak’ta İşgal Sonrası Siyasal Yaşam ve 2010 Parlamento Seçimleri”. *Ortadoğu Etütleri*, 2(3). 107-145.
- Etik, Arif (1968). *Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Atilla Ofset Basımevi.
- Gülensoy, Tuncay (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü* (2.baskı). Ankara: TDK Yayınları.

- Hazar, Mehmet (2007). “Irak Türkmenlerinin Dünyü Ve Türkçesi”. *Türkoloji Araştırmaları*, 2(2). 358-364.
- Hengirmen, Mehmet (2015). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hürmüzlü, Habib (2013). *Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğü*. Kerkük: Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı Yayınları.
- İnkılap (1999). *İmla Kılavuzu*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları.
- Kanar, Mehmet (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kaya, Umut *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Umut Kaya Yayın Dağıtım.
- Korkmaz, Zeynep (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köktekin, Kazım (2008). *Eski Anadolu Türkçesi*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Köktekin, Kazım (2013). *Dehname (İnceleme, Metin, Dizin, Tıpkıbasım)*, Ankara: TDK Yayınları.
- Muhammetoğlu, Sabır (1951). *Kerkük’ün Müntehab Horyatları* (1.c.). Bağdat: Selman Numan Matbaası.
- Muhammetoğlu, Sabır (1953). *Kerkük’ün Müntehab Horyatları* (2.c.). Bağdat: Selman Numan Matbaası.
- Muhammetoğlu, Sabır (1957). *Kerkük’ün Müntehab Horyatları* (3.c.). Bağdat: Maarif Matbaası.
- Özkan, Nevzat (2009). “Irak Türk Edebi Dilinin Tarihi Gelişimi”. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish*, 4(8). 89-107.
- Özyürek, Basım (2003) “Irak Türkmenleri Kültürü”. *Türk Dil Kurumu*, 615. 272-288.
- Paşayev, Gazanfer (2016). *Ata Terzibaşının Folklorşünaslık Faaliyeti*. Bakü.
- Saatçi, Önder (2012). “Kerkük Hoyrat ve Manilerinde Milli Duygular”. *Kardaşlık Dergisi*, (56). 36-39.
- Saatçi, Önder (2015). “Kerkük Hoyrat ve Manilerinde Yurt Sevgisi”. *Kardaşlık Dergisi*, (67). 24-27.

- Sami, Şemsettin (2010). *Kamus-ı Türki*. Ankara: TDK Yayınları.
- Terzibaşı, Ata (1975). *Kerkük Hoyrat ve Manileri*, Kerkük: Ötüken yayınları.
- Terzibaşı, Ata (2011). *Kerkük Ağzı Türkmançe Sözlük* (1. c.). Kerkük.
- Terzibaşı, Ata (2013). *Kerkük Ağzı Türkmançe Sözlük* (2. c.). Kerkük.
- Tokatlı, Suzan (2003). “Türkiye Türkçesinde Son Seste Tonlulaşma ve Uzun Ünlü Üzerine Bir İnceleme”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 yıl. 141- 150.
- Tuzlu, Sermet (2014). “Irak Türkmen Sözlü Halk Edebiyatında Horyatın Edebi ve Musiki Yapısı”. *Folklor Edebiyat Dergisi*, 20 (80). 221-244.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük* (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Kültür Araştırma Enstitüsü (1992). *Türk Dünyası El Kitabı* (3.c.). Ankara: Türk Kültür Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Usta, Halil İbrahim (2003) “Irak’taki Türklerin Türkçe Yayınları Üzerine”. *Türk Dil Kurumu*, 615. 289-311.
- Vural, Hanefi ve Böler, Tuncay (2011). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Yılmaz, İlhan (2006). “Geçmişten Günümüze Irak’ta Türkmen Politikası”. *ÇİTAD*, 12. 127-142.
- Yurtbaş, Metin (2013). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: ex-cel lence Yayıncılık.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://www.bayburtpostasi.com.tr/m/cazim-gurbuz-makale,7113.html> Son erişim tarihi 03/09/2019

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Zainab Adnan RİDHA
Doğum Yeri ve Tarihi	Kerkük 16/06/1994
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Kerkük Üniversitesi- Eğitim Fakültesi- Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi- Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü- Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı- Türk Dili Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	Arapça
Bilimsel Faaliyetler	-
İş Deneyimi	
Stajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	-
İletişim	
E- Posta Adresi	Zeynep94kerkuk@gmail.com
Tarih	03/09/2019